

เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

นายพจน์ คมนอนันต์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

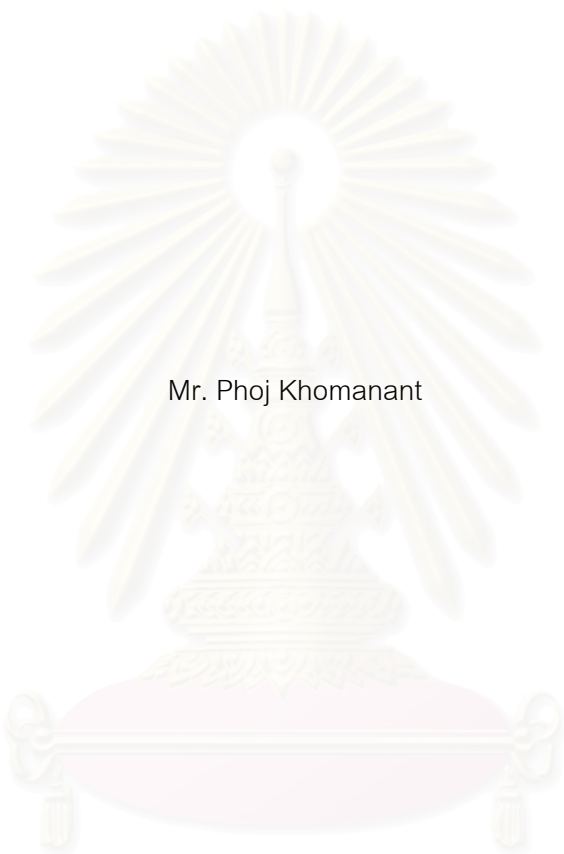
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0380-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

OTHER GROUNDS NOT JUSTIFYING THE ADJUDICATION
OF THE DEBTOR AS A BANKRUPT

Mr. Phoj Khomanant

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0380-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์	เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย
โดย	นายพนธ์ คมนอนันต์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มุรธา วัฒนชะวีระกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ สุธีร์ ศุภนิตย์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธิติพันธ์ เชื้อบุญชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มุรธา วัฒนชะวีระกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ สุธีร์ ศุภนิตย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ จุ่มปา)

..... กรรมการ
(อาจารย์วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ)

นายพจน์ คมน่อนันต์: เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย (OTHER GROUNDS NOT JUSTIFYING THE ADJUDICATION OF THE DEBTOR AS A BANKRUPT)

อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์มรุธา วัฒนะชีวะกุล, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รองศาสตราจารย์ สุธีร์ ศุภนิตย์ 132 หน้า. ISBN 974-17-0380-5.

เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย บัญญัติไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายพุทธศักราช 2483 เป็นเหตุผลประการหนึ่งซึ่งศาลใช้พิจารณาพิพากษาฟ้องในคดีล้มละลาย แม้ในบางคดีเจ้าหนี้เป็นผู้เป็นโจทก์จะนำสืบเข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายพุทธศักราช 2483 และพยานหลักฐานของเจ้าหนี้ ผู้เป็นโจทก์ฟังได้ความว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว แล้วก็ตาม แต่ถ้าศาลเห็นว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง เหตุดังกล่าวจะเป็นเหตุอะไรก็ได้ที่ปรากฏแก่ศาลในการพิจารณา ซึ่งศาลอาจจะหยิบยกเหตุหรือพฤติการณ์ตอนใดในท้องสำนวนขึ้นเป็นข้ออ้างได้ ถ้าศาลเห็นสมควรก็สามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางว่า ลูกหนี้ที่ลูกฟ้องล้มละลายนั้นควรล้มละลายหรือไม่

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการ แนวคิด วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย ตลอดจนหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย โดยการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวระหว่างศาลไทยกับศาลอังกฤษว่ามีแนวบรรทัดฐานอย่างไร ทั้งนี้ ก็เพื่อค้นหาแนวทางในการที่จะทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลมีกฎเกณฑ์แน่นอนและอยู่ภายใต้ขอบเขตความชอบด้วยกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายเป็นเครื่องชี้้นำเพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ และการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้ให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการศึกษาจึงพบว่า ในปัจจุบันศาลไทยไม่มีหลักเกณฑ์แน่ชัดเกี่ยวกับเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ทำให้การใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าวไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ก่อให้เกิดปัญหาความล้าสมัยและการเลือกปฏิบัติต่อลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เกิดความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม และสาธารณชน อาจได้รับความเดือดร้อน จากการที่ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวที่ถูกเจ้าหนี้ฟ้องแต่ศาลพิพากษายกฟ้อง โดยยกเหตุผลว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ทำให้ลูกหนี้ประเภทนี้มีโอกาสไปก่อหนี้เพิ่มขึ้นและไม่สามารถชำระหนี้ได้อีก ทำให้มีการฟ้องร้องกันโดยไม่สิ้นสุด ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1. เห็นควรรวบรวมคำพิพากษาของศาลอังกฤษและศาลไทย กฎเกณฑ์ และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และขอบเขตในเรื่องนี้

2. เห็นควรมีมาตรการ โฆษณาคำพิพากษาคดีล้มละลายที่ศาลยกฟ้องโดยอาศัยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

3. เห็นควรเสนอแก้ไขและปรับปรุงพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 14 ให้กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายให้ชัดเจนแน่นอน และมาตรา 6 ให้เพิ่มเติมบทนิยามเกี่ยวกับคำว่า “ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว” และ คำว่า “เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย”

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2544.....

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4186105734 : MAJOR LAWS

KEY WORD: INSOLVENCY / BANKRUPTCY

PHOJ KHOMANANT : OTHER GROUNDS NOT JUSTIFYING THE ADJUDICATION OF THE DEBTOR AS A BANKRUPT. THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. MURATHA WATTANACHEVAKHUN THESIS CO-ADVISOR : ASSOC.PROF. SUTEE SUPANIT, 132 pp. ISBN 974-17-0380-5.

Other grounds not justifying the adjudication of a debtor as a bankrupt are provided in Section 14 of the Bankruptcy Act B.E. 2483, which the Court applies in dismissing bankruptcy cases. Although in some cases the Petitioning Creditor may adduce evidence to prove the assumptions of the law under Section 8 of the Bankruptcy Act B.E. 2483 and the the Petitioning Creditor’s evidence are admissible that the debtors are insolvent, if the Court considers that there are other grounds not justifying the adjudication of the debtors as bankrupt, the Court may dismiss such cases. Such grounds can be any grounds that appear justifiable to the Court during trial. The Court may cite any grounds or circumstances in the case files to justify the dismissal of the cases. If the Court thinks fit, it is within his absolute discretion to decide whether the debtors should be adjudicated bankrupt.

This research is a study of the developments, concepts and purposes of the Bankruptcy Law, including the principles of law on other justifiable grounds for not adjudicating a debtor bankrupt. A comparative analysis of the discretion of Thai courts and English courts was carried out, based on legal precedents, in order to establish clear procedures for the court to exercise his discretion within the scope of the law. The purposes of the Bankruptcy Law are the fundamental principles that prevent an exercise of capricious power and a wrongful conduct of the court, which will lead to further amendment of the Law for clarity.

Our study shows that currently there are no precise rules about other justifiable grounds for not adjudicating a debtor bankrupt in Thai Courts. Consequently, the application of the law on this issue does not serve its purposes. Persecution and discrimination of insolvent debtors may cause the petitioning creditors to believe that they do not get fair treatment, and the public may get into trouble because an insolvent debtor sued in a bankruptcy case that was dismissed on other grounds not justifying the adjudication of the debtor as a bankrupt will have opportunities to further incur debts which he cannot pay. Then, the debtor is sued time and again. Thus, some guidelines for solving the problems are offered in this thesis, as follows:

1. Judgements of both the Thai and English courts, including rules and principles of laws on other justifiable grounds for not adjudicating a debtor bankrupt, should be compiled for an analytical study of this issue, in order to define the rules and the scope thereof.
2. The Law should establish measures for publishing judgements of bankruptcy cases that are dismissed by the Court on other grounds not justifying the adjudication of the debtors as bankrupt.
3. It is appropriate to amend Section 14 of the Bankruptcy Act B.E. 2483 in order to clearly establish rules about other justifiable grounds for not adjudicating a debtor bankrupt. In addition, the definitions of “insolvent debtor” and “other justifiable grounds for adjudicating a debtor bankrupt” should be added to Section 6.

Field of study..... LAWS..... Student’s signature.....

Academic year.....2001.....Advisor’s signature.....

Co-advisor’s signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งของท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ มุรธา วัฒนะชีวะกุล ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และท่านรองศาสตราจารย์ สุธีร์ ศุภนิคย์ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม พร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำแนวทางเสาะหาแหล่งข้อมูล และแนวความคิดซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านรองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ที่ได้กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ จุมปา และท่านอาจารย์วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ชุมพร บังจुสานนท์ ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำที่มีส่วนสำคัญในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณคุณดวงใจ พิทักษ์วงษ์ ที่ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์และจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอบคุณ คุณมัลลิกา คมนอนันต์ ที่ได้ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้องของผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนแก่ผู้วิจัย และขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโททุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาตลอดมา รวมทั้งบุคคลที่ให้ความช่วยเหลืออีกหลายท่านซึ่งไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นผลสำเร็จ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
บทที่ 2 ความเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลาย.....	8
2.1 วิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลาย.....	8
2.2 แนวความคิด หลักการ และทฤษฎีของกฎหมายล้มละลาย.....	26
2.3 วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย.....	33
บทที่ 3 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	42
3.1 การดำเนินคดีล้มละลายในประเทศอังกฤษ.....	43
3.1.1 กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายของประเทศอังกฤษตาม Bankruptcy Act 1914.....	44
3.1.2 กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายของประเทศอังกฤษตาม Insolvency Act 1986.....	48
3.2 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	70
3.2.1 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตาม Bankruptcy Act 1914.....	70
3.2.2 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตาม Insolvency Act 1986.....	80

บทที่ 4 เหตุการณ์ที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย.....	87
4.1 การดำเนินคดีล้มละลายในประเทศไทย.....	87
4.1.1 กระบวนพิจารณาตั้งแต่นั้นฟ้องจนถึงศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด	88
4.1.2 กระบวนพิจารณาคดีล้มละลายหลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เด็ดขาด.....	93
4.2 เหตุการณ์ที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย.....	106
4.2.1 ความเป็นมาในการริเริ่มใช้ข้อกำหนดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่สมควร ให้ลูกหนี้ตามกฎหมายของประเทศไทย.....	106
4.2.2 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลไทยที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนด ว่าด้วยเหตุการณ์ที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย.....	110
บทที่ 5 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและพิพากษาคดีเกี่ยวกับเหตุอื่น ที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายไทย.....	121
5.1 ปัญหาในเรื่องการขาดความเข้าใจในหลักกฎหมายเกี่ยวกับเหตุอื่น ที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย.....	121
5.1.1 ลักษณะของปัญหา.....	121
5.1.2 ผลกระทบ.....	122
5.2 ปัญหาในเรื่องการใช้อำนาจตามอำเภอใจในการใช้ดุลพินิจอย่างมิชอบ หรือบิดเบือน.....	122
5.2.1 ลักษณะของปัญหา.....	122
5.2.2 ผลกระทบ.....	123
5.3 ปัญหาเรื่องอันตรายต่อสาธารณชน.....	123
5.3.1 ลักษณะของปัญหา.....	123
5.3.2 ผลกระทบ.....	124

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	125
6.1 บทสรุป.....	125
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	126
รายการอ้างอิง.....	129
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	132

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามปกตินั้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนีย่อมมีอำนาจฟ้องร้องให้ศาลบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ได้จนสิ้นเชิงซึ่งเรียกกันว่า การฟ้องร้องลูกหนี้เป็นคดีแพ่งสามัญ แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ตกเป็นผู้มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สินหรือมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ของตนที่เรียกกันว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้น การจะปล่อยให้เจ้าหนี้ต่างคนต่างฟ้องร้องคดีแพ่งสามัญบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นทำนองมือใครยาวสาวได้สาวเอาก็ดี หรือจะปล่อยให้ลูกหนี้เลือกชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้แต่เพียงคนเดียวหรือหลายคนเท่าที่ลูกหนี้พอใจก็ดี ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกัน ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยของเราด้วยจึงได้ตรากฎหมายล้มละลายขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้มีสิทธิเลือกฟ้องลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวดังกล่าวนั้นเป็นคดีล้มละลายได้อีกประเภทหนึ่งต่างไปจากคดีแพ่งสามัญ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวดังกล่าวแล้ว นำมาแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ตามส่วนแห่งจำนวนหนี้ ใครเป็นเจ้าหนี้มากก็ได้รับชำระมาก ใครเป็นเจ้าหนี้น้อยก็ได้รับชำระน้อย อันเป็นการก่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกัน และในบางประเทศยังยอมให้ลูกหนี้ที่เห็นว่าตนตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้ตนเองล้มละลายได้อีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ที่สุจริตสามารถทำการชำระสะสางหนี้สินของตนให้เสร็จสิ้นไปเป็นครั้งคราวเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทุกคน และเพื่อประโยชน์แก่ตัวลูกหนี้เองที่จะอาศัยผลของกฎหมายล้มละลายกลับไปเริ่มก่อร่างสร้างตัวทำมาหากินใหม่¹ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปการล้มละลายอาจไม่ใช่ทางออกที่ดีสำหรับการจัดการกับลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว โดยเฉพาะในกรณีที่ลูกหนี้เป็นองค์กรที่ประกอบธุรกิจการค้า การล้มละลายของกิจการหนึ่งย่อมก่อให้เกิดผลกระทบไม่เฉพาะแต่ตัวลูกหนี้และเจ้าหนี้เท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อการทำงานของลูกจ้าง ภาพพจน์และเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ รวมทั้งประโยชน์มหาชนด้วย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาในการดำเนินการกับลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวด้วย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของ

¹ ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543), หน้า 1-2.

กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการ โดยเจ้าหนี้และลูกหนี้พยายามที่จะตกลงกันในการชำระหนี้ การประนอมหนี้ ซึ่งเป็นกระบวนการนอกกรอบของกฎหมายล้มละลายที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย เพื่อหาทางออกมิให้ลูกหนี้ต้องล้มละลายหรือเลิกกิจการไป และเพื่อรักษาเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมมิให้ต้องได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการล้มละลายหรือการเลิกกิจการของลูกหนี้ แต่หากเจ้าหนี้ไม่ให้ความร่วมมือหรือความตกลงระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ล้มเหลวลูกหนี้ก็ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายต่อไป²

เนื่องจากการดำเนินดำเนินคดีล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ไม่มีบทวิเคราะห์คำว่า “ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว” ไว้โดยเฉพาะ แต่ในความหมายทั่วไปย่อมหมายถึงบุคคลที่มีทรัพย์สินน้อยกว่าหนี้สินหรือจะเรียกว่าบุคคลที่มีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ก็ได้ บุคคลประเภทนี้กฎหมายล้มละลายให้ชื่อว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวอาจถูกฟ้องให้ศาลพิพากษาให้ตกเป็นบุคคลล้มละลายได้ ซึ่งตามแนวคำพิพากษาฎีกาของศาลไทยถือหลักว่า ลูกหนี้มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน ถือว่ามีหนี้สินพ้นตัว³ ในทางปฏิบัติของการดำเนินคดีล้มละลายในศาลไทยจึงถือหลักว่า เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์มีหน้าที่จะต้องนำพยานมาสืบให้เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ตามมาตรา 8 (1) ถึง (9) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ข้อใดข้อหนึ่ง เช่น ต้องนำสืบให้ได้ความว่าลูกหนี้เสนอประนอมหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือนำสืบว่า ลูกหนี้ได้รับหนังสือทวงถามจากเจ้าหนี้ให้ชำระหนี้แล้วไม่น้อยกว่าสองครั้ง ซึ่งมีระยะเวลาห่างกันไม่น้อยกว่าสามสิบวัน และลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เช่นนี้ เป็นต้น เมื่อเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์สามารถนำสืบเข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวแล้ว จึงเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์มีอำนาจฟ้องให้ลูกหนี้ล้มละลายได้⁴ ส่วนปัญหาว่า ลูกหนี้จะมีทรัพย์สินพอชำระหนี้หรือไม่ เป็นหน้าที่ของลูกหนี้ที่จะต้องนำสืบหักล้างประโยชน์ที่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ได้รับจากข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าว⁵ ข้อสันนิษฐานดังกล่าวจึงไม่ใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด แต่เป็นเพียงเหตุหนึ่งที่ถูกกฎหมายให้อำนาจเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายได้เท่านั้น

² Richard F. Broude, Reorganizations under Chapter 11 of Bankruptcy Code

(New York: Law Journal Seminar-Press, 1988), p.1-1.

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 231/2485, 3733/2531 และ 1811/2533.

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 2568/2537.

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 2430/2539.

โดยตามแนวคำพิพากษาฎีกาถือหลักว่า การพิจารณาคดีล้มละลายมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 บัญญัติให้ศาลพิจารณาเอาความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 หรือ มาตรา 10 และการที่ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ใดเป็นบุคคลล้มละลายไม่ใช่แต่ลำพังฟังข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายอย่างเดียว แต่ยังคงพิเคราะห์ถึงเหตุผลอื่นประกอบที่พอแสดงให้เห็นว่า ลูกหนี้ตกอยู่ในฐานะเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวจริง เพราะการวินิจฉัยให้บุคคลล้มละลายนั้นย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามกฎหมาย ตลอดจนสถานะของบุคคลและสิทธิในทางทรัพย์สินของผู้นั้นโดยตรง⁶

ดังนั้น ในบางคดีแม้โจทก์จะนำสืบเข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น และพยานหลักฐานของโจทก์ฟังได้ความว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวตามมาตรา 9 และ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แล้วก็ตาม แต่ถ้าศาลเห็นว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ศาลก็จะพิพากษายกฟ้องตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เหตุอื่นในที่นี้จะเป็นเหตุอะไร จากพยานหลักฐานของโจทก์จำเลยก็ได้ เป็นเหตุอะไรก็ได้ที่ปรากฏแก่ศาลในการพิจารณาถ้าศาลเห็นสมควร ให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางว่า ลูกหนี้ที่ถูกฟ้องนั้นควรจะล้มละลายหรือไม่⁷ เหตุที่ศาลจะพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยเหตุว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรล้มละลายจึงเป็นเรื่องที่ให้ดุลพินิจแก่ศาล ซึ่งจะหยิบยกเหตุหรือพฤติการณ์ตอนใดในท้องสำนวนขึ้นเป็นข้ออ้างก็ได้ จะเห็นได้ว่าเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจอย่างกว้างขวางแก่ศาล⁸ ยกตัวอย่างเช่น ในคดีหนึ่งศาลฎีกาเคยตัดสินคดีว่า จำเลยรับราชการเป็นทหารบกยศจ่าสิบเอก รับเงินเดือนอัตรา 7,370 บาท และมีสิทธิในที่ดินซึ่งได้มาจากการจัดสรรของกองทัพบก ราคาประมาณ 20,000 บาท แม้ว่าจำเลยจะมีหนี้โจทก์จำนวน 55,668 บาท และเป็นหนี้บุคคลอื่นอีก 10,000 บาทเศษ แต่เมื่อได้วิเคราะห์ถึงสถานะของจำเลยแล้ว จำเลยอยู่ในฐานะที่จะขวนขวายชำระหนี้โจทก์ได้ กรณีมีเหตุที่ยังไม่ควรให้จำเลยล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 7248/2540.

⁷ ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 78.

⁸ สุริย์ สุนทรินัย, หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542), หน้า 60.

2483 มาตรา 14⁹ และในบางคดีปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาว่าลูกหนี้ร่วมคนใดมีหนี้สินส่วนตัว หรือไม่มี เหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือไม่ ศาลฎีกาเคยตัดสินไว้เมื่อปี พ.ศ. 2538 ว่า

เป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน แม้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งจะมีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สิน ซึ่งพอจะชำระหนี้ให้กับโจทก์ก็ตาม¹⁰ แต่ต่อมาคำพิพากษาดังกล่าวได้ถูกกลับเมื่อปี พ.ศ. 2539 ว่า แม้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะไม่ปรากฏว่ามีทรัพย์สินที่โจทก์จะพึงยึดมาชำระหนี้ได้ แต่เมื่อหนี้ตาม คำพิพากษาของโจทก์เป็นหนี้ร่วมที่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นต้องรับผิดชอบ โจทก์และลูกหนี้ร่วมคนอื่นยังมี ทรัพย์สินเพียงพอชำระแก่โจทก์ได้ คดีไม่มีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้คนที่ไม่มีทรัพย์สินล้มละลาย¹¹ และในที่สุด เมื่อปี พ.ศ. 2540 ศาลฎีกากลับไปยึดถือหลักการเดิมที่ว่า การพิจารณาว่าลูกหนี้ร่วมคนใดมี หนี้สินส่วนตัวไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ นั้นเป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน จึงต้อง พิจารณาเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมผู้นั้นว่ามีหนี้สินส่วนตัวหรือไม่เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับลูกหนี้ร่วมคนอื่น¹² เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าวย่อมเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นความไม่ชัดเจนและไม่มีความมีกฎเกณฑ์ แน่นนอนของการใช้ดุลพินิจของศาลในเรื่องนี้

การที่ กฎหมายได้ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางแก่ศาลในการพิจารณาเรื่อง เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ กล่าวคือ

ก. ปัญหาในเรื่องความเข้าใจคำว่า “เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย” ทำให้นักกฎหมายขาดความเข้าใจในเรื่องนี้ และทำให้ผู้ใช้กฎหมายใช้ กฎหมายในเรื่องนี้ขัดต่อวัตถุประสงค์อันแท้จริงของกฎหมายล้มละลาย

ข. ปัญหาในเรื่องการใช้อำนาจตามอำเภอใจในการใช้ดุลพินิจอย่างมิชอบหรือ บิดเบือน ก่อให้เกิดปัญหาความลังเลและการเลือกปฏิบัติต่อตัวลูกหนี้ ผู้มีหนี้สินส่วนตัว ทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไม่ได้รับความเป็นธรรม

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1012/2537.

¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 418/2538.

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2430/2539.

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 2776/2540.

- ค. ปัญหาเรื่องอันตรายต่อสาธารณชน หากลูกหนี้ซึ่งมีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ศาลเห็นว่ามิใช่เหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ผู้นั้นล้มละลายและได้พิพากษา ยกฟ้องแล้วไปก่อหนี้สินเพิ่มขึ้นอีกจนไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ อื่น ๆ ได้ เมื่อไม่มีมาตรการของกฎหมายจัดการกับลูกหนี้ประเภทนี้

ย่อมต้องเกิดการฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งสามัญหรือคดีล้มละลายอีกโดยไม่ จบสิ้น

ด้วยเหตุนี้ ความสำคัญของปัญหาก็คือ บทบาทของศาลในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณา พิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 จะมีวิธีการอย่างไรในการที่จะทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลมีกฎเกณฑ์แน่นอน และอยู่ภายใต้ขอบเขตความชอบด้วยกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายเป็น เครื่องชี้นำเพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หรือการกระทำที่มีขอบได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กฎเกณฑ์และขอบเขตของความชัดเจน และความแน่นอนในการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณา พิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายต้องมีกฎเกณฑ์ และขอบเขตประการใดจึง จะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาและวิเคราะห์ วิวัฒนาการ แนวความคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย และแนวคิดเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ตลอดจนการใช้ดุลพินิจของศาลในการปรับใช้ข้อยกกฎหมายในเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ ล้มละลาย กับข้อเท็จจริงในคดี เพื่อจะได้เสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาค่าการใช้ดุลพินิจ ของศาลในเรื่องนี้ ตลอดจนหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณายกฟ้องโดยอาศัย เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายของศาลตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจน และบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

การใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรล้มละลาย ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 สมควรที่จะคงมีอยู่ต่อไป แต่ในปัจจุบันไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด จึงไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว เกิดปัญหาความลึกลับและเลือกปฏิบัติต่อลูกหนี้ที่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ เกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม และสาธารณชนอาจได้รับความเดือดร้อนจากการที่ลูกหนี้

ซึ่งมีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ศาลเห็นว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายและได้พิพากษา ยกฟ้อง แล้วลูกหนี้ดังกล่าวไปก่อหนี้เพิ่มขึ้นอีก จนไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่น ๆ ได้ สมควรที่จะต้องมีมาตรการของกฎหมายจัดการกับลูกหนี้ประเภทนี้ด้วย จึงสมควรศึกษาวัตถุประสงค์

ของกฎหมายล้มละลาย และวิเคราะห์คำพิพากษาของศาลไทยและของศาลต่างประเทศเพื่อหา หลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของศาลในเรื่องนี้อันจะนำไปสู่การปรับบทบทและอำนาจในการใช้ ดุลพินิจของศาลในเรื่องนี้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายและนำไปสู่การ แก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้ให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการ แนวความคิด และหลักกฎหมายของกฎหมายล้มละลาย กับแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายว่ามีวัตถุประสงค์ของ กฎหมายในเรื่องนี้เป็นอย่างไร

2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการใช้ดุลพินิจของศาลไทยและศาลต่างประเทศในการ พิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ ล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ในปัจจุบันว่ามีแนวทางหรือบรรทัดฐานอย่างไร

3. เพื่อศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการใช้ดุลพินิจ ของศาลเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

4. เพื่อศึกษาหาแนวทางตลอดจนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหา การใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. จะทำการศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดของกฎหมายล้มละลาย วัตถุประสงค์ของ กฎหมายล้มละลายและแนวคิดเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14 แห่ง พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

2. จะทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์และปัญหาในการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ตลอดจนเปรียบเทียบแนวทางการใช้ดุลพินิจของศาลไทยในเรื่องนี้กับศาลต่างประเทศ

3. จะทำการศึกษาถึงแนวทางในการปรับบทบาทและอำนาจของศาลในการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในเรื่องนี้ให้มีความชัดเจนเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้ให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลาย
2. ทำให้ทราบหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาและพิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายของต่างประเทศ
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการปรับบทบาทและอำนาจของศาลในการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายและทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้ให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ คำบรรยาย
กฎหมายตลอดจนตัวบทกฎหมาย และคำพิพากษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติล้มละลาย
พุทธศักราช 2483 ตลอดจนตำรา หนังสือ และเอกสารต่าง ๆ ของต่างประเทศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ความเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลาย

2.1 วิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลาย

การที่นักกฎหมายจะสามารถรู้ถึงแนวความคิด หลักการ ทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของกฎหมายใด ๆ ได้อย่างชัดเจนนั้น มีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของกฎหมายนั้น ๆ ด้วย โดยเฉพาะกฎหมายล้มละลายซึ่งเป็นกฎหมายเก่าแก่ที่คงอยู่คู่กับสังคมมาตั้งแต่สมัยโรมันจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยตลอดในลักษณะของกฎหมายที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง โดยถูกปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจตลอดเวลา ดังนั้น การศึกษาวิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลาย ย่อมมีประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะเข้าถึงหรือเข้าใจแนวคิดและหลักการของกฎหมายล้มละลายในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี กฎหมายล้มละลายมีวิวัฒนาการดังต่อไปนี้

2.1.1 กฎหมายโรมัน

กรุงโรมถูกสถาปนาขึ้น เมื่อ 753 ปี ก่อนคริสต์ศักราช และวิวัฒนาการเรื่อยมาทั้งในด้านการเมือง การปกครอง และกฎหมาย นอกจากนี้ยังได้ขยายอาณาเขตปกแผ่ไปทั่วทั้งในยุโรป เอเชียตะวันตก และแอฟริกาเหนือ มีประเทศต่างๆ เป็นเมืองขึ้นมากมาย จากการขยายอิทธิพลทางการเมืองการปกครองของโรมไปยังเมืองขึ้นทั้งหลายนี้เอง วัฒนธรรมของโรมที่สำคัญหลายประการโดยเฉพาะในทางภาษา การเมือง การปกครอง และกฎหมาย ก็ได้ตกทอดไปสู่เมืองขึ้นทั้งหลายเหล่านั้นมากบ้างน้อยบ้างตามแต่ว่าประเทศใดจะรับไว้ได้เพียงใด แต่ส่วนใหญ่ประเทศยุโรปได้รับอิทธิพลนี้มาก และในบรรดาสิ่งที่มีอิทธิพลอยู่เหนือประเทศในยุโรปอย่างยืนยาวต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ประการหนึ่ง ได้แก่ กฎหมายโรมัน¹ และยังสามารถกล่าวได้ว่า กฎหมายล้มละลายปัจจุบันมีจุดเริ่มต้นมาจากกฎหมายโรมันนั่นเอง²

¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิคตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2528), หน้า 65.

² เลเดเกอร์ เอ.ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย (พระนคร: เกลิเมอร์, 2459), หน้า 10.

ในระยะแรก สังคมชาวโรมันจะมีเพียงการติดต่อภายในชุมชนโดยวิธีการแลกเปลี่ยนสินค้าเท่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายล้มละลาย ต่อมาก็ได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจขึ้นและเริ่มมีกฎหมายเกี่ยวกับสัญญา และเมื่อมีการผิดนัดเกิดขึ้น ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในหนี้ของตนด้วยชีวิตและร่างกาย โดยหากลูกหนี้เป็นหนี้แล้วไม่ชำระ ลูกหนี้จะถูกฆ่า ตกเป็นทาส ถูกจำคุก หรือถูกเนรเทศอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดีในชนบทของกรุงโรมมีวิธปฏิบัติที่แปลกประหลาดอยู่อย่างหนึ่ง คือ ลูกหนี้ก่อหนี้โดยการกู้ยืมและเสนอเพื่อนเป็นประกันแก่เจ้าหนี้ หากต่อมาลูกหนี้ผิดนัด เพื่อนคนที่เป็นประกันจะกลายเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของเจ้าหนี้ วิธีการในเรื่องการประกันด้วยเพื่อนนี้ได้หมดสิ้นไป เนื่องจาก ไม่สามารถกระทำได้ในทางปฏิบัติ เพราะไม่มีใครยอมประกันหนี้ให้แก่ลูกหนี้ ในที่สุดลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในหนี้ของตนด้วยชีวิตและร่างกายของลูกหนี้เอง การที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในหนี้ของตนด้วยชีวิตและร่างกายนั้น ในทางปฏิบัติที่กระทำกันมี 2 ทาง คือ³

1. nexum (โซ่ตรวน) เป็นวิธีการที่ลูกหนี้ยอมอยู่ภายใต้บังคับและคุลพิณิจของเจ้าหนี้
2. sponsio ลูกหนี้ต้องยอมรับด้วยวาจาและสาบานว่าจะชำระหนี้แก่เจ้าหนี้

ทั้ง 2 วิธีนี้ หากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ก็จะถูกประหารชีวิตหรือตกเป็นทาสโดยวิธีการฟ้องร้อง เมื่อลูกหนี้ถูกกดขี่ทารุณมากขึ้น จนกระทั่งมีการจลาจลเกิดขึ้น ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นในการมีกฎหมายล้มละลายที่จะใช้บังคับต่อลูกหนี้ที่ผิดนัดชำระหนี้ ในเวลาต่อมากฎหมายที่ชื่อ Lex Poetilia Papiria de nexis ได้บังคับใช้ในศตวรรษที่ 4 (326 B.C) โดยยกเลิกวิธีการแบบ nexum และสิทธิที่จะฆ่าหรือขายลูกหนี้ที่ผิดนัดให้ตกเป็นทาส และเน้นถึงวิธีการบังคับชำระหนี้ที่ถูกต้องอยู่ที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ใช่ตัวลูกหนี้ โดยให้ยึดได้แค่ทรัพย์สินของลูกหนี้แทนการขายเป็นทาส เมื่อลูกหนี้คนใดไม่อาจจะใช้หนี้ได้ เจ้าหนี้มีอำนาจขอให้ถอนอำนาจของลูกหนี้มิให้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไป และมอบอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่ผู้อื่นจัดการแทนเจ้าหนี้ทั้งปวง⁴ กฎหมายฉบับนี้เป็นที่ยอมรับว่าให้การช่วยเหลือลูกหนี้มากขึ้น ถึงแม้ว่า

³ Jan H. Dalhuisen, European Bankruptcy Laws (USA.: American Bar Association, 1974), p. 3.

⁴ เลเดเกอร์ เอ.ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย, หน้า 10.

การจำคุกเนื่องจากการไม่ชำระหนี้จะยังไม่หมดไปโดยสิ้นเชิงก็ตาม กฎหมายล้มละลายในขณะนั้น จึงมุ่งไปที่การขายทรัพย์สินของลูกหนี้ (Venditio Bonorum) และลูกหนี้ดังกล่าวนี้จะเป็นบุคคลที่มี หนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ก็จะได้รับการบังคับเช่นเดียวกัน⁵

นอกจากนี้ กฎหมายล้มละลายในยุคนี้ก็ไม่ได้มีข้อบังคับพิเศษสำหรับคนที่ทำการ ค้ำขาย กล่าวคือ ลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้าหรือไม่เป็นพ่อค้าต่างก็ใช้วิธีการบังคับอันเดียวกัน และยังมีข้อบังคับ ว่าการพิจารณาคดีต้องพิจารณาโดยเปิดเผยเพื่อให้เจ้าหนี้ทุกคนมีโอกาสร้องขอพิสูจน์หนี้ และเจ้าหนี้ มีอำนาจเลือกคนหนึ่งคนใดในหมู่บรรดาเจ้าหนี้ของตนขึ้นมาเพื่อจัดการขายทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมด รวมกันเป็นครั้งเดียวในคราวเดียวกัน ส่วนผู้ซื้อก็มีหน้าที่แบ่งเงินที่ซื้อทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นให้แก่เจ้าหนี้ ทั้งหมดของลูกหนี้ตามส่วนที่ควรได้ ซึ่งต่อมากายหลังได้มีการแก้ไขโดยบังคับให้ทำการแบ่ง ทรัพย์สินของลูกหนี้ขายเป็นราย ๆ ไป ไม่รวมขายเป็นก้อนเดียวครั้งเดียวเหมือนแต่ก่อน⁶

ในสมัยโรมันยุคคลาสสิก ได้มีบทบัญญัติในเรื่อง cessio bonorum โดยลูกหนี้ ที่สุจริตสามารถพิสูจน์ได้ว่า การไม่ชำระหนี้ของตนเกิดจากเหตุสุดวิสัย ผู้พิพากษาจะอนุญาต ให้มีการผ่อนปรนภายใต้คำร้องขอของลูกหนี้ โดยผู้พิพากษาจะวางเงื่อนไขในการขายทรัพย์สิน ทั้งหมดของลูกหนี้เป็นการให้โอกาสแก่ลูกหนี้ก่อนที่จะทำการขายทรัพย์สิน ซึ่งทำให้ลูกหนี้บางคน ที่สุจริตสามารถชะลอการขายทรัพย์สินของตนได้ เพื่อจะได้มีเวลาหาเงินมาชำระหนี้ ต่อมาในยุค หลัง ยุคคลาสสิก บทบัญญัติเรื่อง cessio bonorum ได้ถูกยกเลิกไปโดยมีบทบัญญัติในเรื่องการยืด กำหนดเวลาชำระหนี้ (dilatio) ขึ้นใช้บังคับแทน

ต่อมาในยุคหลังยุคคลาสสิก ได้แบ่งวิธีการฟ้องร้องลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวและ ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัวออกจากกัน สำหรับการฟ้องลูกหนี้ที่ไม่ใช่บุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้นจะใช้ วิธีการฟ้องร้องเฉพาะราย (Individual Remedies) เมื่อเจ้าหนี้ยื่นคำร้องเจ้าพนักงานก็จะยึดทรัพย์สิน ของลูกหนี้เท่าที่จำเป็นตามคำร้องของเจ้าหนี้ หากลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ภายใน 2 เดือน ทรัพย์สิน ถูกยึดไว้ก็จะถูกนำมาขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ส่วนที่เหลือจะคืนลูกหนี้ สำหรับ ทรัพย์สินที่นำมาขายในการขายทอดตลาดนั้น หากไม่มีผู้ประมูล เจ้าหนี้ก็สามารถเอาทรัพย์สินนั้น ไปได้ วิธีการดังกล่าวนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการฟ้องร้องลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวที่มีเจ้าหนี้

⁵ Jan H. Dalhuisen, European Bankruptcy Laws, p. 6.

⁶ เลเดเกอร์ เอ.ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย,

เพียง 1 คนเท่านั้นได้ หากลูกหนี้เป็นบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวที่มีเจ้าหนี้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ได้ต้องใช้วิธีการฟ้องล้มละลายสำหรับบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว (Distractio Bonorum) ซึ่งจะมีการยึดทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้และนำไปขายทอดตลาดทรัพย์เป็นราย ๆ ไป⁷

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติในเรื่องการประนอมหนี้ (Remissio) อันเป็นการลดจำนวนหนี้โดยเสียงส่วนใหญ่ของเจ้าหนี้ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ทายาทของลูกหนี้ที่ตายแล้วไม่ยอมรับมรดกของลูกหนี้ เนื่องจากลูกหนี้จะมีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน กฎหมายจึงให้ความคุ้มครองโดยกำหนดวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 ทางนี้ให้ทายาทเลือกเพื่อให้ทายาทยอมรับมรดกของลูกหนี้ คือ⁸

1. ให้ทายาทมีสิทธิรับมรดก โดยจำกัดความรับผิดชอบในหนี้เท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่
2. อนุญาตให้มีการลดจำนวนหนี้ โดยเสียงส่วนใหญ่ของเจ้าหนี้

จึงเป็นจุดเริ่มต้นของวิธีการประนอมหนี้ แต่การประนอมหนี้ในสมัยโรมันนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับขบวนการล้มละลาย โดยบัญญัติมาเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลาย อันเนื่องมาจากมีการลดจำนวนหนี้ และลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในเรื่องการยืดกำหนดเวลาชำระหนี้ (Dilatio) ที่ลูกหนี้สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องอาศัยเสียงส่วนใหญ่ของเจ้าหนี้ และในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ทำการประนอมหนี้โดยลดจำนวนหนี้ แต่ต้องการยืดกำหนดเวลาที่ชำระหนี้ก็ได้ แต่ลูกหนี้ต้องเสนอหลักประกันที่เพียงพอสำหรับการชำระหนี้เต็มจำนวนในเวลาที่ยืดออกไป

2.1.2 การพัฒนาของการล้มละลายในยุโรปตะวันตก

การล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตก ในปี ค.ศ. 476 นำไปสู่การเสื่อมถอยซึ่งอิทธิพลของกฎหมายโรมันในยุโรปตะวันตก แต่เนื่องจากกฎหมายโรมันเป็นที่รู้จักกันดี จึงยังคงมีเหลืออยู่บ้าง ชนชาวแฟรงค์ (Frankish) ในฝรั่งเศส วิโซโกท (Visigoth) ในสเปน และลองโกบาร์ด (Lombards) ในอิตาลีตอนเหนือ และชนเผ่าเยอรมันนิก (Germanic Tribes) ผู้ซึ่งยึดอำนาจ

⁷ Jan H. Dalhuisen, *European Bankruptcy Laws*, p. 6.

⁸ I *ibid.*, pp. 7-9.

ของอาณาจักรโรมันจากชาวโรมันและชนเผ่าโรมันกาลิก (The Romans and Gallic – Romans) ได้อนุญาตให้ชาวโรมันและโรมันกาลิกอาศัยในดินแดนของตนต่อไปเพื่อรักษากฎหมายโรมันที่มีอยู่ให้คงอยู่ต่อไป ในขณะที่เดียวกันเมืองแต่ละเมืองที่ยึดครองอาณาจักรโรมันนี้ต่างก็บัญญัติกฎหมายเป็นของตนเองด้วย⁹

ไดเจสท์ (Digests) เป็นหลักกฎหมายที่มีค่าในสมัยโรมันได้ถูกรวบรวมขึ้นไว้เป็นส่วนหนึ่งของประมวลกฎหมายที่เรียกว่า คอรัปัส จูริส ซิวิลิส ในสมัยจักรพรรดิจัสติเนียน ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงโรม¹⁰ ได้ถูกค้นพบในศตวรรษที่ 11 ที่เมืองปิซา โดยมีเอเนอริอุส (Imerius) เป็นผู้ศึกษากฎหมายดังกล่าวที่มหาวิทยาลัยโบโลญญา (Bologna) และเป็นการนำไปสู่ยุคใหม่ของการพัฒนากฎหมายในยุโรปตะวันตก และได้ฟื้นฟูกฎหมายเกี่ยวกับการมีหนี้สินล้มพันตัว และได้มีสำนักความคิดต่าง ๆ หลายสำนักที่สืบทอดต่อกันมาได้ศึกษาทางปฏิบัติเกี่ยวกับการมีหนี้สินล้มพันตัวในสมัยโรมัน แต่อิทธิพลของสำนักความคิดต่าง ๆ นี้ที่มีต่อกฎหมายจะเป็นเพียงค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูกฎหมายล้มละลายอย่างจริงจังก็ปรากฏขึ้นในเมืองทางตอนเหนือของอิตาลี ได้แก่ เจนัว ปิซา มิลาน เวนิส และฟลอเรนซ์ ในศตวรรษที่ 14 และกฎหมายล้มละลายเท่าที่ปรากฏในเมืองเหล่านั้นมีรากฐานมาจากเรื่องการฟ้องล้มละลายของบุคคลที่มีหนี้สินล้มพันตัว (distractio bonorum) ของกฎหมายโรมัน¹¹ ส่วนฝรั่งเศสและสเปนก็ได้นำบทบัญญัติในเรื่อง cessio bonorum ของกฎหมายโรมันมาเป็นรากฐานในการพัฒนากฎหมายล้มละลาย และกฎหมายล้มละลายของบางเมืองได้บังคับไว้ว่า ผู้ที่จะล้มละลายได้ต้องเป็นพ่อค้า บางเมืองก็ถือว่าพ่อค้ากับบุคคลที่ไม่ใช่พ่อค้าให้ใช้วิธีการฟ้องร้องที่เหมือนกัน และข้อสำคัญที่จะฟ้องให้ลูกหนี้ล้มละลายได้ คือ ลูกหนี้ต้องได้งดการใช้หนี้ ซึ่งบางเมืองกำหนดไว้ด้วยว่าต้องเป็นหนี้สินเกินจำนวนเท่านั้นเท่านั้น¹²

ในขณะที่มีการฟื้นฟูกฎหมายล้มละลายนั้น กฎหมายโรมันที่เกี่ยวกับการประนอมหนี้ก็ได้นำมาใช้ในประเทศอิตาลีและสเปนด้วย และได้เผยแพร่เข้ามายังประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปตะวันตก ความเข้มงวดของกฎหมายโรมันเกี่ยวกับการประนอมหนี้ค่อย ๆ ลดลง และได้มีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดอย่างหนึ่ง คือ การให้บุคคลล้มละลายทำการประนอมหนี้ได้ โดยการนำหลักการประนอมหนี้มาใช้เพื่อสิ้นสุดกระบวนการล้มละลายไม่ใช่แต่ประนอมหนี้เพื่อป้องกัน

⁹ Ibid., p. 11.

¹⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, หน้า 68.

¹¹ Jan H. Dalhuisen, European Bankruptcy Laws, p. 12.

¹² เลเดเกอร์ เอ.ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย,

ไม่ให้ล้มละลายเท่านั้น¹³ และในศตวรรษที่ 17 และ 18 เกือบทุกประเทศก็ได้ยอมรับหลักการในเรื่อง การประนอมหนี้และนำไปใช้จนกระทั่งในศตวรรษที่ 19 การพัฒนาของกฎหมายล้มละลายและการประนอมหนี้ก็รวมอยู่ในระบบเดียวกัน และต่อมาเมื่อความเจริญทางเศรษฐกิจได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของบริษัทเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้โดยไม่ต้องถูกฟ้องล้มละลาย

2.1.3 กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา

สำหรับสหรัฐอเมริกานั้น รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจสภาองเกรสในการตรา กฎหมาย (uniform Law) เกี่ยวกับการล้มละลายที่จะใช้เป็นการทั่วไปในประเทศ แต่สภาองเกรส ก็ยังไม่ได้ใช้อำนาจดังกล่าว¹⁴ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1800 กฎหมายล้มละลายของอเมริกฉบับแรกที่เป็น ของรัฐบาลกลางได้มีผลบังคับใช้ เนื่องจากประเทศประสบกับวิกฤตการณ์ทางการเงิน โดย ประชาชนเก็งกำไรในอสังหาริมทรัพย์มากเกินไป กฎหมายฉบับนี้ใช้อยู่ประมาณ 2 ปีครึ่ง และถูก เลิกทิ้งไปในปี ค.ศ. 1803 กฎหมายฉบับนี้ได้รับเอาแบบอย่างมาจากกฎหมายล้มละลายของอังกฤษ ซึ่งนำไปใช้กับพ่อค้าเท่านั้น โดยได้มีบทบัญญัติในเรื่องการปลดหนี้ โดยความยินยอมของเจ้าหนี้ จำนวนสองในสาม กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้มีการยื่นคำร้องแบบไม่สมัครใจ และในเบื้องต้น นำไปใช้กับพ่อค้า นายธนาคาร นายหน้า พนักงานขาย (factors) และผู้รับประกันภัย นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปลดหนี้ที่เข้มงวดมาก กฎหมายล้มละลายฉบับแรกนี้ได้ ร่างขึ้นเพื่อคุ้มครองเจ้าหนี้ของผู้มีหนี้สินล้มพันตัว โดยเจ้าหนี้เหล่านี้ควรจะได้รับชำระหนี้ด้วยความ เป็นธรรม กฎหมายล้มละลายฉบับที่สองที่เป็นของรัฐบาลกลางได้ตราขึ้นใช้บังคับในปี 1841 และแรงบันดาลใจในการตรากฎหมายฉบับนี้ก็เนื่องมาจากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจในปี 1837 กฎหมายฉบับนี้ได้ออกมาใช้บังคับค่อนข้างช้า แต่ก็ เป็นกฎหมายที่ช่วยเหลือลูกหนี้ กฎหมายฉบับนี้ ไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ล้มละลายในทางการค้า แต่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปยื่นคำร้องแบบสมัครใจ เข้าสู่กระบวนการล้มละลายเพื่อผลของการปลดหนี้ได้ โดยต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้มากกว่าครึ่ง กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้เพียงแค่ 18 เดือน และถูกเลิกทิ้งไปในปี 1843¹⁵

¹³ Jan H. Dalhuisen, *European Bankruptcy Laws*, p. 28.

¹⁴ Lawrence M. Friedman, *A History of American Law* (New York: Simon & Schuster, 1985), p. 269.

¹⁵ Stefan A. Riesenfeld, *Cases and Materials on Creditors' Remedies and Debtors' Protection* (USA.: St Paul Minn. 1979), p. 50.

ภายหลังสงครามกลางเมือง (Civil War) และผลของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ กฎหมายล้มละลายฉบับที่ 3 ที่เป็นของรัฐบาลกลางก็ได้ตราขึ้นบังคับใช้ในปี 1867 กฎหมายฉบับนี้ อนุญาตให้มีการยื่นคำร้องขอให้ล้มละลายแบบสมัครใจและไม่สมัครใจ บุคคลทั่วไปไม่จำกัดว่า ต้องเป็นพ่อค้า อาจถูกฟ้องล้มละลายได้¹⁶ นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ซึ่งได้อาศัยแบบอย่างกฎหมายล้มละลายของอังกฤษ ได้มีบทบัญญัติที่เป็นการสิ้นสุดกระบวนการล้มละลายโดยการประนอมหนี้ ด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้ที่มีมูลค่าของสิทธิเรียกร้องจำนวน 3 ใน 4 ของหนี้ทั้งหมด กฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขในปี ค.ศ. 1874 และในที่สุดก็ถูกยกเลิกในปี ค.ศ. 1878¹⁷

ในปี ค.ศ. 1898 กฎหมายล้มละลายฉบับต่อมาก็ได้ตราขึ้นใช้บังคับ ได้จัดให้มีการยื่นคำร้องแบบสมัครใจและไม่สมัครใจ กฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขครั้งสำคัญในปี ค.ศ. 1933 และ 1934 โดยเฉพาะเรื่องการประนอมหนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ โดยได้บัญญัติเรื่องการประนอมหนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลาย และได้บัญญัติเรื่องการฟื้นฟูองค์กรธุรกิจด้วย ต่อมากฎหมายล้มละลายทั้งฉบับก็ได้รับการแก้ไขอีกครั้งในปี ค.ศ. 1938 โดย Chandler Act ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงหลักเรื่องการประนอมหนี้ (composition) หลายประการ ได้แก่ การประนอมหนี้ของเจ้าหนี้ไม่มีประกัน ได้มีการบัญญัติกฎหมายภายใต้บทที่ XI คือ การประนอมหนี้ (Arrangement) ซึ่งนำไปใช้กับบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล และใช้กับวิธีการยื่นคำร้องแบบสมัครใจโดยลูกหนี้เป็นผู้ยื่นคำร้อง ส่วนบทที่ X การฟื้นฟูองค์กรธุรกิจ (Reorganization) ใช้กับวิธีการยื่นคำร้องแบบไม่สมัครใจโดยเจ้าหนี้เป็นผู้ยื่นคำร้อง นอกจากนี้ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการประนอมหนี้เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ (Real Property Arrangement) ในบทที่ XII และยังมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ บทที่ XIII เกี่ยวกับผู้มีรายได้จากค่าจ้าง (Wage Earner Plan) โดยมีขบวนการคล้ายกับบทที่ XI แต่คำนึงถึงความจำเป็นและความเป็นไปได้ของผู้มีรายได้จากค่าจ้าง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อนุญาตให้นำค่าจ้างในอนาคตมาใช้เป็นค่าตอบแทนในกรรมวิธีการประนอมหนี้ บทที่ XIII นี้ต้องเป็นการยื่นคำร้องแบบสมัครใจเท่านั้น ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก การบังคับคดีตามแผนการจะได้รับการดูแลอย่างถูกต้องและมีความยืดหยุ่น¹⁸

¹⁶ Lawrence M. Friedman, A History of American Law, p. 549.

¹⁷ Stefan A. Riesenfeld, Cases and Materials on Creditors' Remedies and Debtors' Protection, p. 506.

¹⁸ Jan H. Dalhuisen, European Bankruptcy Laws, pp. 50-51.

ต่อมาในปี 1970 ปราบกฏการณ์ในเรื่องความล้มเหลวของธุรกิจเริ่มมีมากขึ้น ทำให้กฎหมายล้มละลายและการประนอมหนี้ (โดยเฉพาะในเรื่องการประนอมหนี้และการฟื้นฟูองค์ธุรกิจของลูกหนี้) มีความจำเป็นมากขึ้น จึงต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ และในที่สุดร่างกฎหมายฉบับใหม่ได้เสร็จสมบูรณ์ในปี 1978 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 ตุลาคม 1979¹⁹

2.1.4 กฎหมายล้มละลายของประเทศไทย

กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยเป็นกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการที่เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ของตนให้ตกเป็นบุคคลล้มละลาย รวมทั้งบัญญัติถึงวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ดังกล่าวภายหลังที่ศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์หรือคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้วด้วย

การล้มละลายเป็นกิริยาของลูกหนี้ซึ่งไม่อาจสามารถที่จะใช้หนี้เมื่อถึงเวลาที่ควรต้องใช้ การที่ลูกหนี้ไม่ใช้หนี้เช่นนี้ย่อมเกิดผลร้ายเพราะเป็นการล่อลวงเจ้าหนี้ซึ่งเชื่อโดยสุจริตว่าตนจะได้รับเงินตามเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งเป็นเหตุซึ่งทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายด้วยเหตุอันไม่ชอบธรรม²⁰ การล้มละลายของบุคคลหนึ่งอาจทำให้คนอื่นอีกหลายคนล้มละลายตามไปด้วยและอาจทำให้ความเจริญทางการค้าเสื่อมทรามลงด้วย ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นต้องตรากฎหมายล้มละลายในอดีตนั้นวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายล้มละลายก็เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ต่อลูกหนี้ ซึ่งไม่สามารถใช้หนี้ได้ เพราะการป้องกันเช่นนี้ทำให้ความเชื่อถือในระหว่างพ่อค้ามันคงและทำให้ประเทศนั้นเป็นที่เชื่อถือของประเทศอื่น ๆ ด้วย²¹ ในปัจจุบัน นอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว กฎหมายล้มละลายยังต้องการจะช่วยลูกหนี้เหล่านี้ให้มีโอกาสหลุดพ้นจากหนี้สินของตนบางส่วนโดยวิธีการประนอมหนี้ ขอลดจากการล้มละลายหรือยกเลิกการล้มละลาย ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลผู้สุจริตและต้องเป็นหนี้เขาเหล่านี้มีโอกาสไปตั้งตัวทำมาหากินใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบัญญัติลงโทษลูกหนี้ที่ทุจริต²²

¹⁹ Stefan A. Riesenfeld, Cases and Materials on Creditors' Remedies and Debtors' Protection, p. 509.

²⁰ เลเดเกอร์ เอ. ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย, หน้า 1.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2-3.

²² ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 5

สำหรับกฎหมายล้มละลายของไทยนั้น มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเห็นว่าเป็น การจำเป็นที่จะกำกับความเป็นอยู่แห่งลูกหนี้ซึ่งใช้หนี้ไม่ได้ และในศุภะมัศดุ 1278 ปีชวด นกษัตริศก ได้ตั้งลักษณะกู้หนี้ ซึ่งมีข้อบังคับคล้ายกันกับกฎหมายล้มละลายอยู่บ้างแล้ว²³ ต่อมาได้มี การแก้ไขพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้สิ้นสิ้นพันตัว 3 ครั้ง เพื่อให้มีรูปลักษณะเหมาะสมกับเหตุ การณ์ของสังคมในสมัยนั้น ๆ ครั้งแรกแก้ไขเมื่อ ร.ศ. 110 เรียกว่า พระราชบัญญัติแก้ไขลักษณะกู้หนี้ ร.ศ. 110 ครั้งที่ 2 แก้เมื่อ ร.ศ. 127 เรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 127 และครั้งที่ 3 เมื่อ ร.ศ. 130 เรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 130 ใช้ยู่จนถึงรัชกาลที่ 8 มีการแก้ไข โดยรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 อันเป็นกฎหมายที่ใช้ยู่จนถึง ปัจจุบัน

2.1.4.1 กฎหมายลักษณะกู้หนี้ ศักราช 1278

กฎหมายล้มละลายของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้รวมอยู่ในกฎหมาย ลักษณะกู้หนี้ มิได้แยกออกมาเป็นกฎหมายลักษณะพิเศษ วัตถุประสงค์ก็เพื่อเร่งรัดหนี้สินจากลูกหนี้ ยิ่งกว่าเพื่อประโยชน์ในทางการค้า²⁴ โดยกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องล้มละลายไว้ในบทที่ 50, 51 และ 52 ซึ่งใจความมีอยู่ว่า ผู้ใดเป็นหนี้หลายต่อหลายแห่ง สิ้นสิ้นพันตัวหาอันจะใช้มิได้ เมื่อพิจารณาได้ความจริงศาลจะให้ผิดใช้หนี้ได้ 3 ครั้ง รวมเวลา 15 วัน ครบกำหนดแล้วไม่ใช้ลูกหนี้ จะต้องถูกจำใส่ขื่อคาแช่น้ำ 3 วัน ตากแดดอีก 3 วัน เพื่อเร่งรัดให้ใช้หนี้ ถ้ายังไม่ใช้หรือยังไม่มีใคร มาช่วยใช้แทนอีก ท่านจะเอาตัวลูกหนี้ที่นั้นออกขายเป็นทาสได้เงินเท่าใดให้แบ่งปันกันในระหว่าง เจ้าหนี้ที่มาขอพิสูจน์

จะเห็นได้ว่า กฎหมายลักษณะกู้หนี้มีลักษณะกึ่งอาญา คือ ลงโทษลูกหนี้ โดยใส่ขื่อคาแช่น้ำ ตากแดด ซึ่งเป็นวิธีการที่ทารุณ ทำให้ลูกหนี้ได้รับความเดือดร้อนมาก นอกจากนี้ หากยังไม่ชำระหนี้อีก ก็จะเอาลูกหนี้ที่นั้นออกขายเป็นทาสได้ด้วย แล้วนำเงินมาแบ่งเฉลี่ยให้เจ้าหนี้ ทำให้ดูเหมือนว่าคนเป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่มีราคา และอาจใช้ชำระหนี้แทนเงินได้ในบางกรณี

²³ เลเดเกอร์ เอ. ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย, หน้า 13.

²⁴ วิชา มหาคุณ, กฎหมายล้มละลาย ฉบับสมบูรณ์ หลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ ว่าด้วยการล้มละลายการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ และศาลล้มละลาย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นิติบรรณการ 2544), หน้า 13.

2.1.4.2 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะกู้หนี้ยืมสิน ร.ศ. 110

กฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสินใช้มาเป็นเวลานาน ลูกหนี้ที่กู้หนี้ไม่ได้เริ่มมีมากขึ้น และประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับชนต่างชาติ ทำให้มีพ่อค้ามากขึ้น การค้าขายเจริญขึ้น การที่กฎหมายเก่าให้อำนาจเจ้าหนี้มากเกินไปอาจทำให้เกิดผลร้าย 2 อย่าง คือ

- ก. เป็นที่เดือดร้อนแก่ลูกหนี้ผู้ยากไร้
- ข. เป็นการชักนำให้ลูกหนี้อ้อโกง เพื่อพยายามหลบหลีกให้พ้นจากเหตุผลร้ายแห่งกฎหมาย

ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายเก่าให้เป็นธรรมเพื่อสนับสนุนให้การค้าขายเจริญยิ่งขึ้นไป โดยประสงค์ให้เป็นการยุติธรรมสมควรแก่การและเวลา²⁵ เพราะฉะนั้น ในรัตนโกสินทร์ศก 110 หรือพุทธศักราช 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงทรงยกเลิกกฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสินเสีย และบัญญัติวิธีการล้มละลายใหม่ เรียกว่า พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะกู้หนี้ยืมสิน ร.ศ. 110 ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ

- (1) ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบริษัทก็ดี มีสิทธิร้องขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานให้ไปตรวจและจัดการรวบรวมทรัพย์สินและบัญชีเพื่อล้มละลายชำระหนี้สินกันให้เสร็จสิ้นไป
- (2) ระหว่างพิจารณา ศาลเห็นสมควรจะเรียกประกันจากลูกหนี้ก็ได้ แต่ห้ามกักขัง จำจอง เว้นแต่จะมีเหตุผลว่าลูกหนี้จะหลบหนี หรือย้ายทรัพย์สิน
- (3) เมื่อเจ้าพนักงานจัดการล้มละลายเสนอบัญชีต่อศาลให้ศาลแบ่งเฉลี่ยแก่เจ้าหนี้มากและน้อยตามส่วน เมื่อได้แบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ให้ศาลพิพากษาว่า ลูกหนี้ล้มละลาย หนี้เสร็จสิ้นไปครั้งหนึ่งแล้วหนี้เป็นอันเลิกกัน แต่คดีล้มละลายเสร็จไปแล้วตามกฎหมายล้มละลาย ร.ศ. 110 นี้ หนี้สินของเจ้าหนี้ยังไม่ระงับไปหากภายหลังปรากฏเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

²⁵ เลเคเกอร์ เอ. ซี., กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย,

- ลูกหนี้ทำการทุจริต ปิดบังเอาทรัพย์สินไว้
- ลูกหนี้ทำการฉ้อโกงอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเจ้าหนี้ยังไม่ทราบในเวลา
ที่ศาลพิจารณาคดีล้มละลาย
- ลูกหนี้มีทรัพย์สินอื่นภายหลังล้มละลาย²⁶

จะเห็นได้ว่า กฎหมายฉบับนี้ให้สิทธิลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบริษัทที่จะร้องขอให้ตัวเองล้มละลายได้ และเลิกวิธีการเอาคนลงเป็นทาส ทำให้ลูกหนี้ไม่มีลักษณะเป็นทรัพย์สินเหมือนเช่นแต่ก่อน นอกจากนี้ การที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายนี้ไม่มีผลเป็นการปลดหนี้ทั้งหมดแก่ลูกหนี้ เพราะว่าต่อมาภายหลังลูกหนี้มีทรัพย์สินขึ้นมาอีกก็ต้องเอาชำระให้เจ้าหนี้ในหนี้ส่วนที่เหลืออีก จึงเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ของเจ้าหนี้มาก

สำหรับเหตุผลที่เปลี่ยนแปลงวิธีการล้มละลายเสียใหม่นี้ เราจะเห็นได้จากพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ (รัชกาลที่ 5) ในการตรากฎหมายฉบับนี้ ซึ่งมีข้อความดังนี้

“มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้
ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า พระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหลวงเทววงษ์ วัโรประการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ นำข้อความขัดข้องขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา
ว่า ทุกวันนี้การค้าเจริญรุ่งเรืองขึ้นกว่าเก่าก่อนโดยการ
ที่มีเกี่ยวข้องกับนานาประเทศแล้ว และมีวิธีเข้าหุ้นส่วน
กันเป็นพวกเป็นเหล่า และเจ้าทรัพย์สินทรองทุนให้คนที่
มีแรงทำการค้าขายอเนกปรียายมาแล้ว แลบรรดาการค้า
ขายก็ย่อมมีเวลาวิวัฒนาการตามกาลสมัยเหมือนการ
งานอื่น ๆ บางคนบางพวกที่เคราะห์ร้าย
ทำการค้าไปถึงขาดทุนโดยไม่ได้คิดน้อยคนผู้ใด
เจ้าหนี้ที่ให้อภัยให้ยืมทรัพย์สินไปเห็นใจจริงว่าลูกหนี้
เคราะห์ร้ายแล้ว ก็กรุณาลดหย่อนผ่อนเอาส่วน
ทรัพย์สินคืนแต่น้อย พอดีควรแก่กฎหมายแลธรรมเนียม

²⁶ ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 11-13.

ยุคธรรม ที่เป็นอยู่ทั่วไปในประเทศอื่น ๆ เป็นอัน
มากแล้วก็ดี แต่เจ้าหนี้บางคนมีใจโลกเหลือเกิน
เห็นช่องที่กฎหมายเก่ามีอยู่ตามธรรมเนียมในโบราณ
กาล ก็คิดขัดขวางไม่ยอมลดหย่อนผ่อนผันแก่ลูกหนี้
จะขึ้นเอาตามความในกฎหมายเก่านั้น ทำให้เกิด
คดีมีถ้อยความค้างโรงศาลอยู่เป็นอันมาก ทั้งเป็นที่
เดือดร้อนแก่ลูกหนี้ผู้มีความยากไร้ยิ่งนัก”²⁷

อย่างไรก็ดี แม้ว่าพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ลักษณะผู้หนี้นิยม ร.ศ. 110 นี้
จะดีกว่ากฎหมายเก่าหลายเท่าก็จริง แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ฝ่ายเดียว
คือ ลูกหนี้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งตนเป็นคนล้มละลายได้ โดยเจ้าหนี้ไม่มีโอกาสฟ้องลูกหนี้ให้
ล้มละลายได้เลย จึงเปิดโอกาสให้ลูกหนี้กดโกงเจ้าหนี้ได้ โดยใช้วิธีโอนทรัพย์สินของตนให้ผู้อื่น
ไปเสียให้หมดแล้วขอให้ตนเองล้มละลาย หรือมิฉะนั้นลูกหนี้ก็อาจเลือกใช้นี้ให้แก่เจ้าหนี้บางคน
ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบไม่ได้รับความเป็นธรรม และในที่สุดก็ไม่มีเจ้าหนี้ผู้โดยยอมเปิดเครดิตให้กู้ยืม
ทำให้ลูกหนี้หมดโอกาสกู้หนี้ได้ ซึ่งเป็นผลเสียแก่ลูกหนี้เอง²⁸

2.1.4.3 พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงปฏิรูปกฎหมาย
ล้มละลายเสียใหม่ เนื่องจากข้อบกพร่องที่ปรากฏในกฎหมายล้มละลาย ฉบับ ร.ศ. 110 จึงได้ล้มเลิก
หลักการเดิมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะผู้หนี้นิยม ร.ศ. 110 โดยออกพระราชบัญญัติ
ล้มละลาย ร.ศ. 127 ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- (1) เจ้าหนี้ฝ่ายเดียวมีสิทธิฟ้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายในกรณีที่ลูกหนี้งดการ
ใช้เงิน

²⁷ ราชกิจจานุเบกษา กรุงเทพมหานคร ในพระบรมมหาราชวัง, เล่มที่ 8 แผ่นที่ 50 วันที่ 13
มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 110 หน้า 445.

²⁸ ทวี กสิยพงศ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พร้อมด้วยประมวล
ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีล้มละลาย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2536),
หน้า 8.

- (2) จำนวนหนี้จะต้องตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไป และต้องเป็นหนี้แน่นอน
- (3) ยอมให้ลูกหนี้แสดงหลักฐานประกอบคำต่อสู้ของตนภายในสิบวันว่าสามารถชำระหนี้ได้ ถ้าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งหมดก็ให้ศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลาย
- (4) เมื่อลูกหนี้ถูกพิพากษาให้ล้มละลาย ให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้ส่งบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน และเอกสารสำคัญแก่เจ้าพนักงานตั้งให้ทำคำชี้แจงเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเองด้วย กับอาจจะถูกไต่สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินตามที่เห็นสมควร
- (5) ศาลมีอำนาจสั่งว่า การโอนทรัพย์สินหรือการใช้หนี้ของลูกหนี้ อันเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบเป็นอันใช้ไม่ได้
- (6) ศาลต้องบังคับคดีตามคำสั่งให้ล้มละลายทันที แม้มีอุทธรณ์อยู่ก็ตาม เว้นแต่ห้ามมิให้เฉลี่ยทรัพย์สินกว่าคดีจะถึงที่สุด

พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 127 นับได้ว่าเป็นกฎหมายล้มละลายซึ่งมีหลักการที่ทันสมัยเป็นฉบับแรก แต่เนื่องด้วยเป็นของใหม่และเป็นการริบคว่ำในการร่างมีเพียง 8 มาตรา จึงยังมีข้อบกพร่องอยู่ คือ²⁹

- ไม่ให้โอกาสลูกหนี้ที่สุจริตหลุดพ้นจากหนี้สินก่อนครบกำหนดอายุความของคดีแพ่งทั่วไปไม่มีบทบัญญัติเรื่องการประนอมหนี้
- ตัวบทไม่รัดกุมพอจึงเปิดช่องให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ทำการทุจริตแทนการฟ้องศาลให้แสดงหนี้สินเป็นราย ๆ ไป
- ไม่มีบทบัญญัติลงโทษลูกหนี้และเจ้าหนี้ที่ทำการทุจริต

จะเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 127 ยังไม่ปรากฏบทบัญญัติให้ศาลใช้อำนาจดุลพินิจเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ซึ่งจะกล่าวต่อไปในข้อ 3.2.1

2.1.4.4 พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454)

เนื่องด้วยข้อบกพร่องดังกล่าวข้างต้นของพระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 127 และการค้าขายและการพาณิชย์ของประเทศได้เจริญขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาประเทศ ในปี ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ รัชกาลที่ 6 เห็นสมควรที่จะจัดการแก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลายให้ดีขึ้น จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติ

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

ล้มละลาย ร.ศ. 127 และให้ใช้พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 130 แทนตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน ร.ศ. 130 เป็นต้นไป³⁰ โดยมีหลักการที่สำคัญดังนี้

(1) ให้โอกาสแก่ลูกหนี้ที่สุจริตขอปลดจากการล้มละลายได้ หลักเกณฑ์นี้ เพื่อให้ลูกหนี้มีโอกาสหลุดพ้นจากหนี้สิน และพ้นจากการล้มละลายได้ก่อนครบกำหนดอายุความนั่นเอง

(2) มีบทบัญญัติเรื่องการประนอมหนี้เพื่อเลิกคดีล้มละลาย

(3) กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ให้เรียบร้อยขึ้น

(4) วางระเบียบวิธีการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ ตลอดจนการขอพิสูจน์หนี้ของเจ้าหนี้

(5) มีบทลงโทษลูกหนี้ที่ทุจริต

พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 130 นี้ ได้ใช้อยู่ร่วม 30 ปี ตั้งแต่ปี 2454-2483 โดยได้มีการแก้ไขบางมาตราในปี 2470 และ 2474 แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง คือ³¹

- ตัวบทอ่านเข้าใจยาก เพราะได้แปลจากต้นร่างซึ่งยกขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ การแปลมีผิดพลาดจากตัวอังกฤษหลายแห่ง บางที่อ่านเกือบไม่ได้ความ

- การยกร่างตัวบทนั้น ได้คัดลอกพระราชบัญญัติล้มละลายของอังกฤษและของเมืองขึ้นเอามาประติดประต่อกันเป็นตอน ๆ ซึ่งบางตอนต่อกันไม่สนิท

- ตัวบทไม่รัดกุมพอ จึงเปิดช่องให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ทำการทุจริตสมยอมกันได้มาก

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

- การประสานงานระหว่างศาล เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์และพนักงานอัยการ
ยังไม่รัดกุมพอ

- ได้มีบทกฎหมายออกใหม่หลายฉบับ ซึ่งมีความขัดแย้งกับกฎหมาย
ล้าสมัย ทำให้หลายมาตราในพระราชบัญญัตินี้ถูกยกเลิกไปโดยปริยาย เช่น ในเรื่องหุ้นส่วน
ล้มละลาย เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังปรากฏว่า มีการริเริ่มใช้บทบัญญัติว่าด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้
ลูกหนี้ล้มละลายเป็นครั้งแรกในมาตรา 13 แห่ง พระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในข้อ 3.2.1

2.1.4.5 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

ในปี พ.ศ. 2483 ได้มีการออกพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483
ขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น และได้ใช้มาจนปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นหลักการใหญ่ก็คล้าย
กับพระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 130 แต่มีสาระสำคัญที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

(1) เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การฟ้องใหม่ คือ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย
ร.ศ. 130 เดิมใช้คำว่า ลูกหนี้ต้องค้ำเงิน แต่ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 นี้ บัญญัติ
วางหลักเพียงว่า ลูกหนี้ต้องมีหนี้สินล้นพ้นตัว

(2) บัญญัติวิธีพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดขึ้นชั้นหนึ่งก่อนที่จะพิพากษาให้ลูกหนี้
ล้มละลายเพื่อเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ประนอมหนี้ก่อนล้มละลายได้

(3) เปิดโอกาสให้ลูกหนี้ขอไต่ถามเลิกการล้มละลายได้เมื่อครบ 10 ปี นับแต่
วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แบ่งเฉลี่ยทรัพย์ครั้งสุดท้าย หรือนับแต่วันที่ไม่มีทรัพย์สินจะแบ่ง

(4) วางระเบียบวิธีการให้การดำเนินคดีล้มละลายเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วขึ้น
เช่น ในการประนอมหนี้ให้มีการประชุมลงมติเพียงครั้งเดียว หรือมีบทบัญญัติบังคับให้เจ้าพนักงาน
พิทักษ์ทรัพย์แบ่งทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้โดยเร็ว

(5) เพิ่มบทกำหนดโทษทางอาญาให้มากขึ้น และบัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย ทั้งนี้ก็เพื่อให้การปราบปรามการทุจริตในการล้มละลายได้ผลดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติล้มละลายอีกฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 บางมาตราเท่านั้น เพื่อความเหมาะสมแก่การทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีได้ยกเลิกพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ทั้งฉบับ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่แก้ไขมีดังนี้

- เพิ่มจำนวนหนี้ขั้นต่ำที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิฟ้องลูกหนี้ล้มละลายได้จากเดิมไม่น้อยกว่า 1,000 บาท แก้เป็นไม่น้อยกว่า 30,000 บาท
- เพิ่มจำนวนเงินวางประกันค่าใช้จ่ายที่เจ้าหนี้จะต้องนำมาวางศาล
- แก้ไขเรื่องข้อยกเว้นเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย อันจะนำมาแบ่งเฉลี่ยแก่เจ้าหนี้ได้ให้มีความหมายกว้างและมีวงเงินสูงขึ้น
- เพิ่มอำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการที่จะขอเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ได้กระทำหรือยอมให้กระทำในระหว่างระยะเวลาสามปีก่อนมีการขอให้ล้มละลาย
- แก้ไขเรื่องอัตราค่าธรรมเนียมในคดีล้มละลายให้มีความหมายกว้างและสูงขึ้น รวมทั้งเรื่องการคิดค่าธรรมเนียมของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีล้มละลายให้เรียกเก็บได้ทางคดีล้มละลายแต่เพียงทางเดียว

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มีลักษณะและกระบวนการคล้ายคลึงกับ Bankruptcy Act 1914 ของประเทศอังกฤษ ต่างกันตรงที่ว่า ในยุคเวลานั้นของประเทศไทยใช้สำหรับบุคคลธรรมดาเท่านั้น³² และยังปรากฏบทบัญญัติว่าด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย อยู่ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติฉบับที่ ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปในข้อ 3.2.1

³² วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ (กรุงเทพมหานคร: วิศิษฎ์สรอรรถ, 2543), หน้า 8.

ในปี พ.ศ. 2526 ได้มีประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2526 ซึ่งบัญญัติให้มีการแก้ไขเฉพาะเรื่องกำหนดจำนวนหนี้ขั้นต่ำที่เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ ให้ล้มละลายจากจำนวนไม่น้อยกว่า 30,000 บาท เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 บาท สำหรับลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดา และไม่น้อยกว่า 500,000 บาท สำหรับลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคล

ต่อมา กฎหมายฉบับนี้ได้ถูกแก้ไขโดยพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 โดยได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์การฟ้องคดีล้มละลาย โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องผู้กู้ยืมเงินที่ผู้ต้องหาว่า กระทำความคิดตามพระราชกำหนดดังกล่าวเป็นบุคคลล้มละลายได้ เมื่อปรากฏว่ามีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือมีสินทรัพย์ไม่พอชำระหนี้สินได้ และเป็นหนี้ผู้ให้กู้เงินรายหนึ่งหรือหลายรายเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งแสนบาท ส่วนหลักเกณฑ์ที่ว่าหนี้สินต้องกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ไม่ว่าจะถึงกำหนดชำระโดยพลันหรือในอนาคตก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ยังคงไว้เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ กระบวนการพิจารณาคำเนินไปตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เว้นแต่

- พนักงานอัยการมีฐานะและสิทธิหน้าที่เสมือนเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ และได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่าฤชาธรรมเนียม หรือการวางเงินประกัน

- ถ้าศาลพิจารณาได้ความจริงตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวข้างต้น ให้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาด

- ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับส่วนแบ่งทรัพย์สินของเจ้าหนี้ในลำดับ (8) ของมาตรา 130 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายได้

ในปี พ.ศ. 2541 กฎหมายฉบับนี้ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 โดยได้วางหลักการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ อันเป็นการพัฒนาระบบกฎหมายล้มละลายครั้งใหญ่ที่สุดสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 กฎหมายฉบับนี้ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 โดยได้แก้ไขเพิ่มเติมหลักการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 ที่เพิ่งแก้ไขไม่นานนัก พร้อมกันนี้ยังได้แก้ไขเพิ่มเติมจำนวนเงินที่เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายได้ รวมทั้งลำดับบุริมสิทธิ และแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนเงินที่ล่าสมัย ไม่สอดคล้องกับยุคปัจจุบันอีกหลายมาตรา

อนึ่ง ยังได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 อันทำให้มีการเปิดทำการศาลล้มละลายกลางขึ้นในกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2542 ด้วย³³

จะเห็นได้ว่า กฎหมายล้มละลายของไทยที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงปัจจุบัน ได้วิวัฒนาการมาตามยุคสมัย เริ่มตั้งแต่การเอาคนลงเป็นทาสแทนการชำระหนี้ ต่อมาก็มีการนำทรัพย์สินของลูกหนี้มาแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ โดยยกเลิกวิธีการเอาคนลงเป็นทาส และเมื่อการค้าเจริญขึ้น กฎหมายก็ได้ถูกแก้ไขให้เท่าเทียมกับอารยประเทศมีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำที่จะฟ้องเป็นคดีล้มละลายได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีล้มละลาย กำหนดหลักการว่าลูกหนี้ต้องมีหนี้สินส่วนตัว รวมทั้งกำหนดหลักการที่เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ต่อมาปีพ.ศ. 2542 ได้มีการประนีประนอมหนี้เพื่อเลิกคดีล้มละลายและให้โอกาสลูกหนี้ที่สุจริตปลดจากล้มละลายได้ทำให้ลูกหนี้มีโอกาสหลุดพ้นจากหนี้สิน และพ้นจากการล้มละลาย จนกระทั่งกฎหมายล้มละลายฉบับปัจจุบันก็ได้มีการบัญญัติถึงวิธีการพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดก่อนที่จะพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ได้ประนีประนอมหนี้ก่อนล้มละลาย ซึ่งเป็นการถ่วงการฟ้องลูกหนี้ไม่ให้ตกเป็นบุคคลล้มละลายได้โดยง่าย ซึ่งคล้ายกับเป็นวิธีการป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลายวิธีหนึ่ง นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ขอให้ยกเลิกการล้มละลาย อันเป็นขบวนการสิ้นสุดกระบวนการล้มละลายวิธีหนึ่ง ประการสุดท้ายยังได้บัญญัติวางหลักการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และสิงคโปร์ไว้ด้วย

เมื่อพิจารณาจากวิวัฒนาการกฎหมายล้มละลายของประเทศไทยและต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความเป็นมาที่คล้ายคลึงกัน โดยมีแนวคิดในการป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ในกรณีลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ กล่าวคือ ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก็สามารถนำตัวลูกหนี้ไปขายเป็นทาสได้เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้คืน ต่อมาก็ให้มีการบังคับชำระหนี้ได้เฉพาะ

³³ วิชา มหาคุณ, กฎหมายล้มละลาย ฉบับสมบูรณ์ หลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ ว่าด้วยการล้มละลายการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้และศาลล้มละลาย, หน้า 13.

ทรัพย์สินเท่านั้น ห้ามนำตัวลูกหนี้ขายเป็นทาส กฎหมายก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายล้มละลายของประเทศไทยหรือต่างประเทศ ต่างก็เริ่มคำนึงถึงความอยู่รอดของลูกหนี้ด้วย ต้องการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือลูกหนี้ให้หลุดพ้นจากหนี้สินจึงมีบทบัญญัติวิธีการประนอมหนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลายโดยวิธีการลดจำนวนหนี้และยืดกำหนดเวลาชำระหนี้ ในยุคต่อมาเมื่อการค้าเริ่มเจริญขึ้น มีกิจการต่าง ๆ ล้มละลายมากขึ้น จึงมีวิธีการประนอมหนี้เพื่อสิ้นสุดกระบวนการล้มละลายเพิ่มขึ้นไปอีก และในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ คำนึงถึงเศรษฐกิจของประเทศมากกว่าสิ่งอื่นใด จึงได้บัญญัติวิธีการประนอมหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ เพื่อให้ลูกหนี้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายในกรณีที่เกิดภาวะไม่สามารถชำระหนี้ได้ ซึ่งวิธีการนี้ไม่เพียงแต่ป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลายอย่างเดียว แต่ยังเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ลูกหนี้ประกอบกิจการต่อไป เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่หากเจ้าหนี้ไม่ให้ความร่วมมือหรือความตกลงระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ล้มเหลว ลูกหนี้ก็ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายต่อไปเช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากลูกหนี้ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยก็มีหลักการเช่นเดียวกับต่างประเทศ โดยมีวิธีการป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลายเช่นกัน โดยการประนอมหนี้ก่อนล้มละลาย และมีวิธีการสิ้นสุดของกระบวนการล้มละลายโดยการขอลดจากล้มละลาย ยกเลิกการประนอมหนี้หลังล้มละลาย

2.2 แนวความคิด หลักการ และทฤษฎีของกฎหมายล้มละลาย

จากการศึกษาวิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลาย ตาม 2.1 ทำให้เราพอใจเข้าใจถึงแนวความคิด และหลักการของกฎหมายล้มละลายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งพอจะจำแนกได้ ดังนี้

2.2.1 แนวความคิดในการปกป้องประโยชน์ของบรรดาเจ้าหนี้ในกรณีลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

การที่ลูกหนี้ก่อหนี้ขึ้นแล้วมีความสามารถชำระหนี้ได้ครบถ้วนตามที่เป็นอย่างแน่นอนอยู่แล้ว แต่ลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้จะสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลเป็นคดีแพ่งสามัญเพื่อบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ตกเป็นผู้มีหนี้สินสิ้นพันตัว กล่าวคือ ลูกหนี้มีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทุกรายของตนจนครบถ้วนตามจำนวนที่เป็นหนี้กันอยู่ได้ ในกรณีนี้จะมีผลทำให้เจ้าหนี้ทุกรายของลูกหนี้ได้รับความเสียหายเนื่องจากลูกหนี้อาจล้มละลายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เพียงบางคนโดยไม่เสมอภาคกันตามสัดส่วน

เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ได้เปรียบเสียเปรียบกัน หรือลูกหนี้อาจกระทำการโดยทุจริตทำให้เจ้าหนี้เสียหาย³⁴ ดังนั้น หากปล่อยให้เจ้าหนี้ต่างฟ้องร้องลูกหนี้ได้ตามหลักการฟ้องร้องบังคับชำระหนี้เป็นคดีแพ่งสามัญ เจ้าหนี้แต่ละรายของลูกหนี้ก็จะพยายามรีบฟ้องร้องบังคับคดี เพื่อประโยชน์ของคนในการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่มีเหลืออยู่ของลูกหนี้ให้ได้โดยเร็วที่สุดก่อนเจ้าหนี้อื่น ในทำนองมือใครยาวสาวได้สาวเอา ซึ่งถ้าหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในระหว่างเจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้ด้วยกันเอง³⁵ เพราะเจ้าหนี้ที่ฟ้องคดีก่อนย่อมได้รับชำระหนี้ก่อนไปจนเต็มจำนวน ในขณะที่เจ้าหนี้รายหลังอาจไม่ได้รับชำระหนี้เลย ดังนั้น กฎหมายจึงได้บัญญัติวิธีการจัดสรรทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้มีหนี้สินส่วนตัว เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้โดยเป็นธรรมสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการฟ้องลูกหนี้เป็นคดีแพ่งสามัญ

2.2.2 แนวความคิดในการปกป้องประโยชน์ของสาธารณชน

กฎหมายล้มละลายมีการกำจัดการสิทธิของบุคคลล้มละลายตั้งแต่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจจัดการทุกประการเกี่ยวกับบรรดาทรัพย์สินของลูกหนี้รวมทั้งการดำเนินคดีใด ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้³⁶ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ลูกหนี้อพยพ หนีหาย หรือจำหน่ายทรัพย์สิน หรือไปก่อหนี้สินเพิ่มเติม นอกจากนั้น ยังมีมาตรการในการโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและคำพิพากษาให้ล้มละลายในราชกิจจานุเบกษา และในหนังสือพิมพ์รายวันไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ³⁷ เพื่อให้สาธารณชนบริษัทเอกชน และสถาบันการเงินทราบถึงสถานะของลูกหนี้ และใช้ระมัดระวังในการทำธุรกิจกับลูกหนี้มีหนี้สินส่วนตัว

2.2.3 แนวความคิดการปกป้องประโยชน์ของลูกหนี้

แม้กฎหมายล้มละลายจะมีขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้เป็นสำคัญก็ตาม แต่บางกรณีการที่ลูกหนี้มีหนี้สินส่วนตัวอาจไม่ได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อ หรือความทุจริต

³⁴ โสภ จารุจินดา, กฎหมายล้มละลายล้มละลาย (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507), หน้า 1.

³⁵ ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 1.

³⁶ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 22.

³⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 28 และมาตรา 61.

ของลูกหนี้เสมอไป ในบางกรณีอาจเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุหรือความโชคร้าย หรือความล้มเหลวในการประกอบกิจการค้าขาดทุนของลูกหนี้ก็ได้ ดังนั้น ในกฎหมายล้มละลายจึงต้องมีบทบัญญัติที่แตกต่างกันสำหรับลูกหนี้แต่ละประเภท เพื่อให้โอกาสและลูกหนี้ที่โชคร้ายมีโอกาสปลดปล่อยภาระหนี้สิน และเริ่มต้นใหม่ได้ โดยการตกลงประนอมหนี้ก่อนล้มละลายและภายหลังล้มละลาย หรือให้โอกาสลูกหนี้ในการขอให้ศาลปลดจากการล้มละลาย³⁸

2.2.4 แนวความคิดในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้

หลักการการจัดการทรัพย์สินในคดีล้มละลายจะมุ่งเน้นในเรื่องการแบ่งทรัพย์สินภายใต้หลักความเสมอภาค (Pari Passu) เป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ในกฎหมายล้มละลายจึงเน้นในเรื่องการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำมาจัดสรรให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ การดำเนินกิจการของลูกหนี้จะกระทำเฉพาะเพื่อให้ส่วนที่ค้างอยู่นั้นเสร็จสิ้นไปเท่านั้น โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมและการจำหน่ายทรัพย์สิน การจัดสรรชำระหนี้ รวมถึงการดำเนินการหรือแต่งตั้งผู้ดำเนินกิจการของลูกหนี้ในส่วนที่ค้างอยู่³⁹

2.2.5 แนวความคิดในการระงับสิทธิในการฟ้องร้องและบังคับตามสิทธิของเจ้าหนี้แต่ละราย⁴⁰

การระงับสิทธิในการฟ้องร้องหรือบังคับตามสิทธิ รวมถึงการระงับการดำเนินการใด ๆ ในทางกฎหมาย (Judicial Remedies) ของเจ้าหนี้แต่ละราย โดยกำหนดให้เจ้าหนี้ดังกล่าวสามารถขอรับชำระหนี้ได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายล้มละลาย⁴¹ อย่างไรก็ตาม ข้อระงับสิทธิดังกล่าวนี้จะมีผลเฉพาะแต่เจ้าหนี้สามัญหรือเจ้าหนี้ที่ไม่มีหลักประกันเท่านั้น แต่ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันในการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่เป็นประกันการชำระหนี้แต่อย่างใด เจ้าหนี้มีประกันสามารถเลือกที่จะบังคับชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องเข้ามาสู่ระบบการแบ่งทรัพย์สินในกฎหมายล้มละลาย สำหรับการกำหนดให้เจ้าหนี้มีประกันยื่นชี้แจง

³⁸ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 45, มาตรา 63 และ มาตรา 68.

³⁹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 22 (1) และ มาตรา 120.

⁴⁰ Goode, R. M., Principles of Corporate Insolvency Law (London: Sweet & Maxwell, 1990), p. 6.

⁴¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 91.

คือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของหลักประกันกับจำนวนหนี้ ซึ่งเป็นเพียงการตรวจสอบหลักประกันที่เจ้าหนี้ยึดถือไว้กับมูลหนี้ของเจ้าหนี้ดังกล่าวเหมาะสมหรือไม่เท่านั้น⁴² โดยหากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นว่าหลักประกันนั้นมีมูลค่าเกินกว่าจำนวนหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ก็จะดำเนินการได้ถอนหลักประกันโดยชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้มีประกันตามจำนวนหนี้

สำหรับเจ้าของทรัพย์สินนั้น โดยหลักแล้วย่อมมีสิทธิติดตามเอาทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนคืนได้ เว้นแต่กรณีที่ทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ที่ล้มละลายในลักษณะที่ทำให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้นที่กฎหมายล้มละลายให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้อันอาจนำมาแบ่งได้ในคดีล้มละลาย อย่างไรก็ตามเจ้าของทรัพย์สินดังกล่าวสามารถยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้⁴³

2.2.6 แนวความคิดในการระงับหรือจำกัดอำนาจจัดการของคณะกรรมการหรือผู้บริหารของลูกหนี้⁴⁴

ในการดำเนินคดีล้มละลายการจำกัดสิทธิของลูกหนี้หรือผู้บริหารของลูกหนี้จะเกิดขึ้นเมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้และกระทำการที่จำเป็น เพื่อให้กิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป⁴⁵

2.2.7 แนวความคิดในการป้องกันลูกหนี้ที่ไม่สุจริตและการกระทำใด ๆ ที่ไม่เป็นธรรมอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย⁴⁶

ในคดีล้มละลายทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ถูกทำให้ลดน้อยลงหรือทำให้หมดไปด้วยการโอน การให้สิทธิพิเศษ การให้ประโยชน์ หรือการกระทำใด ๆ ที่ลูกหนี้ได้กระทำขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ลูกหนี้นั้นอยู่ในสภาวะที่ประสบปัญหาทางการเงินหรือมีหนี้สินล้นพ้นตัว

⁴² พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 95 และ มาตรา 96.

⁴³ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109 (3)

⁴⁴ Goode, R. M., Principles of Corporate Insolvency Law, p. 6.

⁴⁵ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 22 (1).

⁴⁶ Goode, R. M., Principles of Corporate Insolvency Law, p. 7.

ซึ่งไม่ยุติธรรมต่อบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย การกระทำดังกล่าวนอกจากจะทำให้เจ้าหนี้เดิมได้รับความเสียหาย เนื่องจากทรัพย์สินที่จะนำมาจัดสรรชำระหนี้ให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายต้องลดน้อยลง อันมีผลต่อการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เหล่านั้นแล้ว ยังมีผลให้บุคคลภายนอกเข้าใจผิดในสถานะการเงิน หรือสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการป้องกันการโอน การให้หลักประกันหรือการกระทำใด ๆ ที่ทำขึ้นในขณะที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือในช่วงเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยกำหนดให้การกระทำดังกล่าวตกเป็นโมฆะ และกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการกระทำดังกล่าวได้⁴⁷

2.2.8 การสืบหาสาเหตุที่ทำให้ลูกหนี้ตกอยู่ในสถานะการมีหนี้สินล้นพ้นตัวและดำเนินการให้ผู้จัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ไปในทางที่ไม่สุจริตต้องรับผิดชอบ⁴⁸

การที่กิจการของลูกหนี้อยู่ในสถานะที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวนอกจากจะทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อบรรดาลูกจ้างของลูกหนี้ ซึ่งต้องว่างงานเนื่องจากรัฐนั้น รัฐต้องสูญเสียรายได้หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับจากลูกหนี้ดังกล่าว อันได้แก่ประโยชน์ที่ได้จากการเก็บภาษี หรือในประเทศที่มีกองทุนสำหรับผู้ว่างงาน ก็เป็นหน้าที่ของกองทุนที่ต้องรับภาระในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีผลต่อเศรษฐกิจและภาพพจน์ของประเทศนั้น ๆ ด้วย จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการค้นหาสาเหตุที่ทำให้ลูกหนี้ประสบปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ เป็นการวางมาตรการในอนาคตสำหรับป้องกันปัญหาการขาดสภาพคล่องหรือการล้มละลายของกิจการต่าง ๆ นอกจากนี้ การค้นหาสาเหตุของปัญหายังทำให้สามารถแก้ไขปัญหาลูกหนี้ได้ถูกต้องและรวดเร็ว

กรณีที่มีการมีหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้มีสาเหตุมาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตของผู้จัดการหรือผู้บริหารของลูกหนี้แล้ว กฎหมายล้มละลายก็มีบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดและป้องกันมิให้เกิดการกระทำดังกล่าวขึ้นอีก อีกทั้ง ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าไม่ได้มุ่งให้ความช่วยเหลือ หรือปกป้องผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย⁴⁹

⁴⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 113 มาตรา 114 และมาตรา 115.

⁴⁸ Goode, R. M., *Principles of corporate Insolvency Law*, p. 8.

⁴⁹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 164.

2.2.9 แนวความคิดการยอมรับสิทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายทั่วไปก่อนการล้มละลาย⁵⁰

หลักการนี้เป็นหลักที่สำคัญ เนื่องจากกฎหมายล้มละลายไม่ได้มีผลให้สิทธิต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามกฎหมายทั่วไปนั้นสิ้นสุดลง กฎหมายล้มละลายยังคงยอมรับสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายทั่วไปอยู่ แต่โดยเหตุที่กฎหมายล้มละลายเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์พิเศษที่มุ่งการจัดสรรทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้โดยเสมอภาคเป็นสำคัญ จึงจำเป็นต้องมีการสร้างข้อจำกัดในการใช้สิทธิบางประการที่มีอยู่ภายใต้กฎหมายทั่วไปก่อนการล้มละลาย อย่างไรก็ตามการจำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวนั้นมิใช่เป็นการสิ้นสุดหรือยกเลิกสิทธิดังกล่าว สิทธิดังกล่าวยังคงได้รับการยอมรับในกฎหมายล้มละลาย ดังจะเห็นได้จากการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้น เพื่อชดเชยหรือเพื่อทดแทนสิทธิที่ถูกจำกัดนั้น ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ถูกจำกัดสิทธิในการฟ้องร้อง⁵¹ หรือบังคับคดีตามกฎหมายต่อทรัพย์สินของลูกหนี้⁵² แต่เจ้าหนี้ก็ยังคงได้รับการชดเชยโดยการยื่นคำขอรับชำระหนี้ และโดยการมีส่วนร่วมในการประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาคำขอประนอมหนี้ของลูกหนี้ว่าจะลงมติพิเศษยอมรับคำขอนั้นประนอมหนี้หรือไม่⁵³

2.2.10 แนวความคิดเรื่องสิทธิของเจ้าหนี้มีประกัน หรือเจ้าหนี้ทรัพย์สิน ย่อมได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติที่ดีกว่าเจ้าหนี้ไม่มีประกัน หรือเจ้าหนี้นุคคลสิทธิ⁵⁴

หลักการในเรื่องนี้เป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในกฎหมายล้มละลาย โดยในช่วงเวลาที่ลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้ ความแตกต่างระหว่างเจ้าหนี้มีประกันหรือเจ้าหนี้ทรัพย์สินกับเจ้าหนี้ไม่มีประกันที่มีต่อลูกหนี้ยังไม่เห็นเด่นชัดนัก สิทธิเรียกร้องที่ไม่มีประกันจะเป็นเพียงบุคคลสิทธิ ซึ่งเป็นเพียงสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามมูลหนี้โดยอาศัยกระบวนการทางศาล และสิทธิดังกล่าวสามารถบังคับได้แต่เฉพาะกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้ภาระผูกพันของเจ้าหนี้มีประกัน นอกจากนี้สิทธิดังกล่าวจะอยู่ภายใต้หลักในเรื่องนุริมสิทธิด้วย สำหรับกรณีที่ลูกหนี้ตกอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือมีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้น เจ้าหนี้ไม่มีประกันจะไม่

⁵⁰ Goode, R. M., Principles of corporate Insolvency Law, p. 17 - 18.

⁵¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 25 และมาตรา 26.

⁵² พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 112.

⁵³ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 45.

⁵⁴ Goode, R. M., Principles of corporate Insolvency Law, p. 20.

สามารถดำเนินการฟ้องร้องเพื่อบังคับตามสิทธิของตนได้เป็นส่วนตัว สิทธิของเจ้าหนี้ดังกล่าว จะแปลงสภาพเป็นสิทธิในการพิสูจน์หนี้ ยื่นขอชำระหนี้ หรือมีส่วนร่วมกับเจ้าหนี้ไม่มี หลักประกันอื่นๆ ในขณะที่เจ้าหนี้มีประกันหรือเจ้าหนี้ที่มีทรัพย์สินสิทธิ เช่น เจ้าหนี้จำนอง เจ้าหนี้ ที่มีทรัพย์สินเป็นหลักประกันการชำระหนี้อยู่ในครอบครอง สามารถที่จะแยกทรัพย์สินดังกล่าวนั้น ออกจากบรรดาเจ้าหนี้สามัญทั่วไปได้

2.2.11 แนวความคิดเรื่องเจ้าหนี้ไม่มีประกันจะได้รับการปฏิบัติโดยเสมอภาคและอยู่ใน ลำดับเดียวกัน (Pari Passu)⁵⁵

หลักในเรื่อง Pari Passu เป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานของกฎหมายเกี่ยวกับการ จัดการทรัพย์สินของผู้มีหนี้สินล้มพันตัว ซึ่งจะถูกจัดสรรแบ่งปันไปให้กับเจ้าหนี้ไม่มีประกันตาม สัดส่วนแห่งสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ไม่มีประกันแต่ละคน โดยเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตามหลักในเรื่อง Pari Passu นี้ก็มีข้อยกเว้น โดยจะไม่นำมาใช้ในกรณี ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีของเจ้าหนี้มีประกัน ผู้ขายสินค้าให้แก่ลูกหนี้ หรือเจ้าหนี้ ซึ่งทรัพย์สินของตนได้ถูกยึดถือไว้โดยลูกหนี้อื่นเนื่องมาจากการที่ลูกหนี้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแล ผลประโยชน์ (trustee) ทั้งนี้ เนื่องจากในกรณีดังกล่าวทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ได้เป็นของลูกหนี้ โดยสมบูรณ์ โดยเป็นทรัพย์สินที่มีภาระผูกพัน หรือเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่น จึงไม่ตกอยู่ภายใต้ การแบ่งชำระให้แก่เจ้าหนี้รายอื่น⁵⁶

(2) หนี้ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการยื่นคำขอฟื้นฟูกิจการหรือยื่นฟ้อง ล้มละลาย ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการหรือหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการที่ลูกหนี้เข้าสู่การฟื้นฟู กิจการหรือการฟ้องล้มละลายย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ร่วมกันของบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย เจ้าหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจึงถูกปฏิบัติแตกต่างจากเจ้าหนี้ที่เกิดขึ้นก่อน⁵⁷

⁵⁵ Ibid., p. 22.

⁵⁶ Ibid., p. 67.

⁵⁷ Ibid., p. 71.

(3) หนี้บางอย่างแม้ว่าจะเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนการยื่นคำขอฟื้นฟูกิจการหรือการยื่นฟ้องล้มละลายก็ตาม แต่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติที่ดีกว่า เพื่อรักษาทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ หรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือแก่ลูกหนี้⁵⁸ เช่น การที่ลูกหนี้ต้องปฏิบัติตามสัญญาแก่เจ้าหนี้บางรายเป็นพิเศษเพื่อรักษาทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ หรือเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหนี้ดังกล่าว

(4) หนี้หรือสิทธิบางอย่างที่กฎหมายกำหนดให้มีบุริมสิทธิ เจ้าหนี้บางรายแม้ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ไม่มีประกัน แต่เป็นหนี้ที่กฎหมายกำหนดให้มีบุริมสิทธิเหนือเจ้าหนี้ไม่มีประกันอื่น ๆ เจ้าหนี้ดังกล่าวก็จะได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษต่างจากเจ้าหนี้ไม่มีประกันที่ไม่มีบุริมสิทธิ โดยสิทธิพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้จะมีอยู่ 2 กลุ่มด้วยกันคือ กรณีที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูกิจการหรือในการดำเนินคดีล้มละลาย และกรณีบุริมสิทธิอื่นๆ ในคดีล้มละลายตามที่กฎหมายกำหนดไว้⁵⁹

2.3 วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

J.H. Thompson ซึ่งเป็นนักกฎหมายล้มละลายของอังกฤษเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายล้มละลายมีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้หลักประกันความยุติธรรมในการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ในระหว่างเจ้าหนี้ตามสิทธิของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้โดยเสมอภาค
2. เพื่อปลดเปลื้องความรับผิดชอบของลูกหนี้ที่มีต่อบรรดาเจ้าหนี้ และให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มก่อร่างสร้างตัวใหม่อย่างสดใส (To make a fresh start) อย่างอิสระปราศจากภาระในหนี้สินของตน

⁵⁸ Ibid., p. 72.

⁵⁹ Ibid., p.72

3. เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าหนี้และสาธารณชน โดยการตรวจสอบการกระทำของลูกหนี้ในกิจการและบังคับให้ลูกหนี้ได้รับการลงโทษ ในกรณีที่ฉ้อฉลหรือกระทำ ความผิดเกี่ยวกับกิจการของตน⁶⁰

หลวงสารนัย ประสาสน์ นักกฎหมายล้มละลายของไทยเห็นว่า วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายมีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. ในด้านที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ก็เพื่อให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้เสมอภาคตามส่วนโดยรวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อย
2. ในด้านที่เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ เพื่อมิให้ลูกหนี้ถูกบีบบังคับเร่งรัดให้ชำระหนี้ด้วยความไม่เป็นธรรม และเพื่อให้ลูกหนี้ที่สุจริตมีโอกาสตั้งต้นชีวิตใหม่ และก่อสร้างหลักฐานใหม่ได้
3. ในด้านที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ ก็เพื่อมิให้ลูกหนี้มีโอกาสไปหลอกลวงบุคคลอื่นอีก และมีบทลงโทษลูกหนี้และบุคคลอื่นที่ทุจริตด้วย⁶¹

รองศาสตราจารย์ สุธีร์ ศุภนิคย์ นักกฎหมายล้มละลายอีกท่านหนึ่งเห็นว่า กฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์ที่แยกออกได้เป็นสามกรณีด้วยกัน คือ

1. เป็นไปเพื่อต้องการให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้
2. ต้องการให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินโดยเร็วและสามารถตั้งตัวใหม่ได้
3. เป็นไปเพื่อการคุ้มครองสังคมไม่ให้บุคคลล้มละลายก่อให้เกิดความเสียหายโดยการก่อหนี้ก่อสินไม่เป็นที่สิ้นสุด⁶²

⁶⁰ J.H. Thompson, The Principles of Bankruptcy Law (London: HFL (Publishers), 1972), p. 1.

⁶¹ หลวงสารนัยประสาสน์, หลักปฏิบัติตามกฎหมายล้มละลายที่เกี่ยวข้องกับศาล, (ม.ป.ท.) 2512, หน้า 1-2.

⁶² สุธีร์ ศุภนิคย์, หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ, หน้า 17.

ฝ่ายกฎหมายของกองทุนการเงินระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1999 ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ ของกฎหมายล้มละลาย ดังนี้

แม้ว่ากฎหมายล้มละลายของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญ แต่อาจ กล่าวได้ว่าระบบส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันสองประการ⁶³

วัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อ กระจายความเสี่ยงในระหว่างผู้เกี่ยวข้องในระบบเศรษฐกิจ แบบตลาดในลักษณะที่คาดหมายได้ มีความเสมอภาค และมีความโปร่งใส การบรรลุวัตถุประสงค์ ประการนี้จะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นขึ้นในระบบการให้สินเชื่อและในขณะเดียวกันก็ช่วยคำนวณ การเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ในแง่ของความสัมพันธ์ ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ การที่เจ้าหนี้รายหนึ่งสามารถฟ้องล้มละลายลูกหนี้เพื่อบังคับสิทธิเรียกร้อง ของตนมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงของการให้กู้ ซึ่งด้วยเหตุนี้ จะช่วยเพิ่มความสามารถในการให้ สินเชื่อและการลงทุนโดยรวม นอกจากนี้ กฎหมายล้มละลายยังช่วยกระจายความเสี่ยงในระหว่าง เจ้าหนี้เพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ด้วย ตัวอย่างเช่น การที่กฎหมายล้มละลายให้สิทธิพิเศษแก่เจ้าหนี้ มีประกันเหนือเจ้าหนี้ไม่มีประกัน ก็เพื่อเป็นการปกป้องคุณค่าของหลักประกันซึ่งอาจมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อลูกหนี้ซึ่งไม่สามารถได้รับ (หรือไม่มีปัญญาหา) สินเชื่อ ไม่มีประกันได้เนื่องจาก ความเสี่ยงในการให้กู้ของตน

ความคาดหมายได้ แต่ละประเทศกำหนดแนวทางนโยบายสำหรับการกระจายความเสี่ยง ระหว่างเจ้าหนี้ในกฎหมายล้มละลายของตนในลักษณะแตกต่างกันไป แต่ไม่ว่าแนวทางเหล่านั้น จะแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม สิ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปคือ กฎหมายควรกำหนดหลักเกณฑ์ ในการกระจายความเสี่ยงไว้โดยชัดแจ้งและบุคคลและสถาบันต่างๆ ที่มีหน้าที่ดำเนินการตาม หลักเกณฑ์เหล่านั้นควรบังคับใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวด้วยความสม่ำเสมอ ประสบการณ์เท่าที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าแต่ละประเทศจะกำหนดแนวทางในการกระจายความเสี่ยงอย่างไร ผู้เกี่ยวข้อง มักสามารถกำหนดมาตรการต่าง ๆ (รวมทั้ง ด้วยวิธีการปรับราคา) เพื่อช่วยบริหารความเสี่ยงได้ หากการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถคาดหมายได้ ในทางตรงกันข้าม หากหลักเกณฑ์หรือการใช้ หลักเกณฑ์ไม่แน่นอน ความไม่แน่นอนดังกล่าวจะทำลายความเชื่อมั่นของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดและ ทำให้พวกเขาไม่ยอมให้สินเชื่อและไม่อยากตัดสินใจในด้านการลงทุนใด ๆ อีก

⁶³ Legal Department, International Monetary Fund, Orderly and Effective Insolvency Procedures: key Issue, 1999, p. 5.

ความเสมอภาค ลักษณะทั่วไปของคดีล้มละลายทุกคดีคือความร่วมมือกันของผู้เกี่ยวข้อง กฎหมายล้มละลายไม่เหมือนกฎหมายอื่น ๆ (เช่น กฎหมายบังคับจำนอง) ตรงที่กฎหมายล้มละลาย ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้กับสถานการณ์ที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ทั้งหมด (ไม่ใช่รายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ) ของตน และในลักษณะเช่นนั้น กฎหมายล้มละลายเสนอกลไกในการปฏิบัติเพื่อความเสมอภาคของเจ้าหนี้ทุกราย แต่การปฏิบัติด้วยความเสมอภาคไม่จำเป็นต้องเป็นการได้ในจำนวนเท่ากัน ซึ่งประเด็นนี้จะได้วิเคราะห์กันต่อไป ในทางตรงกันข้าม ในกรณีที่เจ้าหนี้แต่ละรายมีการตกลงทางธุรกิจกับลูกหนี้ในลักษณะแตกต่างกัน (เช่น ในเรื่องการให้หลักประกัน) การปฏิบัติต่อเจ้าหนี้ซึ่งอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เหมือนกันด้วยความแตกต่างเนื่องจากต่างกรณีกัน อาจเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องความเสมอภาค อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ทุกราย กฎหมายล้มละลายคำนึงถึงปัญหาการฉ้อฉลและฉันทาคติซึ่งมักเกิดขึ้นในกรณีการยึดทรัพย์สิน นอกจากนี้ เนื่องจากการให้สินเชื่อและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ กฎหมายจะต้องแน่ใจว่าเจ้าหนี้ต่างสัญชาติไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และท้ายสุด การมีลักษณะร่วมกันของคดีล้มละลาย จะเป็นเรื่องประกันต่อเจ้าหนี้ว่าปัญหาทั้งหมดจะได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระเบียบและด้วยความเสมอภาค เช่น ผู้ชำระบัญชีหรือผู้จัดการมรดกมีสิทธิออกค่าแถลงซึ่งจะช่วยให้ตลาดลดความปั่นป่วนวุ่นวายลง⁶⁴

ความโปร่งใส วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมกับความคาดหมายได้และความเสมอภาค ได้แก่ ความโปร่งใส ในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย ผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้เสียจะต้องได้รับข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการใช้สิทธิของตนตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้จะต้องได้รับแจ้งถึงการประชุมเพื่อพิจารณาการตัดสินใจของเจ้าหนี้และจะต้องได้รับข้อมูลจากลูกหนี้ซึ่งเพียงพอที่จะให้แน่ใจว่าลูกหนี้ได้รับทราบการตัดสินใจของเจ้าหนี้แล้ว เมื่อสถาบันซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย (ศาลและผู้ชำระบัญชีหรือผู้จัดการมรดกที่ศาลแต่งตั้ง) มีการตัดสินใจใด ๆ กฎหมายจำเป็นต้องกำหนดแนวทางอันเหมาะสมในการใช้ดุลพินิจของสถาบันเหล่านั้น และในกรณีของศาล กฎหมายต้องกำหนดให้มีการพิจารณาคดีและการแถลงหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจดังกล่าวของศาลต่อสาธารณชน⁶⁵

⁶⁴ Ibid., p. 6.

⁶⁵ Ibid., p. 6.

วัตถุประสงค์ประการที่สองของกฎหมายล้มละลายเพื่อปกป้องและเพิ่มคุณค่าเพื่อประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดและระบบเศรษฐกิจโดยทั่วไป การดำเนินรอยตามวัตถุประสงค์ประการนี้ปรากฏให้เห็นในกระบวนการฟื้นฟูกิจการซึ่งเพิ่มคุณค่าด้วยการช่วยให้กิจการดำรงอยู่ได้ต่อไป แต่ในขณะเดียวกันก็ถือเป็นวัตถุประสงค์เบื้องต้นด้วยที่จะให้มีการชำระบัญชีกิจการที่ไม่สามารถฟื้นฟูได้ การบรรลุวัตถุประสงค์ในการกระจายความเสี่ยงด้วยความเสมอภาคมักมีส่วนหนุนเสริมการบรรลุวัตถุประสงค์ในการเพิ่มคุณค่า ตัวอย่างเช่น การที่ธุรกรรมหรือผลซึ่งเกิดขึ้นก่อนกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายตกเป็นโมฆะทำให้แน่ใจได้ว่าเจ้าหนี้จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเสมอภาคและยังเป็นการช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินทรัพย์ของลูกหนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ในระหว่างวัตถุประสงค์เหล่านี้ อาจมีการขัดกันได้ ตัวอย่างเช่น การตกเป็นโมฆะของธุรกรรมที่ทำขึ้นก่อนหน้ามีผลครอบคลุมธุรกรรมที่ไม่ได้เป็นการผ่อนคล้ย ซึ่งลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียต่อวัตถุประสงค์ด้านการคาดหมายในทำนองเดียวกัน ในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย หลายประเทศกำหนดให้ผู้ชำระบัญชีหรือผู้จัดการมรดก (ขึ้นอยู่กับสภาพของกระบวนการพิจารณา) มีอำนาจแทรกแซงเงื่อนไขของสัญญาซึ่งทำขึ้นก่อนหน้าระหว่างลูกหนี้และคู่สัญญา ในขณะที่การใช้อำนาจดังกล่าวช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินทรัพย์ของลูกหนี้ แต่ก็มิผลทำลายความคาดหมายได้ของความสัมพันธ์ทางสัญญาซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในด้านการลงทุน⁶⁶

แนวทางนโยบายสำคัญที่ควรมีในการกำหนดกฎหมายล้มละลายอยู่ที่การทำให้วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นถ่วงดุลกัน นอกจากนี้ ยังจะต้องกำหนดด้วยว่าใครจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากคุณค่าที่เพิ่มขึ้นนั้น ในขณะที่บางประเทศเห็นว่ากระบวนการฟื้นฟูกิจการเป็นวิธีเพิ่มคุณค่าให้กับสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้โดยผ่านทางมูลค่าของกิจการในฐานะธุรกิจที่ดำเนินไปได้ด้วยความมั่นคง ประเทศอื่น ๆ มองว่าการฟื้นฟูกิจการยังเป็น “โอกาสที่สอง” สำหรับผู้ถือหุ้นและฝ่ายบริหารของลูกหนี้ด้วย และก็มีบางประเทศที่เห็นว่าการที่ให้กิจการดำเนินต่อไปได้นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพนักงาน ซึ่งประเด็นเรื่องการปกป้องพนักงานนี้ทำให้เกิดการพิจารณาว่าเมื่อใดควรที่จะหลีกเลี่ยงการยึดถือเอาตามแนวทางของกฎหมายล้มละลาย ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านนโยบายสาธารณะ ตัวอย่างเช่น ในการจำกัดอัตราว่างงานหรือในการช่วยเหลือกิจการซึ่งประกอบกิจกรรมสำคัญระดับประเทศ ทางราชการอาจต้องการแก้ปัญหาของบริษัทที่กำลังประสบปัญหาด้วยมาตรการหลากหลายชนิดซึ่งทำให้มีการขยายขอบเขตการใช้เงินทุนของภาครัฐและทำให้ผู้รับประโยชน์ได้เปรียบคู่แข่งอย่างมาก⁶⁷

⁶⁶ Ibid., p. 7.

⁶⁷ Ibid., p. 7.

ในการกำหนดวิธีถ่วงดุลวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จะต้องหลีกเลี่ยงแนวคิดแบบเดิม ๆ ถูกหน้ไม่ได้ฉ้อฉลหรือไร้ความสามารถเสมอไปและเจ้าหนี้ก็ไม่ได้โลกและเห็นแก่ตัวเสมอไป จากประสบการณ์เท่าที่ผ่านมาไม่นาน แม้ว่าหลาย ๆ บริษัทจะประสบความล้มเหลวเพราะไร้ความสามารถ แต่ก็อาจเป็นได้ที่บริษัทล้มเพราะภาวะทางเศรษฐกิจซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุม

เมื่อมองตามทัศนะของผู้วางนโยบายด้านเศรษฐกิจและในแง่ของวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายล้มละลายที่มีประสิทธิภาพมีบทบาทสำคัญในหลาย ๆ ด้าน โดยทั่วไปแล้ว ระเบียบวินัยที่กฎหมายดังกล่าววางไว้สำหรับลูกหนี้ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของระบบธุรกิจการค้าและทำให้การจัดหาสินเชื่อเป็นไปได้โดยสะดวกขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่กิจการนั้นเป็นของรัฐ การให้กิจการอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายล้มละลายทั่วไปแสดงถึงสัญญาที่ชัดเจนในการจำกัดความช่วยเหลือทางการเงินของภาครัฐ ในกรณีดังกล่าว บทบัญญัติของกฎหมายล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการช่วยให้แน่ใจว่าเจ้าหนี้จะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาทางการเงินของกิจการของรัฐ ซึ่งเท่ากับเป็นการจำกัดต้นทุนค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการฟื้นฟูกิจการ

ในส่วนที่เกี่ยวกับระบบสถาบันการเงิน กฎหมายล้มละลายที่มีประสิทธิภาพทำให้สถาบันการเงินสามารถจำกัดการลดหรือการเสื่อมค่าของสินทรัพย์ของคนได้ด้วยการเป็นเครื่องมือสำหรับบังคับสิทธิเรียกร้อง และในลักษณะเช่นนั้น กฎหมายล้มละลายยังช่วยพัฒนาตลาดทุนด้วย ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่มีการใช้กฎหมายล้มละลายในลักษณะที่คาดหมายได้ ตลาดรองในด้านตราสารหนี้จะมีการพัฒนา ซึ่งนอกจากในเรื่องอื่น ๆ แล้วจะช่วยให้สถาบันการเงินสามารถถ่ายโอนเงินกู้ของคนให้กับบริษัทอื่นที่มีความเชี่ยวชาญในการคำนวณและวางแผน⁶⁸

ท้ายที่สุด ในกรณีวิกฤตทางการเงินซึ่งระบบธุรกิจการค้าทั้งระบบตกอยู่ในภาวะนำวิกฤต กฎหมายล้มละลายที่มีประสิทธิภาพจะเป็นเครื่องมืออันมีประโยชน์ที่ช่วยให้แน่ใจได้ว่า เจ้าหนี้ซึ่งเป็นภาคเอกชนจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขภาวะวิกฤตดังกล่าว ตัวอย่างเช่น กระบวนการฟื้นฟูกิจการบังคับให้มีการทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลเพื่อกันการคัดค้านของเจ้าหนี้ที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งกลไกดังกล่าวไม่เพียงช่วยลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการแก้ไขภาวะวิกฤตและบรรเทาความต้องการเงินกู้จากภายนอกเท่านั้น หากยังช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับระบบการเงินระหว่างประเทศโดยการบังคับให้เจ้าหนี้แบกรับต้นทุนความเสี่ยงของคน⁶⁹

⁶⁸ Ibid., p. 8.

⁶⁹ Ibid., p. 8.

สำหรับบันทึกประกอบร่างกฎหมายล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าวไว้ 5 ประการ⁷⁰ ดังต่อไปนี้

1) ไม่ให้เจ้าหนี้เร่งรัดหนี้เพื่อประโยชน์คนแต่ผู้เดียวเหมือนในคดีแพ่ง เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ในคดีล้มละลายต้องทำการเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยทั่วไปด้วย และเจ้าหนี้ต่างมีโอกาสจะได้ชำระหนี้เฉลี่ยตามส่วนมากและน้อยโดยยุติธรรม ที่ว่าเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ในคดีล้มละลายต้องทำการเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้อื่น ๆ ทั่วไปนั้น เห็นได้จากวิธีฟ้องและดำเนินคดีที่ว่าเจ้าหนี้ต่างมีโอกาสได้รับชำระหนี้ตามส่วนมากและน้อยโดยยุติธรรม ก็เพราะคดีล้มละลายนั้นมิได้ทำกันโดยบังคับได้เหมือนคดีแพ่ง

เมื่อผู้ใดล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องโฆษณาให้สาธารณชนทราบในหนังสือราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวัน เจ้าหนี้ทั้งปวงของผู้ล้มละลายจึงมีโอกาสขอพิสูจน์หนี้ภายในกำหนด (2 เดือน) โดยเสมอหน้ากัน ซึ่งในคดีแพ่งโจทก์จำเลยอาจชำระหนี้สินกันโดยเจ้าหนี้อื่นไม่ทราบก็ได้

2) ไม่ให้เจ้าหนี้ทำความตกลงกับลูกหนี้โดยทางลับ หรือใช้อุบายเอาเปรียบแก่เจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ที่เป็นโจทก์ในคดีล้มละลายจะตกลงเลิกคดีกับลูกหนี้โดยลำพังไม่ได้ แม้ลูกหนี้ที่ถูกฟ้องนั้นจะยอมชำระหนี้สินให้แก่ผู้เป็นโจทก์โดยเสร็จสิ้น เมื่อเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะถอนฟ้องก็ต้องขออนุญาตศาลเสียก่อน และศาลจะไม่อนุญาตจนกว่าจะได้ประกาศให้ผู้มีส่วนได้เสียมาร้องคัดค้านในเวลาอันสมควรแล้ว

ถ้าเจ้าหนี้ได้รับโอนทรัพย์สินมาจากผู้ล้มละลายโดยเอาเปรียบเจ้าหนี้อื่น ๆ ในระยะ 3 เดือนก่อนลูกหนี้ล้มละลาย การโอนนั้นอาจถูกเพิกถอนโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และในระหว่างที่ลูกหนี้ยังไม่พ้นจากการเป็นผู้ล้มละลาย จะไปทำการให้เปรียบเจ้าหนี้ผู้ใดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ไม่อนุญาตไม่ได้ เพราะสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของผู้ล้มละลายตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

⁷⁰ บันทึกประกอบร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483.

3) ให้เจ้าหน้าที่ได้รับความสะดวกในการรับชำระหนี้กว่าในคดีแพ่งสามัญ โดยวิธีให้มายื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ซึ่งเป็นการทูลเกล้าฯ ถวายและแบ่งเบาภาระของศาลยุติธรรมด้วย

เจ้าหน้าที่ในคดีล้มละลาย ซึ่งประสงค์จะได้รับส่วนเฉลี่ยจากทรัพย์สินของจำเลยเพื่อใช้หนี้ตน มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องฟ้องผู้ล้มละลายเป็นคดีขึ้นใหม่ทุกรายไป แล้วจึงไปยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์จากศาลอีกชั้นหนึ่งเหมือนในคดีแพ่ง จึงได้รับชำระหนี้ง่ายและเร็วขึ้นทั้งเสียค่าธรรมเนียมน้อยด้วย ฝ่ายศาลก็ไม่ต้องเสียเวลาชำระคดีที่เกี่ยวกับหนี้สินของผู้ล้มละลายเป็นราย ๆ ไป ทั้งเพื่อเห็นได้ว่าเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่

4) ป้องกันสาธารณชนไม่ให้ถูกผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวหลอกลวงเอาทรัพย์หรือทำหนี้สินที่ตนไม่มีทางชำระได้ ผู้ใดเงินผูกพันตัวโดยให้ความเชื่อถือแก่ผู้ล้มละลาย เช่น ให้กู้หนี้ ยืมสิน ผู้นั้นไม่มีทางเรียกร้องให้ผู้ล้มละลายชำระหนี้ได้ เพราะหนี้ที่เกิดระหว่างล้มละลายนั้นเจ้าหน้าที่จะนำมาพิสูจน์ไม่ได้ ส่วนผู้ล้มละลายเอง ถ้าไปกู้หนี้ยืมสินใครเป็นเงินเกินกว่า 100 บาท โดยไม่บอกให้ทราบว่าคุณยังไม่พ้นจากคดีอาจได้รับโทษจำคุก

5) ช่วยลูกหนี้ที่สุจริตให้หลุดพ้นจากหนี้สินเร็วกว่าลูกหนี้ในคดีแพ่งสามัญ เพื่อให้ได้มีโอกาสตั้งตัวใหม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทุจริตก็อาจถูกลงโทษ ข้อนี้สำคัญมาก เห็นได้ชัดว่ากฎหมายล้มละลายเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ด้วย กล่าวโดยทั่วไปลูกหนี้ในคดีแพ่งจะหลุดพ้นจากหนี้สิน โดยอาศัยบทกฎหมายเรื่องอายุความฟ้องร้องคดีก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่นอนหลับทับสิทธิของตนเป็นเวลาติดต่อกันอย่างมาก 10 ปี แต่ถ้าเจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้ทำอะไรขึ้นเป็นเหตุทำให้อายุความสะดุดหยุดลงก็ต้องตั้งต้นนับ 1 ไปใหม่อีก นับว่าโอกาสที่ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้สินไปโดยกำหนดอายุความในทางแพ่งนั้นมีน้อยนัก ส่วนในคดีล้มละลาย ลูกหนี้ที่ทำการโดยสุจริตแต่ต้องประสบความหายนะเพราะเคราะห์ร้าย มีโอกาสร้องขอหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงตั้งแต่เวลาที่ศาลทำการไต่สวนโดยเปิดเผยเสร็จสิ้นลง ซึ่งถ้าศาลอนุญาตผู้ล้มละลายนั้นอาจหลุดพ้นจากคดีภายในเวลาประมาณไม่กี่เดือนนับแต่ถูกฟ้องก็ได้ ยิ่งในกรณีที่มีการตกลงหนี้กันระหว่างผู้ล้มละลายกับบรรดาเจ้าหน้าที่ เมื่อศาลสั่งเห็นชอบด้วยกับการตกลงขอประนอมหนี้สินนั้น ลูกหนี้ยังมีโอกาสหลุดพ้นจากหนี้สินได้เร็วขึ้น อย่างไรก็ตามกฎหมายจะช่วยแต่ลูกหนี้ที่สุจริตเท่านั้นถ้าปรากฏว่าทุจริตก็ไม่ช่วยและซ้ำจะยังลงโทษทางอาญาอีกด้วย⁷¹

⁷¹ เรื่องเดียวกัน.

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายล้มละลายมีอยู่ 3 ประการ ก็คือ เพื่อคุ้มครองเจ้าหนี้ให้ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ที่สุจริตมิให้ถูกบีบบังคับเร่งรัดให้ชำระหนี้ด้วยความไม่เป็นธรรมและให้มีโอกาสหลุดพ้นจากภาระหนี้สินและสามารถก่อร่างสร้างตัวใหม่ และเพื่อคุ้มครองสาธารณชนไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนจากการก่อหนี้สินไม่เป็นที่สิ้นสุดของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

ในบทที่ 2 นี้เมื่อได้ศึกษาวิวัฒนาการ แนวความคิด หลักการ ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายแล้ว ย่อมเป็นพื้นฐานความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายว่าด้วยการมีหนี้สินล้นพ้นตัว และหลักกฎหมายว่าด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายของต่างประเทศและของประเทศไทยเพื่อจะได้ทราบว่า หลักกฎหมายดังกล่าวของประเทศนั้น ๆ เหมาะสม สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายหรือไม่ เพียงใด หรือมีปัญหาคือข้อบกพร่อง ที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ ประการใด ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

เหตุอันที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ

เนื่องจากกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายเก่าแก่ที่มีวิวัฒนาการมาเกือบ 460 ปี และยังเป็นต้นแบบของกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย กล่าวคือ กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษฉบับแรกออกใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1542 ชื่อว่า Act Against Such Persons As Do Make Bankrupt¹ โดยในระหว่างที่ประเทศอังกฤษใช้ Bankruptcy Act 1890 (พ.ศ. 2433) บังคับใช้² ประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 รัตนโกสินทรศก 110 (พ.ศ. 2434 หรือ ค.ศ. 1891) ก็ทรงยกเลิกกฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสินที่ใช้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และบัญญัติกฎหมายล้มละลายใหม่ชื่อ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะกู้หนี้ยืมสิน รัตนโกสินทรศก 110 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงยกเลิกกฎหมายดังกล่าว โดยทรงตราพระราชบัญญัติล้มละลาย รัตนโกสินทรศก 127 (พ.ศ. 2451 หรือ ค.ศ. 1908) บังคับใช้แทนและได้ถูกยกเลิกอีก โดยการตราพระราชบัญญัติล้มละลาย รัตนโกสินทรศก 130 (พ.ศ. 2454 หรือ ค.ศ. 1911) พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้คัดลอกมาจากพระราชบัญญัติล้มละลายของอังกฤษและของเมืองซึนเอามาประดิษฐ์ต่อกันเป็นตอน ๆ ซึ่งบางตอนต่อกันไม่สนิท³ ในขณะนั้นประเทศอังกฤษใช้ Bankruptcy Act 1890 บังคับใช้ ต่อมาจึงได้ถูก Bankruptcy Act 1914 ยกเลิก ในขณะนั้นประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติล้มละลาย รัตนโกสินทรศก 130 และใช้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มีลักษณะและกระบวนการคล้ายคลึงกับ Bankruptcy Act 1914⁴ และต่อมา Bankruptcy Act 1914 จึงได้ถูกยกเลิกโดย Insolvency Act 1986 และ

¹ Douglas G. Baird & Thomas H. Jackson, Cases, Problems, and Material on Bankruptcy (USA.: Little, Brown & Company (Canada), p. 21.

² J.H. Thomson, The Principles of Bankruptcy Law, p. 1.

³ ทวี กสิยพงศ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พร้อมด้วยประมวลระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีล้มละลาย, หน้า 11.

⁴ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ, หน้า 8.

ได้บังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาเปรียบเทียบกับของประเทศไทยโดยเฉพาะในด้านการดำเนินคดีล้มละลาย หลักกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย เพื่อจะได้ทราบถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมายล้มละลายในเรื่องนี้

3.1 การดำเนินคดีล้มละลายในประเทศอังกฤษ

กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายเป็นกฎหมายพิเศษที่ต้องการวิธีพิจารณาคดีโดยเฉพาะที่มี วิชาการสอดคล้องกับลักษณะของกฎหมายล้มละลาย จึงจะทำให้การใช้บังคับกฎหมายล้มละลายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม ดังนั้น กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษฉบับปัจจุบันจึงบัญญัติกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีล้มละลายเฉพาะ เรียกว่า Insolvency Rules 1986 ออกโดยอาศัยอำนาจตาม Insolvency Act 1986 เนื้อหาสาระเป็นการกำหนดวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายในรายละเอียด โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้การดำเนินคดีล้มละลาย มีความชัดเจน สะดวก ถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็ว แต่เนื่องจาก Insolvency Act 1986 ได้มีบทบัญญัติในหลาย ๆ ส่วนที่แตกต่างไปจากกฎหมายไทย เช่น บทบัญญัติในส่วนของการฟื้นฟูกิจการของนิติบุคคลที่ตกอยู่ในสภาวะไม่สามารถชำระหนี้ได้⁵ การยื่นคำร้องขอให้ล้มละลายของลูกหนี้⁶ เป็นต้น ดังนั้น ในการศึกษาจึงไม่ได้ทำการศึกษาทั้งระบบของกฎหมายอังกฤษโดยละเอียดแต่จะจำกัดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะส่วนของมาตรการทางกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษที่ใกล้เคียงกับกฎหมายไทย โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีล้มละลายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยได้ ซึ่งก็คือส่วนของการล้มละลายของบุคคลธรรมดา⁷ ที่พัฒนาไปจาก Bankruptcy Act 1914 ที่เป็นต้นแบบของกฎหมายล้มละลายของไทย เพื่อจะได้เห็นถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศไทย

นอกจากนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มีต้นแบบมาจาก Bankruptcy Act 1914 ซึ่งบัญญัติกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไว้ในมาตรา 5 โดยประเทศไทยได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ด้วยและ Bankruptcy Act 1914 ใช้มายาวนานถึง 72 ปี จึงมีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไว้มากพอสมควร ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบ

⁵ Insolvency Act 1986 Part III.

⁶ Insolvency Act 1986 Part VIII.

⁷ Insolvency Act 1986 Part IX.

และเพื่อให้เห็นภาพของกระบวนการดำเนินคดีล้มละลายของประเทศไทย
จึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย บทบัญญัติและหลักเกณฑ์บางประการของ Bankruptcy Act 1914 และ Insolvency Act 1986 ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไปพร้อม ๆ กันด้วย

3.1.1 กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายของประเทศไทยตาม Bankruptcy Act 1914

ตาม Bankruptcy Act 1914 คดีล้มละลาย เริ่มต้นด้วยการที่เจ้าหนี้ที่มีจำนวนหนี้ อย่างน้อยต้องไม่ต่ำกว่า 200 ปอนด์ ทั้งในวันยื่นฟ้องและวันพิจารณาคดี ถ้าเจ้าหนี้ตั้งแต่ 2 รายขึ้นไปสามารถรวมกัน เพื่อให้ได้จำนวนตามที่กำหนดและจะต้องเป็นหนี้ที่กำหนดได้แน่นอน ที่ถึงกำหนดชำระตามกฎหมายยื่นคำขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย (Bankruptcy Petition) เพื่อให้ศาลมี คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ (receiving order)⁸ โดยฝ่ายลูกหนี้เองก็มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตนเองล้มละลายได้ ด้วยเช่นกัน⁹

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลายได้แก่ High court หรือ County court ที่ลูกหนี้มีภูมิลำเนาหรือประกอบธุรกิจอยู่ในเขตแล้วแต่กรณี

คำร้องขอให้ล้มละลายที่ยื่นต่อศาลโดยฝ่ายเจ้าหนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือ คำกล่าวอ้างว่าลูกหนี้กระทำการซึ่งมีลักษณะเป็นการล้มละลาย (the acts of bankruptcy) ขึ้นภายในระยะเวลา 3 เดือนก่อนยื่นคำขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย¹⁰ การกระทำซึ่งมีลักษณะเป็นการล้มละลาย เป็นเงื่อนไขของกฎหมายที่ แสดงให้เห็นว่าลูกหนี้เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เช่นการโอนกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินให้ Trustee เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ของตน¹¹ การโอน หรือส่งมอบ ทรัพย์สินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคนไปโดยการฉ้อฉล เป็นต้น ส่วนการที่ลูกหนี้ยื่นคำขอ ให้ตัวเองล้มละลายก็ย่อมจะมีเหตุผลอยู่ในตัวว่าลูกหนี้เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

ในกรณีจำเป็นเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินของลูกหนี้ ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่ง พิทักษ์ทรัพย์ ศาลอาจมีคำสั่งแต่งตั้งเจ้าพนักงานขึ้นทำหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนไว้

⁸ Bankruptcy Act 1914. Section 4, 5.

⁹ Bankruptcy Act 1914. Section 6.

¹⁰ Bankruptcy Act 1914. Section 1.

¹¹ Bankruptcy Act 1914. Section 4 (C).

เป็นการชั่วคราว (interim receiver) และอาจสั่งให้เข้าครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนนั้นโดยทันทีก็ได้¹²

เกือบทุกกรณี ระยะเวลาระหว่างวันที่ส่งคำร้องและวันนัดพิจารณาคำร้องจะต้องห่างกันอย่างน้อยแปดวัน ทั้งนี้ หากมีเหตุอันควร ศาลจะนัดพิจารณาคำร้องเร็วกว่านั้นก็ได้อีกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ลูกหนี้ได้หลบหนีไปแล้ว หรือในกรณีที่การกระทำซึ่งทำให้ลูกหนี้ล้มละลายได้แก่ การที่ลูกหนี้ยื่นคำประกาศว่าไม่สามารถชำระหนี้ของตนได้ นายทะเบียนต้องนัดวันพิจารณา และถ้าลูกหนี้ประสงค์จะอ้างเหตุผลคัดค้านคำร้อง ลูกหนี้ต้องยื่นหนังสือแจ้งต่อนายทะเบียน ระบุข้อความในคำร้องที่ตนประสงค์จะปฏิเสธหรือคัดค้านและส่งสำเนาหนังสือแจ้งดังกล่าวไปยังเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องอย่างน้อยสามวันก่อนวันนัดพิจารณาคำร้อง โดยอาจยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อศาลเพื่อขอขยายระยะเวลานัดพิจารณาคำร้อง ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาผลของการเลื่อนพิจารณาด้วยความรอบคอบ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มเจ้าหนี้ทั่วไป ถ้ามีการขอให้เลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ศาลอาจเลื่อนการพิจารณาได้โดยอาศัยอำนาจที่บัญญัติไว้ใน Bankruptcy Act 1914 Section 5(5) ซึ่งใช้บังคับในกรณีที่ลูกหนี้ปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นหนี้เงินจำนวนนั้น ซึ่งมีจำนวนพอสมควรที่ผู้ยื่นคำร้องจะยื่นคำร้องล้มละลายกับลูกหนี้ ศาลมีอำนาจพักการพิจารณาได้เป็นระยะเวลาเท่าที่จำเป็นต่อการไต่สวนประเด็นเกี่ยวกับหนี้ดังกล่าว

ในการพิจารณาคำร้อง ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ได้ก็ต่อเมื่อข้อความทั้งหมดในคำร้องได้รับการพิสูจน์แล้วและได้พิสูจน์ด้วยว่า การส่งคำร้องนั้นเป็นไปโดยชอบ ส่วนประเด็นที่ว่าข้อพิสูจน์เพียงพอหรือไม่ตามวัตถุประสงค์นี้ ย่อมได้รับอิทธิพลจากการมาศาลหรือการไม่มาศาลของลูกหนี้เพื่อแสดงเหตุผลคัดค้านคำร้องอยู่บ้าง ถ้าลูกหนี้ไม่มาศาล ศาลย่อมมีอำนาจออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ตามหลักฐานการพิสูจน์ข้อความในคำร้องตามที่ศาลเห็นว่าพอเพียงแล้ว แต่ถ้าลูกหนี้มาศาล เมื่อนั้น เจ้าหนี้จะตกอยู่ในภาวะที่จำเป็นจะต้องพิสูจน์เรื่องทุกเรื่องที่ลูกหนี้ได้ทำหนังสือแจ้งคัดค้านให้เป็นที่เชื่อถือและพิสูจน์ได้ เจ้าหนี้อาจเรียกให้นำสมุดบัญชีของลูกหนี้มาแสดงในศาลเพื่อหาหลักฐานพิสูจน์ที่จำเป็น และศาลอุทธรณ์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการไม่ให้ความสำคัญกับแนวคิดที่ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายนี้เป็นคดีกึ่งอาญา ประกอบกับการให้ความสะดวกในแง่ที่ลูกหนี้สามารถยื่นคำร้องเองได้ ทำให้เป็นเรื่องที่น่าจะยอมรับกันได้แล้วว่าศาลควรจะบังคับลูกหนี้ให้มาศาลในฐานะพยานในการพิจารณาคดีได้ เพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหาในคำร้องของเจ้าหนี้ แต่สำหรับเจ้าหนี้แล้วศาลอุทธรณ์ทั้งคณะก็ลงความเห็นเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิ (ก่อนการพิจารณา

¹² Bankruptcy Act 1914. Section 8.

คำร้องของศาล) ที่จะอ้างว่าตนพบเอกสารหรือต้องการให้มีการสอบปากคำจากลูกหนี้ ซึ่งมาตรการทั้งสองนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ตามปกติทั่วไปในคดีแพ่ง¹³

แม้ว่าการพิจารณาคำร้องสามารถดำเนินการได้โดยที่ลูกหนี้ไม่ต้องเดือดร้อนมาศาลเลยก็ตาม เจ้าหนี้ต้องมาศาลเสมอเว้นแต่ได้รับการผ่อนผันจากศาล มิฉะนั้น เจ้าหนี้รายนั้นก็เสี่ยงกับการก่อเหตุที่จะทำให้ตนเองถูกตัดสิทธิในการพิจารณาคำร้องดังกล่าว เนื่องจากเจ้าหนี้รายนั้นจะยื่นคำร้องกับลูกหนี้รายเดิมเกี่ยวกับการกระทำแบบเดิมที่ตนได้กล่าวหาลูกหนี้ว่าล้มละลายอีกในภายหลังได้ก็ต่อเมื่อศาลอนุญาตเท่านั้น นอกจากนี้ Bankruptcy Act 1914 Section 5(7) บัญญัติว่าคำร้องของเจ้าหนี้ เมื่อยื่นแล้วจะถอนไม่ได้หากไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งเป็นมาตรการป้องกันมิให้เจ้าหนี้ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในทางที่ผิดในการบีบบังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้เช่นเดียวกับลูกหนี้ที่มาตรา 6(2) บัญญัติไว้เกี่ยวกับการถอนคำร้องที่ยื่นโดยลูกหนี้¹⁴

จากขั้นตอนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าคำร้องของเจ้าหนี้จะต้องถูกตรวจสอบสองชั้น โดยนายทะเบียนอย่างละเอียดในตอนแรก ก่อนที่จะประทับตราในคำร้องเพื่อส่งคำร้องให้แก่ลูกหนี้ คำร้องดังกล่าวจะต้องถูกตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าทุกอย่างที่ปรากฏบนหน้าเอกสารนั้นเรียบร้อย แต่ในการพิจารณาคำร้องจริงๆ เจ้าหนี้จะต้องอธิบายความในคดีของตนจนครบถ้วนเป็นที่พอใจแก่ศาล และปกติแล้วในขั้นตอนหลังนี้เองที่ศาลอาจจะใช้อำนาจอันกว้างขวางของศาลในฐานะผู้ดูแลผลประโยชน์ที่ตกอยู่ในความเสี่ยงในการดำเนินคดีล้มละลาย ยิ่งไปกว่านั้น ผลประโยชน์ของลูกหนี้เอง น่าจะได้รับการปกป้องอย่างดีที่สุดโดยการมาศาลของลูกหนี้เองในวันนัดพิจารณาคำร้อง เพราะไม่เพียงแต่เจ้าหนี้จะต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าจะต้องมีหลักฐานพิสูจน์ที่แน่ชัดยิ่งขึ้นด้วยเหตุที่ลูกหนี้มาศาล หากเจ้าหนี้กระทำการใดที่ไม่เหมาะสมก็จะมีโอกาสที่ศาลจะรู้ความจริงข้อนี้มากขึ้น ถ้าลูกหนี้มาศาลเพื่อให้ปากคำเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยถ้อยคำของตัวเอง¹⁵

ในการพิจารณาคำร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย มีกรณีที่ศาลจะสั่งได้ 2 ประการ คือ ศาลอาจมีคำสั่งยกคำร้อง หรือมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ ซึ่งคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ยังไม่มีผลทำให้ลูกหนี้ตกเป็นบุคคลล้มละลาย แต่มีผลทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตกอยู่ภายใต้ความครอบครอง

¹³ I.F. Fletcher., Law of Bankruptcy (London: Richard Clay (The Chancer Press), 1978), p. 74.

¹⁴ Ibid., p. 75.

¹⁵ Ibid., p. 75.

ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official receiver)¹⁶ ในกรณีที่เจ้าหนี้ร้องขอถ้า Official receiver เห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้หรือถ้าลักษณะแห่งกิจการ และทรัพย์สินของลูกหนี้มีความจำเป็น ต้องแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สิน (Special manager) Official receiver จะแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สิน (Special manager) ของลูกหนี้ขึ้นก็ได้จนกว่าจะมีการจัดตั้ง Trustee¹⁷ เมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว ต้อง จัดให้มีการประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรก First meeting of creditors เพื่อพิจารณาคำขอประนอมหนี้ (composition) หรือเงื่อนไขอื่น ๆ ของลูกหนี้ หรือเพื่อพิจารณาว่า จะเป็นการสมควรให้ลูกหนี้ต้องล้มละลายหรือไม่ รวมทั้งการพิจารณาถึงวิธีดำเนินการจัดการ ทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไป¹⁸

ภายหลังที่ศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ศาลอาจมีคำสั่งให้ไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย (Public examination of debtor)¹⁹ เพื่อให้ได้ทราบถึงความประพฤติ (conduct) ข้อตกลง (dealing) และทรัพย์สิน (property) ของลูกหนี้

หลังจากที่ศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ ถ้าที่ประชุมเจ้าหนี้ในการประชุม เจ้าหนี้ครั้งแรก พิจารณาลงมติเห็นสมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือไม่ลงมติใด ๆ หรือเจ้าหนี้ มิได้มาประชุมกันหรือคำขอประนอมหนี้ รวมทั้งข้อเสนอใด ๆ ของลูกหนี้ไม่ได้รับการอนุมัติ ตามบทบัญญัติของ Bankruptcy Act 1914 ภายใน 14 วัน นับแต่วันที่สิ้นสุดการไต่สวน ลูกหนี้ หรือภายในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนออกไป ศาลจะมีคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลาย (adjudication of bankruptcy)²⁰ ซึ่งจะมีผลให้ทรัพย์สินของลูกหนี้โอนไปสู่ความครอบครองของ Trustee เพื่อรวบรวมแบ่งชำระ หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายที่สามารถพิสูจน์หนี้ของตนได้

ในการประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรกหรือครั้งต่อ ๆ มา เจ้าหนี้ทั้งหลายอาจแต่งตั้ง Committee of inspection ขึ้นเพื่อควบคุมดูแล Trustee ในการจัดการทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย²¹

¹⁶ Bankruptcy Act 1914, Section 3.

¹⁷ Bankruptcy Act 1914, Section 10.

¹⁸ Bankruptcy Act 1914, Section 13.

¹⁹ Bankruptcy Act 1914, Section 15.

²⁰ Bankruptcy Act 1914, Section 18.

²¹ Bankruptcy Act 1914, Section 20.

หลังจากที่มีการไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผยแล้ว ลูกหนี้อาจยื่นคำขอปลดจาก ล้มละลาย (Discharge of bankrupt)²² ศาลจะทำการไต่สวนจากรายงานของ Official receiver ให้ทราบถึงความประพฤติและกิจกรรมต่าง ๆ ของลูกหนี้แล้วอาจมีคำสั่งปลดลูกหนี้จากล้มละลาย

จะเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายของประเทศอังกฤษตาม Bankruptcy Act 1914 มีลักษณะและกระบวนการคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติล้มละลายพุทธ ศักราช 2483

ของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นต้นแบบของกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย

3.1.2 กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายของประเทศอังกฤษตาม Insolvency Act 1986

3.1.2.1 องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

เนื่องจาก Insolvency Act 1986 ได้แก้ไขเพิ่มเติมองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินคดีล้มละลาย ดังนั้น ก่อนที่จะถึงกระบวนการพิจารณาตาม Insolvency Act 1986 จำ เป็นต้องทำความเข้าใจกับองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้ม ละลาย รวมทั้งบทและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายขององค์กรและบุคคลเหล่านั้นด้วย

องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของประเทศอังกฤษ ที่สำคัญ คือ ศาล ผู้จัดการทรัพย์สิน และคู่ความ ซึ่งมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) ศาล

ในรายงานของ Cork Report ที่เสนอต่อคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายล้ม ละลายของประเทศอังกฤษระบุในส่วนของ การปรับปรุงโครงสร้างของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี ล้มละลายของประเทศอังกฤษและเวสต์ว่า เหตุผลของการปรับปรุงโครงสร้างของศาลที่พิจารณา คดีล้มละลายก็เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจค้ำค่าของการทำงานของศาลและพนักงาน ของศาล ตามรายงานฉบับนี้มีความเห็นว่าลักษณะของคดีล้มละลายทำให้ศาลที่เข้ามาดำเนิน

²² Bankruptcy Act 1914, Section 26.

กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายจะต้องมีดุลพินิจที่กว้าง เพราะบางครั้งการพิจารณาจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางธุรกิจการค้า และการวิเคราะห์ทางบัญชีธุรกิจ ดังนั้น คำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาลส่วนใหญ่จึงมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการค้า การพาณิชย์ อาจกล่าวได้ว่าศาลที่พิจารณาคดีล้มละลายมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ²³

- ศาลมีอำนาจในลักษณะบังคับต่อผู้ล้มละลาย พยาน และเจ้าหน้าที่ ในการไต่สวน
- ศาลมีอำนาจในการแก้ไขยกเลิกคำสั่งของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงว่าจะมีการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวหรือไม่ และส่วนใหญ่ศาลอุทธรณ์จะไม่ค่อยเข้ามาตรวจสอบแทรกแซงคำสั่ง
- ลักษณะสำคัญของอำนาจศาลในการพิจารณาคดีจะมีลักษณะกึ่งอำนาจ

ปัจจุบันในประเทศอังกฤษศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีล้มละลายมี 2 ประเภท ได้แก่

County Court คำร้องขอเกี่ยวกับคดีล้มละลายให้ยื่นต่อศาล County Court ในเขต

ที่ลูกหนี้มีภูมิลำเนาหรือประกอบธุรกิจในระหว่าง 6 เดือน ก่อนมีการยื่นคำร้อง

High Court คำร้องขอเกี่ยวกับคดีล้มละลายให้เสนอต่อศาล High Court ได้ในกรณีที่ลูกหนี้มีภูมิลำเนาหรือประกอบธุรกิจในเขต London (London insolvency district) ในเวลา 6 เดือนก่อนที่มีการยื่นคำร้องลูกหนี้ไม่มีภูมิลำเนาในประเทศอังกฤษและเวลส์ เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องไม่สามารถยื่นยันภูมิลำเนาของลูกหนี้ หรือที่ประกอบธุรกิจของลูกหนี้ หรือเมื่อคำร้องเสนอโดยรัฐมนตรี หรือหน่วยงานของรัฐ แม้ประเทศอังกฤษจะไม่มีศาลล้มละลาย โดยเฉพาะแต่ในศาล High Court คดีล้มละลายจะได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาแผนก Chancery ซึ่งมีความเชี่ยวชาญกับคดีที่เป็นเรื่องทางการค้าและทางธุรกิจ เพราะคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาล High Court มักเป็นคดีประเภทที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเพราะเป็นเขตเมืองหลวง นอกจากนี้ แม้ประเทศอังกฤษจะยอมให้ฟ้องหรือร้องขอเกี่ยวกับคดีล้มละลายในศาล County Court ได้ก็ตาม แต่ตาม Insolvency Rules

²³ Kenneth Cork. Report of the Review Committee on Insolvency Law and Practice

(London: Her Majesty's Stationary Office, 1981), p. 224.

1986 r. 7.11(4) ให้อำนาจศาล High Court มีคำสั่งให้โอนกระบวนการพิจารณาจากศาล County Court มายังศาล High Court ได้ และผู้พิพากษาศาล High Court ก็ยังมีอำนาจสั่งให้โอนกระบวนการพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการรวมทรัพย์สินของผู้ล้มละลายมาเพื่อพิจารณาไปด้วยกันกับเรื่องเดิมได้ตาม Insolvency Rules 1986 r. 7.15 แสดงให้เห็นว่ากฎหมายของประเทศไทยต้องการให้คดีล้มละลายได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะนั่นเอง

ตาม The Insolvency Act 1986 มาตรา 363 – 371 กำหนดอำนาจศาลในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย โดยศาลจะมีอำนาจในการกำหนด การตัดสินใจ การวินิจฉัยทุกปัญหา ไม่ว่าจะปัญหากฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดีล้มละลาย การให้อำนาจมาเช่นนี้ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย

(2) ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee in Bankruptcy)

ผู้จัดการทรัพย์สิน คือ บุคคลที่เป็นคนกลางที่กฎหมายล้มละลายกำหนดให้เป็นผู้ที่เข้ามารวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อแบ่งเฉลี่ยให้กับเจ้าหนี้ จึงเป็นบุคคลที่มีหน้าที่สำคัญในคดีล้มละลายมีรายละเอียดที่ต้องพิจารณา ดังนี้

ผู้จัดการทรัพย์สินเป็นผู้มีความสำคัญมากในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย เพราะลักษณะพิเศษของคดีล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาของสังคมและการค้า เพราะผลของคดีล้มละลายทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะของลูกหนี้ การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ และการจัดการกับสิทธิของเจ้าหนี้หลายรายเหล่านี้ย่อมนำไปสู่สถานะการที่ยุ่งยากและซับซ้อน และด้วยเหตุที่กฎหมายล้มละลายต้องการคุ้มครองเจ้าหนี้เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ให้ได้มากที่สุด จึงต้องมีการจำกัดอำนาจในการจัดการทรัพย์สินและแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ของลูกหนี้ กฎหมายของประเทศไทยจึงได้มีวิวัฒนาการในเรื่องบุคคลที่เข้ามาจัดการทรัพย์สินในการปรับปรุงกฎหมายล้มละลายได้มีการเสนอให้ปรับปรุงคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นผู้จัดการทรัพย์สิน เนื่องจากเดิมบุคคลที่ผู้จัดการทรัพย์สินส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์และความสามารถในการจัดการทรัพย์สินในคดีล้มละลายเพียงพอ ซึ่งเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้คดีล้มละลายล่าช้า²⁴ ดังนั้น ข้อเสนอของคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายล้มละลายจึงเสนอให้ปรับปรุงเรื่องผู้จัดการทรัพย์สิน โดยมีสาระสำคัญคือกำหนดตัวบุคคลที่มีความสามารถเป็นพิเศษในการจัดการทรัพย์สินเพื่อให้สามารถจัดการ

²⁴ Ibid., p. 176.

ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะการมีบุคคลที่มีความสามารถเป็นพิเศษดังกล่าวจะทำให้รวบรวมทรัพย์สินได้มาก และรวดเร็ว เพื่อจะได้แบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ให้ได้มาก ด้วยเหตุที่จุดประสงค์ของการมีผู้จัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ที่จะได้รับประโยชน์สูงสุดจากคดีล้มละลาย คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของผู้จัดการทรัพย์สินเพื่อจะตอบสนองจุดประสงค์นี้ก็คือความสามารถเป็นพิเศษในการเป็นผู้จัดการหรือในการบริหารทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่เจ้าหนี้ ตามกฎหมายอังกฤษภายหลังการปรับปรุงกฎหมายสามารถแบ่งแยกบุคคลที่จะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินได้ ดังนี้

- เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver)

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งคือ The Secretary of State of Trade เพื่อทำหน้าที่ตามกฎหมายล้มละลายกำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของ Official Receiver ตามบทบัญญัติใน Part XIV ของ The Insolvency Act 1986 และทำหน้าที่เป็นผู้จัดการทรัพย์สินตามที่กฎหมายล้มละลายกำหนด เช่น กรณีที่ทันทีที่ศาลมีคำสั่งล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งผู้จัดการทรัพย์สินโดยที่ประชุมเจ้าหนี้ตามมาตรา 287 เป็นต้น

- Insolvency Practitioner

Insolvency Practitioner เริ่มมีขึ้นตาม The Insolvency Act 1986 โดยก่อนประกาศใช้กฎหมาย Insolvency Act 1986 ไม่เคยมีการกำหนดอย่างเป็นทางการถึงคุณสมบัติของผู้จัดการทรัพย์สินตามกฎหมายล้มละลาย ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นผู้จัดการทรัพย์สิน²⁵ ในการจัดการทรัพย์สินส่วนใหญ่ของลูกหนี้ และเป็นผู้จัดการทรัพย์สินตอนลูกหนี้ถูกพิพากษาล้มละลายตลอดกระบวนการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ เนื่องจากไม่เคยมีบุคคลอื่นได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการทรัพย์สิน ซึ่งในบางคดีผู้จัดการทรัพย์สินที่ได้รับการแต่งตั้งไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่เจ้าหนี้กำหนดเกี่ยวข้องกับการชำระบัญชีของลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคลล้มละลายตามกฎหมายเดิม ดังนั้น ในข้อเสนอของ คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายล้มละลาย จึงได้ให้ความเห็นว่าทั้งการล้มละลายของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ควรให้เฉพาะบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจาก Secretary of State of Trade เท่านั้น ที่มีสิทธิจัดการทรัพย์สินของบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งแนวความเห็นนี้

²⁵ Christopher Berry & Edward Bailey, *Bankruptcy: Law and Practice* (London: Butterworths, 1987), p. 190.

นำไปสู่การกำหนดสถานะของ Insolvency Practitioner ใน Insolvency Act 1986 ขึ้นมาว่า บุคคลใดที่ต้องการจะกระทำการเป็น Insolvency Practitioner ในกรณีการล้มละลายของนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาได้นั้น ขั้นตอนแรกจะต้องได้รับมอบอำนาจจากสมาคมวิชาชีพนั้นคือ ต้องเป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ 1. The Chartered Association of Certified Accountants 2. The Insolvency Practitioners Association 3. The Law Society, The Law Society of Scotland และ 4. The Institutes of Chartered Accountants 3 แห่ง คือ English and Wales, Scotland และ Ireland ซึ่งแต่ละสมาคมวิชาชีพจะมีมาตรฐานของความรู้ความสามารถและความประพฤติของสมาชิกกำกับไว้ ขั้นตอนต่อไปบุคคลนั้นจะต้องสมัคร เพื่อที่จะได้รับมอบอำนาจจาก the Secretary of State of Trade ซึ่งบุคคลใดก็ตามหากกระทำการในฐานะ Insolvency Practitioner โดยปราศจากอำนาจมีความผิดอาญาซึ่งเป็นความผิดเด็ดขาด (strict liability)²⁶

Insolvency Practitioner จะทำหน้าที่ในคดีล้มละลาย คือ (1) เป็น Trustee ในการ

ล้มละลาย การพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว (interim receiver) หรือในการยึดทรัพย์ (sequestration of an estate) (2) เป็น Trustee ตาม deed of arrangement (3) เป็นผู้ดูแล (supervisor of voluntary arrangements) หรือ (4) เป็น administrator of an insolvency estate²⁷

นอกจากได้รับมอบอำนาจตามที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้วก่อนทำหน้าที่ยังจะต้องวางหลักประกันตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อคุ้มครองเจ้าหนี้ผู้ซึ่งอาจได้รับความเดือนร้อนเสียหายจากการกระทำผิดหน้าที่ของ Insolvency Practitioner ด้วย

จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษนั้น ผู้จัดการทรัพย์เป็นผู้ที่มีความสำคัญมากในกฎหมายล้มละลายเพราะเป็นคนกลางในการเข้าไปดำเนินการรวบรวมและจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ล้มละลายเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินมีประสิทธิภาพ กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษจึงกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้จัดการทรัพย์ให้มีอำนาจหน้าที่ทำการในฐานะตัวแทนของศาล การกระทำใด ๆ ตามที่กฎหมาย

²⁶ Kenneth Cork. Report of the Review Committee on Insolvency Law and Practice, p. 176.

²⁷ Insolvency Act 1986 Section 389.

ล้มละลายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้จัดการทรัพย์สินถือว่าเป็นการกระทำแทนศาล ดังนั้นกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษจึงมุ่งเน้นถึงคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นผู้จัดการทรัพย์สินเป็นพิเศษ ยิ่งไปกว่ากฎหมายเดิมที่ส่วนใหญ่เฉพาะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้จัดการทรัพย์สินในคดีล้มละลาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นเอกชนผู้ที่มีความรู้ความสามารถตามวิชาชีพที่กฎหมายกำหนด และได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้สามารถจัดการทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความมั่นใจแก่คู่ความได้ว่าผู้จัดการทรัพย์สินมีความสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี

การแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สิน

- โดยเจ้าหนี้ในการประชุมเจ้าหนี้²⁸
- โดย Secretary of State of Trade²⁹
- โดยศาล³⁰

แต่ระหว่างศาลมีคำสั่งให้ล้มละลายจนถึงเวลาที่ได้มีการแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สิน ในช่วงนี้ของการล้มละลาย Official Receiver จะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ภายใต้อำนาจและหน้าที่ของการแต่งตั้งผู้จัดการพิเศษ (Special manager) ของศาล³¹

การควบคุมผู้จัดการทรัพย์สิน

ผู้จัดการทรัพย์สินจะทำงานภายใต้การควบคุมกำกับของกรรมการเจ้าหนี้ และที่สำคัญ คำตอบแทนของผู้จัดการทรัพย์สินจะถูกกำหนดโดยกรรมการเจ้าหนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่าการทำงานของผู้จัดการทรัพย์สินจำเป็นต้องกระทำให้สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าหนี้ ซึ่งก็จะ เป็นวิธีการที่ทำให้เจ้าหนี้มีความเชื่อถือในตัวผู้จัดการทรัพย์สิน แต่ถ้าไม่มีกรรมการเจ้าหนี้ Secretary of State of Trade จะเป็นผู้เข้ามาควบคุมตามกฎหมาย เพื่อให้การทำงานของผู้จัดการทรัพย์สินเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้

²⁸ Insolvency Rules 1986 r. 6.120.

²⁹ Insolvency Rules 1986 r. 6.122.

³⁰ Insolvency Rules 1986 r. 6.121.

³¹ Insolvency Act 1986 Section 370.

นอกจากนี้ เนื่องจากผู้จัดการทรัพย์สินทำงานในฐานะเป็นตัวแทนของศาล ศาลจึงมีบทบาทในการเข้ามาควบคุมการทำงานของผู้จัดการทรัพย์สิน โดยเฉพาะในกรณีหากมีการยื่นคำร้องต่อศาลโดยผู้ที่มีส่วนได้เสียจากการกระทำ ละเว้นกระทำ หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงการกระทำ หรือคุณพินิจของผู้จัดการทรัพย์สินได้ และสามารถสั่งการเป็นอย่างอื่นตามที่ศาลเห็นว่าเหมาะสม³² และผู้จัดการทรัพย์สินสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อมีคำวินิจฉัยในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายก็ได้

อำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน

เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้จัดการทรัพย์สินเป็นไปตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการทรัพย์สินทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของศาล ดังนั้น ผู้จัดการทรัพย์สินจึงต้องมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการที่จะเข้าครอบครองหรือรักษาทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในความครอบครองไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ ไม่ว่าจะมิอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้รับมาในอนาคต รวมทั้งสมุด เอกสาร รายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ในแง่นี้ผู้จัดการทรัพย์สินจะมีอำนาจหรืออยู่ในสถานะคล้ายกับผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการทรัพย์สินโดย High Court และผู้จัดการทรัพย์สินสามารถขอให้มีการออกหมายบังคับเพื่อยึดทรัพย์ หรือขอให้ออกหมายค้น หรือทำลายสิ่งกีดขวางในการยึดทรัพย์ก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมทรัพย์สิน³³

ความรับผิดชอบของผู้จัดการทรัพย์สิน

เนื่องจากผู้จัดการทรัพย์สินเป็นตัวแทนของศาล ศาลจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ผิดของผู้จัดการทรัพย์สิน³⁴ และผู้จัดการทรัพย์สินไม่ต้องรับผิดชอบ

³² Insolvency Act 1986 Section 303 (1)

³³ Ian F. Fletcher, The Law of Insolvency, p. 158.

³⁴ Insolvency Act 1986 Section 304.

จากการกระทำในฐานะผู้จัดการทรัพย์สิน เว้นแต่เขาทำให้เกิดการสูญหรือเสียหายด้วยความประมาท
เลินเล่อ

การถอดถอนผู้จัดการทรัพย์สิน

การถอดถอนผู้จัดการทรัพย์สิน ผู้จัดการทรัพย์สินอาจถูกถอดถอนได้โดยศาลตามวิธีการ
ที่กำหนดไว้ใน Insolvency Rules 1986 r. 6.132. หรือโดยที่ประชุมเจ้าหนี้ตามที่กำหนดไว้ใน
The Insolvency Act 1986 section 298 (1) และ The Insolvency Rules 1986 r. 6.129 (1)
และ Secretary of State of Trade อาจถอดถอนผู้จัดการทรัพย์สินที่เขาเป็นผู้แต่งตั้งได้

Insolvency Practitioner จะไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ หากเมื่อใดก็ตามที่
ตกเป็นบุคคลล้มละลายหรือทรัพย์สินของเขาถูกอายัด เมื่อเขาขาดคุณสมบัติที่จะเป็นกรรมการ
บริษัท ผู้ชำระบัญชี หรือผู้จัดการ หรือเมื่อเป็นผู้ป่วยตามที่บัญญัติไว้ใน Mental Health Act 1983
Part VII

เพื่อให้การเป็นไปตาม Insolvency Act 1986 รายละเอียดของการปฏิบัติเกี่ยวกับ
Insolvency Practitioner เช่น การแต่งตั้ง การทำบัญชี การควบคุมโดยศาล ฯลฯ จะกำหนดรายละเอียด
ไว้ต่างหากใน Insolvency Practitioners Regulations 1986

(3) คู่ความ

เจ้าหนี้

เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะยื่นคำฟ้องขอให้ศาลสั่งให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายได้ แต่เมื่อ
มีเจ้าหนี้รายหนึ่งรายใดยื่นคำฟ้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว ผลที่เกิดขึ้นคือจะต้องยุติการดำเนินการ
ในทางคดีเพื่อบังคับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนั้นทันที
ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องร้อง พิจารณาคดี การบังคับคดี หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ³⁵
จนกว่าการพิจารณาคดีล้มละลายจะเสร็จสิ้น เนื่องจากต้องการให้การดำเนินคดีล้มละลายมีเพียง

³⁵ Insolvency Act 1986 Section 285.

ล้านวนเดียว และหากศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลายก็จะมีผู้ที่เข้ามาจัดการกับทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อเจ้าหนี้ทั้งหลาย ซึ่งได้แก่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver) หรือผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาดำเนินการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยที่เจ้าหนี้ทั้งหมดของลูกหนี้แม้แต่เจ้าหนี้ผู้เป็นผู้นำฟ้องก็ไม่มีสิทธิเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ได้

เจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้ซึ่งรวมถึงเจ้าหนี้ผู้ฟ้องคดีจะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ และต้องไปพิสูจน์ว่าตนเองเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้จริง (proof of debt)³⁶ จึงจะมีสิทธิในคดีล้มละลาย

ซึ่งการใช้สิทธิของเจ้าหนี้รายหนึ่งรายใดในคดีล้มละลายนั้นไม่ใช่การใช้สิทธิเฉพาะตัวคนเดียวหรือทำการต่างๆ ได้เอง แต่เป็นการใช้สิทธิในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเจ้าหนี้ ดังนั้น วิธีการใช้สิทธิก็โดยการออกเสียงในที่ประชุมเจ้าหนี้ในกิจการที่กฎหมายกำหนด เช่น ใช้สิทธิเลือกผู้จัดการทรัพย์สิน และใช้สิทธิในการเลือกกรรมการเจ้าหนี้มาเป็นผู้ดำเนินการแทนในนามของกลุ่มเจ้าหนี้เป็นต้น³⁷ เมื่อผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ได้รวบรวมทรัพย์สินและตรวจคำขอรับชำระหนี้แล้วจัดอันดับและกำหนดอัตราส่วนของเจ้าหนี้แต่ละรายเสร็จแล้ว ก็จะดำเนินการแบ่งทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ในภายหลังต่อไป

บทบาทที่สำคัญของฝ่ายเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายคือบทบาทของที่ประชุมเจ้าหนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มของเจ้าหนี้ประกอบไปด้วยเจ้าหนี้ที่มีสิทธิเรียกร้องของตนเองเฉพาะตัว แต่ต้องมารวมกันเพื่อตกลงออกเสียงเลือกทางใดทางหนึ่งในการจัดการกับทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เพราะเจ้าหนี้โดยส่วนตัวแต่ละรายจะไม่มีสิทธิในคดีแต่ต้องกระทำผ่านมติของที่ประชุมเจ้าหนี้เพื่อให้ได้มติเดียวเป็นแนวทาง เพื่อที่จะดำเนินการระบวนพิจารณาไปได้ ซึ่งการประชุมเจ้าหนี้ที่สำคัญคือการประชุม เพื่อเลือกตั้งผู้จัดการทรัพย์สินตาม Insolvency Rules 1986 r. 6.120 และเลือกกรรมการเจ้าหนี้

ลูกหนี้

³⁶ Insolvency Rules 1986, r. 6.96 – 6.150.

³⁷ Insolvency Act Section 301 และ Insolvency Rules 1986 Chapter 11 r. 6.150 – 6.166

ลูกหนี้ในคดีล้มละลายของประเทศอังกฤษมีบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งต่างไปจากกฎหมายล้มละลายของประเทศไทยคือสามารถยื่นคำร้องขอให้ตนเองล้มละลายได้³⁸ เพื่อให้มีการยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อบังคับชำระหนี้จากเจ้าหนี้หลาย ๆ รายที่แย่งกันฟ้องร้องลูกหนี้ และเมื่อศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้วลูกหนี้หมดสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของตนเองทั้งที่อำนาจในการจัดการทรัพย์สินจะโอนไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver) หรือผู้จัดการทรัพย์ (Trustee) แล้วแต่กรณี ลูกหนี้มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้จัดการทรัพย์ในการรวบรวม

ทรัพย์สิน จัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน และกิจการของตนให้แก่ผู้จัดการทรัพย์ มิฉะนั้น ลูกหนี้จะมีความผิด³⁹ ลูกหนี้ต้องช่วยเหลือผู้จัดการทรัพย์ในการรวบรวมและแบ่งทรัพย์สินให้เสร็จสิ้นจนกว่าจะได้รับการปลดจากการล้มละลายจึงจะมีสิทธิที่จะมีทรัพย์สินและจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ใหม่

จะเห็นได้ว่าในคดีล้มละลายมีมาตรการที่จะลดบทบาทของเจ้าหนี้แต่ละรายและบทบาทของลูกหนี้ลง โดยมีคนกลางเข้ามาดำเนินการคือผู้จัดการทรัพย์ (Trustee) ซึ่งอาจเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver) ก็ได้ โดยคนกลางนี้เป็นผู้ทำการแทนศาล ทั้งนี้เพื่อลดอุปสรรคของความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มความแต่ละคนแต่ละฝ่ายเพื่อไม่ให้มีโอกาสประวิงคดี หรือทำให้เกิดข้อขัดข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

3.1.2.2 กระบวนการพิจารณาตั้งแต่นำฟ้องจนถึงศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์

กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยหากมีเพียง Insolvency Act 1986 ฉบับเดียว

ซึ่งแม้จะบัญญัติโครงสร้างให้ชัดเจนเพียงใดก็ไม่อาจทำให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายดำเนินไปอย่างรวดเร็วเพียงพอได้ ทั้งนี้ เพราะยังขาดรายละเอียดในการปฏิบัติ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายที่เข้ามากำหนดในรายละเอียดที่ชัดเจน สะดวก ง่าย เพื่อทำให้ผู้ปฏิบัติ และผู้เกี่ยวข้อง

³⁸ Insolvency Act 1986 Section 272.

³⁹ Insolvency Act 1986 Section 291.

สามารถดำเนินการไปในทางเดียวกันได้ อันจะส่งผลให้ทุกคดีในคดีล้มละลายมีวิธีการปฏิบัติเป็นไปในทางเดียวกัน ไม่เกิดการเลือกปฏิบัติ และที่สำคัญเมื่อมีรายละเอียดในการดำเนินการที่ชัดเจน ง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ก็จะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ตามกฎหมายอังกฤษ จึงต้องมีการตรา Insolvency Rules 1986 ออกมาเพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติที่เป็นรายละเอียด ได้แก่ การกำหนดแบบ (form) ของเอกสารในคดีประเภทต่าง ๆ การยื่นเอกสารในคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด ผู้ขอจะต้องเตรียมเอกสารอะไรบ้าง ผู้ขอต้องมีคุณสมบัติในรายละเอียดอย่างไร รายการรายละเอียดในคำร้องจะต้องระบุถึงอะไรบ้าง วิธีการพิจารณา คำร้อง คำขอต่าง ๆ ในทางปฏิบัติจะต้องทำอย่างไร ค่าใช้จ่ายเท่าไร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจได้ง่าย และที่สำคัญกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเหล่านี้จะสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ใน Insolvency Act 1986 จึงจะมีผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็วและถูกต้องเหมาะสม

คำร้องของเจ้าหนี้⁴⁰

วิธีการฟ้องคดีล้มละลายโดยเจ้าหนี้ ตาม Insolvency Act 1986 ของประเทศอังกฤษ

เจ้าหนี้ที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายได้นั้น ได้แก่ เจ้าหนี้ที่ออกหนังสือที่เรียกว่า Statutory demand เพื่อเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ที่ค้างชำระแก่เจ้าหนี้ก่อนหรือในกรณีที่เจ้าหนี้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่ไม่สามารถบังคับชำระหนี้ได้⁴¹

ในกรณีที่เป็นการยื่นคำร้องของเจ้าหนี้ คำร้องจะต้องทำตามแบบฟอร์มที่เหมาะสม และต้องระบุชื่อ สถานที่พักและอาชีพของลูกหนี้ รวมทั้งชื่ออื่นใดที่ลูกหนี้ใช้ในการประกอบกิจการประเภทของกิจการ และที่อยู่ของสถานประกอบการ นอกจากนี้ คำร้องต้องระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนหนี้ ซึ่งมีจำนวนหนี้เท่ากับหรือมากกว่า 750 ปอนด์ ขึ้นไป⁴² ผลตอบแทนสำหรับหนี้เงินดังกล่าว (หรือถ้าไม่มี หนี้หนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร) และหนี้ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อใด หรือครบกำหนดเมื่อใด โดยระบุข้อมูลเกี่ยวกับหนี้ทุก ๆ จำนวนที่เจ้าหนี้ยื่นคำร้องจะต้องมีข้อความระบุข้อเท็จจริงสองประการว่า หนี้หนี้เป็นหนี้ที่ต้องชำระให้แก่ผู้ยื่นคำร้องและเป็นหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน และหนี้

⁴⁰ Ian F. Fletcher, *The Law of Insolvency*, p. 127.

⁴¹ Insolvency Act 1986 Section 268.

⁴² Insolvency Act 1986 Section 267 (4) และ Insolvency Rules 1986 Part 6

นั่นเป็นหนี้ที่ระบุจำนวนแน่นอนซึ่งจะต้องชำระคืนทันที และดูเหมือนว่าลูกหนี้จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือมิฉะนั้นให้ระบุว่าหนี้เป็นหนี้ที่ระบุจำนวนแน่นอน ซึ่งจะต้องชำระคืนในอนาคต ตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้แน่นอนและดูเหมือนว่า ลูกหนี้จะไม่มีหนทางที่จะสามารถชำระหนี้นี้ได้ตามเหตุผลอันสมควร ในกรณีที่หนี้ของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องเป็นหนี้ซึ่งจะต้องมีการส่งหนังสือทวงหนี้ตามกฎหมายไปยังลูกหนี้ก่อนตาม Insolvency Act 1986 Section 298 คำร้องจะต้องระบุวันที่และวิธีการส่งหนังสือทวงหนี้ และต้องระบุด้วยว่า เท่าที่เจ้าหนี้ทราบและเชื่อว่าเป็นความจริง หนังสือทวง หนี้ฉบับนั้นยังไม่ได้รับการปฏิบัติตามหรือยกเลิกไปแต่อย่างใด และไม่มีคำขอยกเลิกหนี้ดังกล่าวค้างพิจารณาอยู่ อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้นก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีการยื่นคำร้องแบบเร่งรัดตาม Insolvency Act Section 270 เนื่องจากมีการกล่าวหาว่าเกิดความเสียหายใดๆ

ขึ้นกับทรัพย์สินของลูกหนี้

ขั้นตอนหลัก ๆ ที่เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องต้องดำเนินการได้แก่ การยื่นคำร้องซึ่งต้องพิสูจน์ด้วยคำให้การรับรองว่าข้อความทั้งหมดที่ระบุไว้ในคำร้องเป็นความจริง ณ ที่ว่าการของศาล ซึ่งมีอำนาจรับคำร้อง โดยส่งสำเนาอย่างน้อยสองชุดพร้อมกับคำขอที่นำไปยื่นต่อศาลฉบับหนึ่งสำหรับส่งให้แก่ลูกหนี้ และอีกฉบับหนึ่งจะนำไปแนบท้ายคำให้การรับรองการส่งคำร้องในภายหลัง สำเนาแต่ละชุดจะต้องประทับตราของศาลก่อนที่จะออกให้แก่ผู้ยื่นคำร้อง เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องจะยื่นคำร้องไม่ได้ หากมิได้นำใบเสร็จรับเงินของทางราชการ (ปัจจุบันกำหนดไว้ที่ 270 ปอนด์) ซึ่งต้องชำระเมื่อเจ้าหนี้ยื่นคำร้องมาแสดงพร้อมกับคำร้อง ในกรณีที่มีการส่งหนังสือทวงหนี้ตามกฎหมาย ผู้ยื่นคำร้องต้องยื่นคำให้การรับรองเป็นหลักฐานการส่งหนังสือทวงหนี้ต่อศาลด้วย ศาลต้องส่งหนังสือแจ้งเรื่องไปยังหัวหน้านายทะเบียนที่คืนทันทีพร้อมคำขอให้จัดแจ้งคำร้องนั้นไว้ในทะเบียนที่คืนระหว่างการพิจารณาคดี

หลังจากศาลมอบสำเนาคำร้องซึ่งประทับตราศาลให้แก่ผู้ยื่นคำร้องแล้ว เจ้าหน้าที่ของศาลหรือเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องหรือทนายความของเจ้าหนี้ หรือบุคคลที่ได้รับการจ้างวานเพื่อการนี้ จะต้องนำคำร้องไปส่งให้แก่ลูกหนี้ด้วยตนเอง การส่งคำร้องนี้จะต้องส่งโดยการมอบสำเนาคำร้องที่ประทับตราศาลให้แก่ลูกหนี้ แต่ถ้าศาลได้รับคำชี้แจงเป็นที่พอใจว่า การให้คนนำคำร้องไปส่งโดยเร็วทันที่นั้น ไม่สามารถจะกระทำได้ เนื่องจากลูกหนี้กำลังหลบเพื่อหลีกเลี่ยงการส่งคำร้องหรือการดำเนินการอื่นๆ ตามกฎหมาย ศาลอาจสั่งให้ส่งคำร้องโดยวิธีใดวิธีหนึ่งที่เหมาะสมแทนก็ได้ และเมื่อได้ดำเนินการตามคำสั่งศาลให้ส่งคำร้องโดยวิธีอื่นแทนแล้ว ให้ถือว่าได้ส่งคำร้องให้แก่ลูกหนี้แล้วโดยชอบ หลังจากนั้น ผู้ยื่นคำร้องต้องทำคำให้การรับรองอีกฉบับหนึ่งฉบับโดยสาบานตน

และยื่นคำให้การรับรอง (Affidavit) นั้น ต่อศาลทันทีภายหลังการส่งคำร้อง เพื่อรับรองว่าได้ส่งคำร้องแล้วคำให้การรับรองนี้ต้องมีสำเนาคำร้องที่ประทับตราศาลหนึ่งชุดแนบไปด้วย และถ้าศาลสั่งให้ส่งคำร้องโดยวิธีอื่นแทน จะต้องมีสำเนาคำสั่งศาลซึ่งประทับตราศาลแนบไปด้วย⁴³

ในการปฏิบัติตามขั้นตอน การส่งคำร้องเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญที่สุดในบรรดาขั้นตอนทั้งหมด และศาลจะตรวจสอบการดำเนินการตามขั้นตอนนี้ตลอดจนกรณีแวดล้อมต่าง ๆ (attendant circumstances) อย่างเคร่งครัดที่สุด ดังนั้น ในกรณีที่เป็นการส่งของจดหมายปิดผนึกให้แก่ลูกหนี้ที่พำนักอยู่ในต่างประเทศ แต่ไม่มีหลักฐานว่าลูกหนี้ได้รับแจ้งเกี่ยวกับเนื้อหาของจดหมายในเวลาที่จะส่งมอบ ศาลอุทธรณ์ถือว่าการส่งครั้งนั้นใช้ไม่ได้ กรณีมีปัญหาเรื่องการส่งคำร้องให้ลูกหนี้ ศาลจะให้เวลาเจ้าหนี้ส่งคำร้องอีกเป็นครั้งที่สอง เพื่อที่เจ้าหนี้จะได้แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น อันเป็นวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของ Insolvency Act และ Insolvency Rules 1986 ที่ว่า

ทัศนคติที่เข้มงวดและเคร่งครัดจนเกินไปเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดซึ่งมีพิธีรับรองเรื่องการล้มละลาย ซึ่งในสมัยก่อนถือเป็นสาระสำคัญของกฎหมาย ควรจะได้รับการผ่อนผันบ้างเพื่อให้ความสำคัญแก่ข้อกำหนดเกี่ยวกับความยุติธรรมและเป็นธรรมมากขึ้นเพื่อความสมดุล Insolvency Rules 1986 r. 7.55 กำหนดไว้ว่า กระบวนพิจารณาคดีเกี่ยวกับการมีหนี้สินสิ้นพันตัวจะไม่ตกเป็นโมฆะ เพราะเหตุที่มีข้อบกพร่องใดๆเกี่ยวกับพิธีรับรองต่างๆ หรือผิดระเบียบ เว้นแต่ศาลซึ่งได้รับคำคัดค้านเห็นว่า ข้อบกพร่องหรือการกระทำผิดระเบียบดังกล่าวทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง และความไม่ยุติธรรมนั้นไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยคำสั่งใด ๆ ของศาล เมื่อมีการดำเนินการทุกขั้นตอนตามระเบียบเรียบร้อยแล้ว และได้ยื่นสำเนาคำร้องที่ประทับตราศาลพร้อมคำให้การรับรองการส่งคำร้องต่อศาลแล้ว ศาลก็สามารถกำหนดวันนัดฟังคำร้องได้⁴⁴

คำร้องของลูกหนี้⁴⁵

ลูกหนี้ซึ่งมีหนี้สินที่ไม่มีหลักประกันที่มีจำนวนหนี้รวมไม่น้อยกว่า 20,000 ปอนด์สามารถยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งล้มละลายได้⁴⁶ และต้องระบุตัวลูกหนี้โดยอ้างชื่อ

⁴³ Ian F. Fletcher, *The Law of Insolvency*, p. 128 – 129.

⁴⁴ Ibid., p. 129.

⁴⁵ Ibid., p. 129.

⁴⁶ Ibid., p. 138. และ Insolvency Act 1986 Section 273 (1) และ 275

สถานที่พักและอาชีพ (ถ้ามี) และระบุชื่ออื่นใดที่ลูกหนี้ใช้ประกอบกิจการ ประเภทธุรกิจและที่อยู่ ที่ใช้เป็นสถานประกอบการด้วย คำร้องต้องระบุข้อความว่าผู้ยื่นคำร้องไม่สามารถชำระหนี้ได้ และคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเป็นบุคคลล้มละลาย นอกจากนี้ถ้าภายในห้าปีก่อนวันที่ยื่นคำร้อง ผู้ยื่นคำร้องได้ถูกศาลพิพากษาเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว หรือได้ทำการประนอมหนี้กับบรรดาเจ้าหนี้ เพื่อชำระสะสางหนี้ หรือจัดการเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของตน หรือทำความตกลงชำระหนี้ โดยสมัครใจ รายละเอียดของเรื่องดังกล่าวจะต้องใส่ไว้ในคำร้อง และถ้าในวันที่ยื่นคำร้องมีการประนอมหนี้โดยสมัครใจตาม Insolvency Act 1986 Part 8 Section 258 (3) ซึ่งมีผลใช้บังคับกับ ลูกหนี้ คำร้องต้องระบุข้อความนั้นด้วย พร้อมชื่อและที่อยู่ของผู้ดูแลการทำข้อตกลงประนอมหนี้ ดังกล่าวด้วย⁴⁷

คำร้องของลูกหนี้ต้องมีค่าแถลงเกี่ยวกับกิจการของลูกหนี้ตามแบบที่กำหนด แบบไปด้วย โดยมีค่าให้การรับรองเป็นหลักฐาน และเอกสารทั้งหมดนี้จะต้องนำไปยื่นต่อศาล พร้อมสำเนาคำร้องสามชุดและสำเนาค่าแถลงสองชุด ในบรรดาสำเนาคำร้องสามชุดที่ส่งมอบ ณ ที่ทำการของศาล สำเนาหนึ่งชุดจะต้องคืนให้แก่ผู้ยื่นคำร้องโดยระบุสถานที่พิจารณาคำร้อง ไว้ด้วย อีกหนึ่งฉบับซึ่งระบุข้อความคล้ายกัน ศาลจะเก็บไว้และส่งให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (พร้อมสำเนาหนึ่งชุดของค่าแถลงเกี่ยวกับกิจการ) ถ้าศาลแต่งตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือมีคำสั่งล้มละลาย ส่วนสำเนาชุดที่เหลือศาลจะเก็บไว้ เพื่อส่งให้แก่ผู้จัดการมีหนี้สินล้มละลาย (insolvency practitioner) หากมีการแต่งตั้งขึ้นในภายหลังตาม Insolvency Act 1986 Section 273 (2) ลูกหนี้จะยื่นคำร้องไม่ได้หากมีได้นำไปเสิร์ฟรับเงินของทางราชการ (ปัจจุบันกำหนดไว้ที่ 135 ปอนด์) ซึ่งต้องชำระในเวลาที่ยื่นคำร้องมาแสดงพร้อมคำร้อง เมื่อลูกหนี้ยื่นคำร้องของลูกหนี้เรียบร้อยแล้ว ศาลอาจพิจารณาคำร้องทันที หรือมิฉะนั้น จะต้องกำหนด สถานที่นัดพิจารณาคำร้อง นอกจากนี้ ศาลต้องส่งหนังสือแจ้งการยื่นคำร้องไปยังหัวหน้า นายทะเบียนที่ดินเพื่อจดแจ้งคำร้องไว้ในทะเบียนที่ดินในระหว่างพิจารณาคดีด้วย

การนัดพิจารณาคำร้องของเจ้าหนี้⁴⁸

เกือบทุกกรณีระยะเวลาระหว่างวันที่ส่งคำร้องและวันนัดพิจารณาคำร้องจะต้อง ห่างกันอย่างน้อย 14 วัน ทั้งนี้ หากมีเหตุอันควรตาม Insolvency Rules 1986 r. 6.18 อนุญาตให้ ศาลพิจารณาคำร้องได้เร็วกว่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าปรากฏว่าลูกหนี้ได้หลบหนีไปแล้ว หรือถ้าศาล

⁴⁷ Insolvency Act 1986 Section 273 (3).

⁴⁸ Ibid., p. 130.

เห็นสมควรว่าเป็นกรณีที่เหมาะสมในการที่จะพิจารณาคำร้องแบบเร่งรัด หรือถ้าลูกหนี้ยื่นขอมิให้นำคดีพิจารณาคำร้องได้เร็วกว่านั้น ในกรณีที่ลูกหนี้ประสงค์จะคัดค้านคำร้อง ลูกหนี้จะต้องยื่นหนังสือแจ้งความจำนงต่อศาล ระบุเหตุผลในการคัดค้านการขอคำสั่งล้มละลาย และส่งสำเนาหนึ่งชุดของหนังสือแจ้งดังกล่าวไปยังเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้อง หรือทนายความของผู้ยื่นคำร้อง โดยจะต้องดำเนินการดังกล่าวก่อนวันนัดพิจารณาคำร้องไม่น้อยกว่า 7 วัน เจ้าหนี้รายอื่น ๆ ที่ประสงค์จะมาศาลในวันนัดพิจารณาคำร้อง ต้องแจ้งความจำนงให้เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องทราบตาม Insolvency Rules 1986 r. 6.23 การแจ้งความจำนงดังกล่าว จะแจ้งเมื่อใดก็ได้ก่อนถึง 16.00 น. ของวันทำการก่อนวันนัดพิจารณาคำร้อง และบุคคลที่ละเลยไม่ส่งหนังสือแจ้งดังกล่าวจะมาศาลในวันนัดพิจารณาได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น เมื่อพิจารณาว่าไม่มีข้อกำหนดใด ๆ อย่างเป็นทางการให้ต้องประกาศโฆษณาการนัดพิจารณาคำร้องให้บุคคลทั่วไปทราบล่วงหน้า เป็นที่เข้าใจว่าศาลสามารถใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวได้อย่างเต็มที่เกี่ยวกับกำหนดเวลาต่าง ๆ ทั้งหมดที่ระบุไว้ใน Insolvency Act 1986 และใน Insolvency Rules 1986 ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการขยายระยะเวลาดำเนินการใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าก่อนหรือหลังวันครบกำหนดระยะเวลานั้น ๆ ภายใต้บังคับของเงื่อนไขใด ๆ ก็ตามที่ศาลจะกำหนด เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องต้องจัดทำบัญชีรายชื่อเจ้าหนี้ที่ได้ส่งหนังสือแจ้งความจำนงว่าจะมาศาลเพื่อสนับสนุนคำร้องหรือเพื่อคัดค้านคำร้องให้แก่ศาล และต้องส่งบัญชีรายชื่อให้ศาลก่อนที่ศาลจะเริ่มดำเนินการพิจารณาคำร้อง

เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องต้องมาฟังการพิจารณาคำร้อง ถ้าไม่มา Insolvency Rules 1986 r. 6.26 บัญญัติไว้ว่า เจ้าหนี้รายเดิมจะยื่นคำร้องใด ๆ ก็ตามภายหลังจากนั้นเกี่ยวกับลูกหนี้รายเดิม ไม่ว่าจะยื่นโดยลำพังหรือร่วมกับบุคคลอื่นใดก็ตามที่เกี่ยวกับหนี้เดิมอีกไม่ได้หากไม่ได้รับอนุญาตจากศาลที่เจ้าหนี้รายนั้นยื่นคำร้องฉบับเดิมไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ศาลอาจมีคำสั่งบางประเภทโดยที่ลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องต่างไม่มาศาลเลยก็ได้ อันได้แก่ (1) คำสั่งยกคำร้องหรือ (2) คำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้อง ถ้ายังมีได้มีการส่งคำร้อง⁴⁹

ไม่มีข้อกำหนดใดในกฎหมายว่าลูกหนี้จะต้องมาศาลแม้จะเป็นเรื่องที่เหมาะสม เป็นอย่างยิ่งที่ลูกหนี้ควรทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าลูกหนี้ประสงค์จะให้การคัดค้านการขอคำสั่งให้ตนเป็นบุคคลล้มละลายได้ผล แต่ถ้าลูกหนี้ไม่มาศาล การพิจารณาคำฟ้องก็จะดำเนินต่อไป และศาลอาจมีคำสั่งให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายถ้าทุกอย่างเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายทุกประการ ข้อกำหนดดังกล่าวประกอบด้วยข้อกำหนดที่เป็นโทษและเป็นคุณรวมกัน ซึ่งระบุไว้ใน Insolvency Act 1986 Section 271(1) บัญญัติไว้ว่าศาลจะไม่มีคำสั่งล้มละลายตามคำร้องของเจ้าหนี้ เว้นแต่ศาลมั่นใจว่าหนี้ดังกล่าวหรือหนึ่งในบรรดาหนี้ดังกล่าวที่ยื่นคำร้องไว้นั้นเป็นหนี้ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) หนี้ซึ่งหลังจากที่ต้องชำระคืน ณ วันที่ยื่นคำร้องหรือนับแต่วันที่ตั้งกำหนดชำระคืน ยังมีได้มีการชำระคืน อีกทั้งไม่มีหลักประกันหรือไม่มีการประนอมหนี้แต่อย่างใด หรือ

⁴⁹ Ibid., p. 130-139.

- (2) หนี้ซึ่งตามเหตุผลอันสมควร ลูกหนี้ไม่มีหนทางที่จะชำระคืนได้เมื่อครบกำหนด

บทบัญญัตินี้จะต้องพิจารณาประกอบกับ Section 271 (4) ของ Insolvency Act 1986 ซึ่งกำหนดให้เจ้าหนี้ที่ยื่นคำร้องเกี่ยวกับหนี้ซึ่งต้องชำระในอนาคต ต้องแสดงหลักฐานว่าสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก นับตั้งแต่ที่เจ้าหนี้ยอมให้ลูกหนี้ก่อนหนี้ ซึ่งในเวลานั้นยังพอมีความหวังตามเหตุผลอันสมควรว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ได้เมื่อครบกำหนด ต่อมาความหวังดังกล่าวมิได้เป็นเช่นเดิมอีก ดังนั้น Section 271 (4) จึงป้องกันมิให้เจ้าหนี้ยอมเสี่ยงโดยวางแผนไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้โดยต่อเนื่องของลูกหนี้ โดยคาดหวังไว้ว่าตนจะสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายได้ก่อนวันครบกำหนดชำระคืนถ้าการสันนิษฐานของตนเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่ถูกต้อง⁵⁰

Insolvency Rules 1986 r. 6.25 (1) กำหนดไว้ว่า ในการนัดพิจารณาคำร้องศาลอาจมีคำสั่งล้มละลายถ้าศาลมั่นใจว่าข้อความในคำร้องเป็นความจริงและหนี้ซึ่งเป็นมูลเหตุของคำร้องนั้น ยังมีได้ชำระหรือไม่มีหลักประกันหรือไม่มีการประนอมหนี้ ส่วนประเด็นที่ว่าหลักฐานเพียงพอหรือไม่ย่อมมีผลมาจากการมาศาลหรือการไม่มาศาลของลูกหนี้และการที่ลูกหนี้แสดงเหตุผลโต้แย้งข้อความใด ๆ ในคำร้องบ้างไม่มากก็น้อย ในตอนต้นของศตวรรษนี้ ศาลอุทธรณ์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การไม่ให้ความสำคัญกับความคิดความเชื่อที่ว่าดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายนี้เป็นคดีกึ่งอาญา อีกทั้งกรณีที่ลูกหนี้สามารถยื่นคำร้องเองได้ ทำให้เป็นเรื่องที่น่าจะยอมรับกันได้แล้วว่าศาลควรจะต้องบังคับลูกหนี้ให้มาศาลในฐานะพยานในการพิจารณาคดีได้ เพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหาของเจ้าหนี้ในคำร้อง แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับเจ้าหนี้ศาลอุทธรณ์ทั้งคณะก็ลงความเห็นเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิ (ก่อนการพิจารณาคำร้องของศาล) ที่จะอ้างว่าตนพบเอกสารหรือต้องการให้มีการสอบปากคำจากลูกหนี้ ซึ่งมาตรการทั้งสองนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ตามปกติทั่วไปในคดีแพ่ง

การพิจารณาคำร้องเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้อำนาจอย่างเต็มที่ในฐานะผู้คุ้มครองผลประโยชน์ ซึ่งตกอยู่ในความเสี่ยงในการดำเนินคดีล้มละลาย ยิ่งไปกว่านั้น ผลประโยชน์ของลูกหนี้เอง น่าจะได้รับการปกป้องอย่างดีที่สุดโดยการมาศาลของลูกหนี้เองในวันนัดพิจารณาคำร้อง เพราะในวันพิจารณาคำร้องลูกหนี้สามารถให้โอกาสตัวเองที่จะสอบถามความไม่ชัดเจนหรือการไม่สอดคล้องกันของข้อความหรือข้อกล่าวหาของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องหรือเจ้าหนี้รายอื่นใดได้ทุกเมื่อ เรื่องนี้สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องใช้ ข้อความที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากจะมีโอกาสมากขึ้นที่ศาลจะรู้ความจริงข้อนี้หากลูกหนี้มาศาลเพื่อให้ถ้อยคำเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง การที่ศาลมีอำนาจควบคุมผลการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสมบูรณ์นับแต่วันที่ศาล

⁵⁰ Ibid., p. 131 - 132.

เริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณา มีการกล่าวซ้ำอีกในบทบัญญัติของ Section 266 (2) แห่ง Insolvency Act 1986 ที่ว่าคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งล้มละลายนั้น จะถอนไม่ได้ยกเว้นเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งจะต้องกระทำเมื่อมีเหตุ และคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องจะมีก่อนศาลพิจารณาคำร้องไม่ได้ บทบัญญัตินี้เป็นมาตรการป้องกันที่จำเป็นเพื่อมิให้เจ้าหนี้ใช้ระบบกฎหมายล้มละลายเป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์กับลูกหนี้และการปฏิบัติต่อลูกหนี้อย่างไม่ถูกต้อง

การพิจารณาคำร้องของลูกหนี้⁵¹

การพิจารณาคำร้องของลูกหนี้ส่วนใหญ่ ก่อนข้างตรงไปตรงมา เมื่อเปรียบเทียบกับ การพิจารณาคำร้องของเจ้าหนี้เนื่องจากตามความหมายของถ้อยคำ ลูกหนี้ยินยอมสมัครใจที่จะขอคำสั่งศาลให้ตัวเอง เป็นบุคคลล้มละลาย ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเต็มที่เท่า ๆ กันว่าจะมีคำสั่งล้มละลายตามคำร้องของลูกหนี้หรือไม่ และจะพิจารณาข้อกำหนดว่าด้วยความยุติธรรมโดยรวม ทั้งหมด รวมทั้งประเด็นที่ว่าคำร้องของลูกหนี้เป็นการใช้ขั้นตอนทางกฎหมายในทางที่ผิดโดยนัยใดนัยหนึ่งหรือไม่ ตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น

มีขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญซึ่งศาลจำเป็นต้องดำเนินการก่อนที่จะใช้ดุลพินิจเด็ดขาดในการออกคำสั่งล้มละลาย ขั้นตอนดังกล่าวเป็นข้อกำหนดใน Insolvency Act 1986 Section 273 และ 274 กำหนดให้ศาลต้องพิจารณากรณีแวดล้อมของลูกหนี้ทุกรายที่ยื่นคำร้องเองด้วยความ สนอกสนใจ เพื่อพิจารณาว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะให้มีท่าความตกลงกันโดยสมัครใจ ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ตาม Insolvency Act 1988 Part 8 ถึงแม้ศาลจะไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนอัน เป็นทางเลือกในการออกคำสั่งล้มละลายนี้ก็ตาม ศาลยังต้องพิจารณาความเหมาะสมในการใช้ขั้นตอนการดำเนินการแบบรวบรัดของฝ่ายปกครองโดยออกหนังสือรับรองเพื่อวัตถุประสงค์นี้ตามมาตรา 275 โดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 273 (1) ศาลอาจไม่มีคำสั่งล้มละลายในการพิจารณาคำร้องของลูกหนี้ถ้าศาลพบข้อเท็จจริงที่ประการดังต่อไปนี้

⁵¹ Ibid., p. 138.

- (1) ถ้ามีคำสั่งล้มละลาย จำนวนหนี้ล้มละลายทั้งหมดเท่าที่ไม่มีหลักประกันจะน้อยกว่าจำนวนที่เรียกว่า “ระดับหนี้ล้มละลายขั้นต่ำ” (ปัจจุบันกำหนดไว้ที่ 20,000 ปอนด์)
- (2) ถ้ามีคำสั่งศาล มูลค่าของทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายจะเท่ากับหรือมากกว่าจำนวนที่เรียกว่า “เงินขั้นต่ำ” (ปัจจุบันกำหนดไว้ที่ 20,000 ปอนด์)
- (3) ลูกหนี้ไม่เคยถูกพิพากษาเป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่เคยเข้าทำความตกลงเพื่อชำระหนี้หรือแผนการจัดการชำระหนี้ภายในห้าปีก่อนการยื่นคำร้อง และ
- (4) ศาลเห็นสมควรที่จะแต่งตั้งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้จัดทำรายงานตามมาตรา 274 เกี่ยวกับความเหมาะสมในการดำเนินการตามขั้นตอนในการทำความตกลงกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้โดยสมัครใจ⁵²

เป็นที่สังเกตว่า ข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้สามประการแรกเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง ในขณะที่ประการที่สี่กำหนดให้ศาลจำเป็นต้องวินิจฉัยถึงความเหมาะสมในการใช้มาตรการการทำความตกลงโดยสมัครใจในคดีที่ศาลพิจารณา ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ศาลจะใช้ในการหาข้อเท็จจริงทั้งสี่ประการนี้ หาได้จากความที่ระบุไว้ในคำแถลงเกี่ยวกับกิจการของลูกหนี้ซึ่งจะต้องแนบมากับคำร้องของลูกหนี้ ถ้าเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา 273(1) ทุกประการ ศาลต้องแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะทำหน้าที่เป็น Insolvency Practitioner ให้แก่ลูกหนี้รายนั้น เพื่อตรวจสอบกิจการของลูกหนี้และส่งรายงานให้ศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยระบุว่าลูกหนี้อินดีทำข้อเสนอเพื่อทำความตกลงโดยสมัครใจภายใต้ข้อกำหนดของ Insolvency Act 1986 Part 8 หรือไม่ และในความเห็นของ Insolvency Practitioner ควรจะเรียกประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาข้อเสนอหรือไม่ ค่าใช้จ่ายของ Insolvency Practitioner ที่รับงานนี้ ให้จ่ายจากเงินมัดจำที่ลูกหนี้ยื่นไว้เมื่อนำคำร้องขอล้มละลายมายื่นต่อศาล ถ้าในเวลาอันสมควรสามารถทำความตกลงโดยสมัครใจกันได้ Insolvency Practitioner ซึ่งศาลแต่งตั้งขึ้นตามมาตรา 273 จะดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้การทำความตกลงดังกล่าวสามารถจะสรุปได้และถ้าสำเร็จ ก็จะปฏิบัติหน้าที่ของ Trustee หรือ Supervisor of the arrangement (ทรัสต์ดีหรือผู้ควบคุมดูแลการทำความตกลง) ต่อไปภายหลังจาก เว้นแต่จะเปลี่ยนให้บุคคลอื่นที่เหมาะสมเป็นแทนตามมติของเจ้าหนี้ที่ตกลงกันตามมาตรา 258(3) ในกรณีแรก เมื่อศาล

⁵² Ibid., p. 138 - 139.

พิจารณารายงานของ Insolvency Practitioner แล้ว ลูกหนี้มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมถ้าต้องการและต้องเข้าร่วมการประชุมถ้าศาลสั่ง ศาลต้องฟังคำรับรองใดๆ ที่ลูกหนี้ให้และมีอำนาจที่จะออกคำสั่งเฉพาะกาลตามความเห็นของศาลเองตาม Insolvency Act 1986 Section 252 เพื่อให้การพิจารณาและการดำเนินการตามข้อเสนอของลูกหนี้เป็นไปโดยสะดวก ถ้าศาลลงความเห็นว่าการออกคำสั่งดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ศาลจะมีคำสั่งล้มละลาย แม้ว่า การดำเนินการนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการไม่สนใจในความพยายามที่ทางการพยายามผลักดันเพื่อหลีกเลี่ยงการพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายก็ตาม งานของผู้เชี่ยวชาญที่ทำโดย Insolvency Practitioner จะไม่สูญเปล่าไปเสียทีเดียวเพราะศาลจะส่งรายงานดังกล่าวพร้อมคำร้องของลูกหนี้ และคำแถลงเกี่ยวกับกิจการให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งจะรับผิดชอบในเบื้องต้น และหลังจากนั้นจะมีความรับผิดชอบมากกว่าศาลในขั้นต่อไป ตามกระบวนการล้มละลาย นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อกำหนดของ Insolvency Act 1986 Part 8 ยังเปิดโอกาสให้บุคคลล้มละลายทำข้อเสนอ เพื่อทำความตกลงโดยสมัครใจภายหลังคำพิพากษา ทั้งนี้ ในกรณีที่ลูกหนี้ได้มีข้อเสนอซึ่งไม่ประสบความสำเร็จมาแล้ว ก็มีความเป็นไปได้น้อย เว้นแต่ความพยายามในภายหลังจะมีเงื่อนไขในข้อเสนอที่ได้รับการปรับปรุงมาใหม่⁵³

อำนาจอื่นๆ ของศาลในการคุ้มครองทรัพย์สินของลูกหนี้

การเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายโดยการยื่นคำร้องล้มละลาย โดยหรือกับลูกหนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการประกาศพักระงับหนี้ภายใต้ความควบคุมของศาล เพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ในการดำเนินคดีทุกประเภท การบังคับหรือการดำเนินการตามกฎหมายที่มีการฟ้องคดีกับบุคคลหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยอาศัยอำนาจตาม Insolvency Act 1986 Section 285 (1) ในเวลาใดก็ตามเมื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้องขอล้มละลายค้างพิจารณาอยู่ ศาลซึ่งได้รับการมอบหมายให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาอาจงดการดำเนินคดี การบังคับคดีหรือการดำเนินการตามกฎหมายใด ๆ กับทรัพย์สินหรือบุคคลของลูกหนี้ และโดยอาศัยอำนาจตาม Section 285(2) ศาลใดก็ตามที่การดำเนินกระบวนการพิจารณากับบุคคลใดก็ตามยังค้างพิจารณาอยู่ มีสิทธิงดพิจารณาหรือยอมให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร เมื่อมีข้อพิสูจน์ว่า ได้มีการยื่นคำร้องขอล้มละลายเกี่ยวกับบุคคลนั้นแล้ว⁵⁴

⁵³ Ibid., p. 139–140.

⁵⁴ Ian F. Fletcher, The Law of Insolvency, p. 140.

บทบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อปกป้องทรัพย์สินของลูกหนี้ในช่วงระหว่างที่มีการยื่นคำร้องล้มละลาย และการมีคำสั่งล้มละลาย กำหนดไว้ใน Section 286 มาตรฐานให้อำนาจแก่ศาลที่จะแต่งตั้ง

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินของลูกหนี้ชั่วคราว ถ้าปรากฏว่า การแต่งตั้งดังกล่าวเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อปกป้องทรัพย์สินของลูกหนี้ ขั้นตอนนี้ใช้แทนขั้นตอนการดำเนินการล้มละลายในอดีตซึ่งกำหนดไว้ใน Bankruptcy Act 1914 โดยศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก่อนเพื่อเป็นขั้นตอนระหว่างทาง ก่อนที่จะมีคำสั่งพิพากษาการตัดคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ออกไปจากขั้นตอนใหม่ในการดำเนินกระบวนการล้มละลายที่ระบุไว้ใน Insolvency Act 1986 ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะตราบทบัญญัติไว้สำหรับคดีดังกล่าว ซึ่งสถานการณ์ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินมาตรการป้องกันต่างๆ ก่อนมีคำสั่งล้มละลาย แม้ว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะรับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวก็ตามความเป็นไปได้อื่น ๆ ก็มี ตาม Section 286(2) ที่ศาลจะแต่งตั้งบุคคลอื่นในกรณีที่ศาลได้แต่งตั้ง Insolvency Practitioner แล้วตามมาตรา 273 เพื่อจัดทำรายงานการหาโอกาสที่จะทำความตกลงโดยสมัครใจได้สำเร็จในกรณีเช่นนี้ Insolvency Practitioner อาจได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวแทนเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เมื่อมีการแต่งตั้งผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว

ผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวจะต้องเข้าครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ทันทีและอำนาจของผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวอาจถูกจำกัดหรือควบคุมโดยเงื่อนไขใด ๆ ที่ระบุไว้ในคำสั่งแต่งตั้งของศาล ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวมีสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ความคุ้มครองต่างๆทั้งหมดที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เมื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์และผู้จัดการตาม Section 287 ลูกหนี้มีภาระผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สิน ของตนให้แก่ผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวตลอดจนข้อมูลอื่นใดตามที่ผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวอาจขอตามสมควรเพื่อวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหน้าที่ของตน และลูกหนี้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวตามความจำเป็น⁵⁵

การวินิจฉัยของศาล ศาลอาจมีคำสั่งให้ล้มละลายได้หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อความในคำร้องของเจ้าหนี้เป็นความจริง และเห็นว่ายังไม่มีชำระหนี้ หรือยังไม่มีทำให้หลักประกันหรือการประนอมหนี้⁵⁶ แล้วให้ศาลออกคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลาย โดยให้คำสั่งระบุ

⁵⁵ Ibid., p. 140–141.

⁵⁶ Insolvency Rules 1986, r. 6.25.

วันที่ยื่นคำร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายและวันเวลาในการทำคำสั่งของศาล และแจ้งให้ผู้ล้มละลายไปพบเจ้าพนักงานทันทีที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

การแจ้งคำสั่งให้ล้มละลายให้ศาลส่งสำเนาคำสั่งให้ล้มละลาย ซึ่งประทับตราอย่างน้อย 2 ฉบับ ได้แก่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยทันทีและให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แจ้งการมีคำสั่งให้ล้มละลายไปยังหัวหน้านายทะเบียนที่ดินเพื่อลงทะเบียนเกี่ยวกับที่ดิน รวมทั้งประกาศหนังสือพิมพ์และประกาศคำสั่งในราชกิจจานุเบกษา⁵⁷

ระหว่างที่ศาลมีคำสั่งให้ล้มละลายจนถึงเวลาที่ได้มีการแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์ในช่วงนี้ ของการล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver) จะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ภายใต้อำนาจและหน้าที่ของการแต่งตั้งผู้จัดการพิเศษ (Special Manager) ของศาล⁵⁸ จนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์ (Trustees) โดยที่ประชุมเจ้าหนี้ หรือโดย Secretary of State of Trade หรือ โดยศาลแล้วแต่กรณี⁵⁹

จะเห็นได้ว่า Insolvency Rules 1986 กำหนดถึงรายละเอียดการพิจารณาคำร้องขอให้ล้มละลายโดยเฉพาะ ทำให้การพิจารณาคำร้องเป็นไปโดยง่ายและที่สำคัญการกำหนดให้ในคำร้องของเจ้าหนี้นี้มีรายละเอียดและหลักฐานหลายประการเพียงพอในการที่ศาลจะพิจารณาคำร้องของเจ้าหนี้ได้สะดวกรวดเร็ว

ส่วนในกรณีคำร้องอื่น ๆ ตาม Insolvency Act 1986 และ Insolvency Rules 1986 กำหนดให้ศาลเป็นผู้พิจารณาคำร้องในเรื่องนั้น ๆ และจะกำหนดรายละเอียดการดำเนินการก่อนการพิจารณาคำร้องของศาลด้วย เช่น

- การพิสูจน์หนี้ซึ่งเป็นวิธีที่กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษกำหนดเพื่อให้เจ้าหนี้ทุกรายของลูกหนี้ที่ต้องการได้รับชำระหนี้จะต้องพิสูจน์หนี้ของตนแทนการฟ้องคดีแพ่งสามัญเพื่อบังคับชำระหนี้ โดยการยื่นใบพิสูจน์หนี้สิน⁶⁰ ต่อผู้จัดการทรัพย์ หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในกรณีที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการทรัพย์ โดยต้องยื่นพร้อมด้วย

⁵⁷ Insolvency Rules 1986, r. 6.34.

⁵⁸ Insolvency Act 1986 Section 287 และ 370.

⁵⁹ Insolvency Act 1986 Section 292 ถึง 297.

⁶⁰ Insolvency Rules 1986, r. 6.98

พยานเอกสารประกอบใบพิสูจน์หนี้ ซึ่งผู้จัดการทรัพย์สินอาจเรียกให้ผู้นั้นจัดทำเอกสารรับรองหนี้ ที่เรียกว่า affidavit of debt ก็ได้⁶¹

เมื่อได้รับใบพิสูจน์หนี้สินและพยานหลักฐานดังกล่าวแล้ว ผู้จัดการทรัพย์สินเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจว่าจะยอมรับใบพิสูจน์หนี้สินทั้งหมด โดยให้เจ้าหนี้นั้นมีสิทธิได้รับแบ่งเฉลี่ยเต็มจำนวนหนี้หรือได้เพียงบางส่วนก็ได้ หรือเมื่อพิจารณาแล้วผู้จัดการทรัพย์สินอาจปฏิเสธใบพิสูจน์หนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ แต่ผู้จัดการทรัพย์สินต้องจัดทำหนังสือแสดงเหตุผลในการปฏิเสธไปยังเจ้าหนี้นั้นโดยทันที

หลังจากผู้จัดการทรัพย์สินวินิจฉัยเรื่องพิสูจน์หนี้ของเจ้าหนี้นั้นแล้ว หากเจ้าหนี้นั้นไม่พอใจคำวินิจฉัยของผู้จัดการทรัพย์สิน เจ้าหนี้นั้นสามารถอุทธรณ์ต่อศาลเพื่อให้กลับหรือแก้ไขคำวินิจฉัยนั้นได้ โดยจะต้องอุทธรณ์ภายใน 21 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากผู้จัดการทรัพย์สิน นอกจากนี้ผู้ล้มละลายหรือเจ้าหนี้อื่น หากไม่พอใจคำวินิจฉัยของผู้จัดการทรัพย์สินเกี่ยวกับการยอมรับหรือปฏิเสธใบพิสูจน์หนี้สินใดทั้งหมดหรือบางส่วนก็อาจขอให้ศาลทบทวนคำวินิจฉัยของผู้จัดการทรัพย์สินได้ ภายใน 21 วันนับแต่วันทราบคำวินิจฉัยของผู้จัดการทรัพย์สิน⁶²

เมื่อศาลได้รับคำขอให้ทบทวนคำวินิจฉัยของผู้จัดการทรัพย์สินดังกล่าวตาม Insolvency Rules r. 6.105 (3) กำหนดให้ศาลนัดพิจารณาคำขอดังกล่าว โดยให้ผู้ขอส่งหนังสือแจ้งไปยังผู้จัดการทรัพย์สินและเจ้าหนี้นั้น ใบพิสูจน์หนี้สินหลังจากได้รับหนังสือนัดพิจารณาแล้ว ให้ผู้จัดการทรัพย์สินยื่นหลักฐานคือใบพิสูจน์หนี้สินและหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสำเนาหนังสือที่ผู้จัดการทรัพย์สินแจ้งผลการวินิจฉัยไปยังเจ้าหนี้นั้น ใบพิสูจน์หนี้ต่อศาล เพื่อศาลใช้ในการพิจารณา ซึ่งหลังจากศาลได้พิจารณาคำขอและมีคำสั่งแล้วศาลจะต้องคืนให้ผู้จัดการทรัพย์สิน

- กรณีการเพิกถอนการโอน โดยมีมูลค่าต่ำกว่าความจริงหรือการให้เปรียบตาม Insolvency Act 1986 Section 339 - 342 ซึ่งในพระราชบัญญัตินี้กำหนดถึงลักษณะของนิติกรรมหรือการกระทำที่เป็นการโอนที่มีค่าตอบแทนไม่สมควร และการชำระหนี้หรือการกระทำใด ๆ ที่ถือว่าเป็นการให้เปรียบนั้นถือว่าเป็นโมฆะ (Void) สำหรับผู้จัดการทรัพย์สิน ดังนั้น เมื่อผู้จัดการทรัพย์สินเห็นว่าการกระทำใด ๆ เข้าลักษณะดังกล่าวก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งเพิกถอนการโอนดังกล่าว

⁶¹ Insolvency Rules 1986, r. 6.99

⁶² Insolvency Rules 1986, r. 6.105 (1) (2).

จากการพิจารณาเปรียบกระบวนการดำเนินคดีตามกฎหมายเก่าและใหม่ของ ประเทศอังกฤษแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า กฎหมายใหม่ (Insolvency Act 1986) ได้กำหนดวิธีการ ขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายให้เร็วขึ้นและกระชับขึ้น โดยเริ่มจากการกำหนดวิธีการ และแบบการออกหนังสือทวงหนี้ของเจ้าหนี้ที่เรียกว่า Statutory demand ซึ่งกำหนดรายละเอียด วิธีการทวงถามหนี้ จำนวนหนี้ และวิธีการส่งหนังสือทวงหนี้ไว้โดยละเอียด ทำให้ตัดการพิสูจน์ เรื่องข้อสันนิษฐานว่าลูกหนี้ล้มละลาย (the acts of bankruptcy) ออกไป และศาลเมื่อพิจารณาคำร้องแล้วจะมีคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือยกคำร้อง หากศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลายก็จะมี การตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยศาล และตั้ง Insolvency Practitioner โดยที่ประชุมเจ้าหนี้ ครั้งแรก ซึ่งเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และความชำนาญในการจัดการหนี้สินและทรัพย์สินของลูกหนี้ ต่อไป กฎหมายใหม่นี้จึงตัดขั้นตอนในเรื่องการออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์และการไต่สวนลูกหนี้ โดยเปิดเผยออกไป การล้มละลายของลูกหนี้หรือไม่นั้นจึงขึ้นอยู่กับศาลเป็นผู้พิจารณามีใช้ขึ้นอยู่กับ การประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรกดังเช่นกฎหมายฉบับเดิม (Bankruptcy Act 1914) อีกต่อไป

3.2 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ

3.2.1 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตาม Bankruptcy Act 1914

ในการพิจารณาคดีตาม Insolvency Act 1914 กฎเกณฑ์ที่ศาลอังกฤษจะพิจารณา รับคำร้อง หรือยกคำร้อง บัญญัติอยู่ในมาตรา 5(2) และ(3) แห่ง Bankruptcy Act 1914 บัญญัติว่า

“(2) ในการพิจารณาคดี ศาลจะให้เจ้าหนี้ผู้ร้องทำการพิสูจน์หนี้ รวมทั้งพิสูจน์ถึง การส่งคำฟ้องให้ลูกหนี้และการกระทำของลูกหนี้อันเป็นมูลเหตุให้ถูกฟ้องล้มละลาย หรือในกรณี ที่มีข้อกล่าวหาถึงการกระทำความผิดกล่าวในคำฟ้องมากกว่าหนึ่ง จะให้พิสูจน์ถึงข้อกล่าวหาที่บาง ประการ ซึ่งหากศาลพอใจกับข้อพิสูจน์เหล่านั้น ศาลอาจมีคำสั่งรับฟ้อง

(3) ถ้าศาลไม่มั่นใจในหลักฐานพิสูจน์หนี้ของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องหรือหลักฐาน พิสูจน์การกระทำที่เป็นข้อกล่าวหาว่าลูกหนี้ล้มละลายหรือหลักฐานพิสูจน์การส่งคำร้อง หรือถ้าลูก

หนี้ทำให้ศาลมั่นใจว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้ หรือถ้าด้วยเหตุผลอื่นที่เพียงพอ ศาลไม่ควรมีคำสั่งล้มละลาย ศาลจะยกคำร้องก็ได้”⁶³

3.2.1.1 การมีคำสั่งยกคำร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุผลที่บัญญัติในกฎหมาย

เป็นที่น่าสังเกตว่า จริงๆแล้วมีเหตุผลที่ชัดเจนอยู่ห้าประการด้วยกัน ซึ่งเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง ก็เป็นเหตุผลเพียงพอที่ศาลจะวินิจฉัยยกคำร้อง โดยมีเหตุผลสามประการแรกตามลำดับเป็นเหตุผลที่เราเห็นแล้วว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สุดในการบังคับตามกฎหมายล้มละลาย กล่าวคือ

(1) เหตุผลเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นข้อกล่าวหาว่าลูกหนี้ล้มละลาย⁶⁴

ศาลจะต้องพอใจกับการพิสูจน์ถึงการกระทำของลูกหนี้อันเป็นมูลเหตุให้ถูกฟ้องล้มละลาย โดยการกระทำดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นภายใน 3 เดือนก่อนวันยื่นฟ้อง หากคำฟ้องระบุถึงการกระทำอันเป็นมูลเหตุให้ถูกฟ้องล้มละลายซึ่ง “หมดอายุ” แล้ว แต่ศาลยังยอมรับฟ้อง หรือหากลูกหนี้สามารถพิสูจน์ว่าวันที่ระบุนั้นไม่ถูกต้องซึ่งหมายถึงว่าไม่มีการกระทำใด ๆ ของลูกหนี้อันเป็นมูลเหตุให้ถูกฟ้องล้มละลาย หรือมีการกระทำดังกล่าวจริงแต่เกิดขึ้นเกิน 3 เดือนก่อนหน้าการยื่นฟ้อง ในกรณีเช่นนี้ ลูกหนี้อาจมีข้อต่อสู้ที่สมบูรณ์สำหรับคดีนั้น

⁶³ **The Bankruptcy Act 1914, s 5(2) and (3) provide:**

‘(2) At the hearing the court shall require proof of the debt of the petitioning creditor, of the service of the petition, and of the act of bankruptcy, or, if more than one act of bankruptcy is alleged in the petition, of some one of the alleged acts of bankruptcy and, if satisfied with the proof, may make a receiving order in pursuance of the petition.

(3) If the court is not satisfied with the proof of the petitioning creditor’s debt, or of the act of bankruptcy, or of the services of the petition, or is satisfied by the debtor that he is able to pay his debts, or that for other sufficient cause no order ought to be made, the court may dismiss the petition’.

⁶⁴ Ian F. Fletcher, Law of Bankruptcy, p 176.

ในกรณี ที่การกระทำอันเป็นมูลเหตุให้ถูกฟ้องล้มละลายคือการไม่ปฏิบัติ คำบอกกล่าวกรณีล้มละลาย bankruptcy notice (ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกรณีนี้) การปฏิเสธไม่ยอมรับ คำบอกกล่าวซึ่งอยู่ในระหว่างต่อสู้คดีไม่ถือเป็นเหตุผลในการที่ศาลจะไม่ออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ แต่อาจเป็นเหตุผลที่เพียงพอสำหรับการขอเลื่อนการพิจารณาคดี⁶⁵

(2) เหตุผลเกี่ยวกับหนี้ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้วและดีของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้อง⁶⁶

ในการพิสูจน์หนี้ จะต้องพิสูจน์ว่าหนี้ยังคงมีอยู่ ณ เวลาที่มีการพิจารณาคดี ซึ่งตาม ปกติแล้วกรณีนี้มักใช้วิธีทำคำให้การรับรองโดยให้สัตย์สาบานก่อนหน้าที่จะมีการพิจารณาคดี

ศาลจะต้องตรวจสอบหนี้ที่เจ้าหนี้ผู้ร้องใช้เป็นฐานในการฟ้อง โดยสามารถสอบถามถึงการพิจารณาหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งโดยแท้จริงแล้วคือการมองย้อนกลับไปหนี้ที่มีมาแต่ เดิมนั่นเอง

จำนวนหนี้อย่างน้อยต้องไม่ต่ำกว่า 200 ปอนด์ ทั้งในวันยื่นฟ้องและวัน พิจารณาคดี ซึ่งถ้าจำเป็นเจ้าหนี้ตั้งแต่ 2 รายขึ้นไปสามารถรวมกันเพื่อให้ได้จำนวนหนี้ตามที่ กำหนด และจะต้องเป็นหนี้ที่กำหนดได้แน่นอนซึ่งถึงกำหนดชำระตามกฎหมาย

มีความเห็นว่าความสามารถในการได้รับชำระหนี้ตามกฎหมายเป็นเครื่องวัดที่มี ประสิทธิภาพที่สุดในการกำหนดว่าหนี้ใดสามารถใช้เป็นฐานในการฟ้องล้มละลายได้หรือไม่

ตัวอย่างเช่น สิ่งต่อไปนี้อาจไม่เป็นหนี้ที่เพียงพอสำหรับการยื่นฟ้องตามกฎหมาย ล้มละลายแก่ ได้แก่ หนี้ตามคำพิพากษาซึ่งหมดอายุเนื่องจากครบกำหนดระยะเวลา ความรับผิดชอบ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตก่อนถึงกำหนดชำระ ตัวเลขเงินที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ และค่าใช้จ่ายที่ได้มี คำสั่งให้เสียภาษีแต่ยังไม่ได้เสีย⁶⁷

⁶⁵ Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy : Law and Practice, p. 18.

⁶⁶ Ian F. Fletcher, Law of Bankruptcy, 1978, p 76.

⁶⁷ Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy : Law and Practice, p. 18.

(3) เหตุผลเกี่ยวกับการส่งคำร้องให้แก่ลูกหนี้โดยชอบ ในรูปของสำเนาคำร้องที่ประทับตราเรียบร้อยแล้ว ซึ่งทั้งหมดนี้เจ้าหนี้จะต้องพิสูจน์ในการพิจารณาคำร้อง⁶⁸

การส่งคำฟ้องให้ลูกหนี้จะต้องได้รับการพิสูจน์ให้เห็นโดยชัดเจน ในกรณีที่ลูกหนี้ปฏิเสธว่าไม่ได้รับคำฟ้อง (ซึ่งที่จริงเป็นไปได้ถ้าลูกหนี้ปรากฏตัวในการพิจารณาคดีด้วยตนเอง) ศาลจะฟังคำให้การของทั้งสองฝ่าย

โดยปกติแล้วในคำขอเพิกถอนคำสั่งรับฟ้องตาม Bankruptcy Act 1914 Section 10 (1) มักใช้ข้อพิพาทกรณีการส่งคำฟ้องเป็นข้ออ้าง

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นในการพิจารณาคดี วิธีที่ศาลมักใช้ (หากพบว่าการส่งคำฟ้องกระทำโดยไม่ถูกต้อง) คือ เลื่อนการพิจารณาไปวันอื่นเพื่อให้ส่งคำฟ้องให้ถูกต้อง มากกว่าจะยกฟ้อง⁶⁹

ถ้าลูกหนี้มาศาลและประสบความสำเร็จในการพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ข้อกำหนดข้อหนึ่งข้อใดใน (1) – (3) นี้ มิได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น หรือถ้าเจ้าหนี้เองไม่สามารถทำให้ศาลแน่ใจได้ว่า เจ้าหนี้ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดทั้งสามประการนี้จนครบถ้วนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แม้ลูกหนี้จะไม่ได้มาศาล ศาลอาจจะยกคำร้องก็ได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5(3)⁷⁰

3.2.1.2 การมีคำสั่งยกคำร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุผลที่ลูกหนี้ทำให้ศาลเชื่อได้ว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้

เหตุผลประการที่สี่เป็นบทบัญญัติที่มีคุณค่ายิ่งไม่ว่าในคดีใดก็ตามที่ลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้จริง ๆ หลังจากที่ลูกหนี้ได้กระทำการซึ่งเป็นเหตุล้มละลาย และก่อนที่จะถึงเวลาที่ศาลพิจารณาคำร้อง โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัตินี้ ศาลอาจกำกับดูแลการเสนอว่าจะชำระหนี้ของลูกหนี้ ซึ่งถึงตอนนั้นเจ้าหนี้ก็สามารถยอมรับข้อเสนอได้ด้วยความมั่นใจอย่างเต็มที่ และถ้าทุกอย่างเป็นที่ตกลงกันได้เรียบร้อยแล้ว ศาลก็สามารถยุติคำร้องนั้นได้อย่างเป็นทางการ อีกวิธีหนึ่งที่สามารถ

⁶⁸ Ian F. Fletcher, Law of Bankruptcy, p 76.

⁶⁹ Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy : Law and Practice, p. 19.

⁷⁰ Ian F. Fletcher, Law of Bankruptcy, p 76.

จบเรื่องได้แบบนี้เหมือนกันก็คือการที่เจ้าหนี้ขออนุญาตจากศาลที่จะถอนคำร้องของตน ตามแนวทางที่ระบุไว้ในมาตรา 5(7) และในขณะเดียวกันก็อธิบายว่าเจ้าหนี้ยินดีรับข้อเสนอที่ลูกหนี้ได้ตกลงว่าจะยื่น โดยวิธีนี้ศาลจะกำกับดูแลการทำข้อตกลงของทั้งสองฝ่ายได้เช่นกัน ซึ่งน่าจะเป็นเครื่องรับประกันได้ว่าการประนอมหนี้นั้นจะไม่ถูกล้มล้างในภายหลัง และในขณะเดียวกันยังประหยัดค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคำร้องที่ ยืดเยื้อซึ่งไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม อาจลงเอยว่าศาลยกคำร้องถ้าลูกหนี้ประสบความสำเร็จในการพิสูจน์ความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้⁷¹

ถ้าจะกล่าวกันจริงๆ แล้ว ประเด็นคำถามที่ว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ นั่นอาจเป็นคำถามในเชิงข้อเท็จจริงมากกว่าคำถามที่อยู่ในดุลพินิจของศาล อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ศาลจะไม่ยกคำร้อง (โดยที่เจ้าหนี้ผู้ร้องไม่ได้รับการชำระหนี้) ด้วยเหตุผลประการนี้เพียงประการเดียว เมื่อมีการพิสูจน์หนี้แล้ว เป็นไปได้ว่าศาลจะเลื่อนการพิจารณาคดีเพื่อให้มีการชำระหนี้และตามมาด้วยการยื่นขอถอนฟ้องตาม Bankruptcy Act 1914 Section 5 หากเจ้าหนี้ปฏิเสธไม่ยอมรับข้อเสนอขอชำระหนี้ ศาลสามารถดูแลให้มีการชำระเงินก่อนมีคำสั่งยกฟ้อง

ในคดี Re a Debtor (คดีเลขที่ 17/2509) ศาลยกเลิกคำสั่งรับฟ้องซึ่งไม่ควรออกตั้งแต่แรก เมื่อลูกหนี้สามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาเป็นงวด ๆ ตามคำสั่งได้แต่ไม่สามารถชำระที่เดียวทั้งหมด ศาลแขวงระบุว่าด้วยเหตุผลนี้เพียงประการเดียวก็สมควรยกฟ้องแล้ว คำฟ้องดังกล่าวยังถือเป็นการดำเนินกระบวนการ โดยมีขอบอีกด้วย⁷²

3.2.1.3 การมีคำสั่งยกคำร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุผลที่ลูกหนี้ทำให้ศาลมั่นใจว่ามี “เหตุเพียงพอ” ที่ศาลจะไม่มีคำสั่งล้มละลาย⁷³ (เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย)

เหตุผลประการที่ห้า บทบัญญัตินี้ปล่อยให้ศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างสิ้นเหลือ และทำให้ศาลสามารถล่วงลึกเข้าไปถึงรูปคดีได้มากขึ้นกว่าเดิมเป็นอันมาก รวมทั้งความเคารพในเจตนารมณ์ตลอดจนตัวบทกฎหมายของคู่กรณี ดังนั้น เป็นไปได้ว่าถึงแม้เจ้าหนี้จะสามารถพิสูจน์ปัจจัยต่างๆ ทั้งหมดซึ่งเป็นเหตุผลเพียงพอในการออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็ตาม ศาลอาจพิจารณาพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหนี้ซึ่งจะเกิดความไม่ชอบธรรมขึ้นถ้าในที่สุดคำร้อง

⁷¹ Ibid., p. 76 –77.

⁷² Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy : Law and Practice, p. 19.

⁷³ Ian F. Fletcher, Law of Bankruptcy, p 77.

ของเจ้าหนี้ยี่รายนั้นเป็นผลสำเร็จ ถึงตอนนี้ศาลอาจเลือกพิจารณาแง่มุมที่กว้างกว่านั้นในการให้ความยุติธรรมในกรณีทั่วไป รวมทั้งความจำเป็นโดยแท้ในการขัดขวางการสร้างมรดกต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะลึกลับซับซ้อนเพียงใดก็ตาม ที่ลูกหนี้ต้องตกอยู่ภายใต้ภาวะความมรดกต่าง ๆ และก่อนที่จะกลับไปใช้กลอุบายที่น่าเคลือบแคลงใจอีก เจ้าหนี้ยี่ไม่ว่ารายใดก็ตามจะต้องใคร่ครวญให้ดีเสียก่อนถึงการนำเหตุผลนี้อันสุขุมรอบคอบในการยกคำร้องขอให้ล้มละลายมาอ้างของศาล

เหตุผลดังกล่าวในการยกคำร้องนี้อาจนำมาอ้างเป็นเหตุผลประการเดียว หรือร่วมกับเหตุผลอื่นบางประการก็ได้ เช่น เหตุผลประการแรกเกี่ยวกับหลักฐานพิสูจน์หนี้ของเจ้าหนี้ยี่ยื่นคำร้องเป็นต้น การอ้างเหตุผลสองประการนี้ร่วมกันเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติโดยเฉพาะในกรณีที่ “หนี้”

ที่ใช้อย่างนั้นเป็นหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งดูเผินๆ เหมือนจะนำหลักฐานที่น่าเชื่อถือมากมาใช้ในการยื่นคำร้อง แม้เราอาจจะมองว่า วิธีการที่เหมาะสม ซึ่งจริงๆ อาจเป็นวิธีการเดียวที่ทำได้ก็ดำเนินการจัดการกับหนี้ตามคำพิพากษา จะทำได้โดยการอุทธรณ์คำพิพากษานั้นเองก็ตาม ปัจจุบันเป็นที่พิสูจน์แล้วว่า มีอีกวิธีการหนึ่งที่แยกออกจากวิธีการเดิม คือการยื่นคำคัดค้านต่อศาลล้มละลาย แม้ว่าศาลนี้จะไม่สามารถลบล้างผลของคำพิพากษาจากศาลอื่นได้อย่างแน่นอนก็ตามที่ศาลล้มละลายก็สามารถใช้อำนาจควบคุมทั้งหมดในการวินิจฉัยว่าจะยอมรับคำพิพากษานั้นเพื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายหรือไม่ ดังนั้น ศาลล้มละลายจึงมีสิทธิ “ศึกษาคดี” ตามคำพิพากษาและทำการไต่สวนเกี่ยวกับกรณีแวดล้อมต่างๆ ซึ่งทำให้ได้คำพิพากษานั้นมา และถ้าศาลวินิจฉัยแล้ว ศาลมีสิทธิขอปิดไม่ยอมรับหนี้ตามคำพิพากษาหรือมีคำสั่งล้มละลายเกี่ยวกับคำร้องใดๆ ที่เกิดจากคำพิพากษานั้นๆ เป็นที่แน่นอนว่าหนี้ดังกล่าวย่อมจะบังคับชำระได้ต่อไปโดยวิธีอื่นที่เปิดทางให้แก่เจ้าหนี้ยี่ แต่เครื่องมือที่มีอำนาจที่สุดของกฎหมายล้มละลายไม่เปิดทางให้เจ้าหนี้ยี่รายนั้น⁷⁴

การที่ศาลล้มละลายสามารถศึกษาคดีตามคำพิพากษาได้ในกรณีที่จำเป็น ปรากฏหลักฐาน แน่ชัดในคดีหลายคดีที่เกี่ยวข้องกันในศตวรรษที่สิบเก้า และวิธีการตรวจสอบนี้เป็นวิธีการที่ใช้ได้เสมอถ้ามีการร้องขอโดยชัดแจ้ง ไม่ว่าจะจากลูกหนี้เองหรือจาก Trustee ในคดีล้มละลาย และวิธีการนี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการอ้างทฤษฎีที่ว่าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมต่อคำพิพากษาให้ตัวเองล้มละลายเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อำนาจนี้คงอยู่ก็คือลูกหนี้อาจได้รับคำพิพากษาหลายคดีที่ถูกร้องขึ้นเพื่อฟ้องตัวเองโดย “บรรดาพันธมิตร” ซึ่งสามารถรักษาทรัพย์สินของเขาแทนเขาไว้ได้

⁷⁴ Ibid., p. 77.

โดยการพิสูจน์หนี้ในภายหลังในคดีล้มละลาย ในทางกลับกันเมื่อลูกหนี้เป็นฝ่ายที่ไม่ได้รับความยุติธรรมเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำพิพากษานั้นได้มาจากการประนีประนอมยอมความหรือการขาดนัดพิจารณาคดีของลูกหนี้ โดยเนื้อแท้แล้วคำพิพากษาเพราะการขาดนัดของจำเลยเกี่ยวข้องกับ การให้ข้อเท็จจริงฝ่ายเดียว ซึ่งอาจขาดข้อเท็จจริงภายนอกและอาจไม่ถูกต้องหรือไม่ยุติธรรมเลยก็ได้ ในขณะที่เดียวกันอาจมีความเป็นไปได้เท่า ๆ กันที่จะแสดงให้เห็นว่า ข้อกำหนดในการประนีประนอมยอมความนั้น ไม่ยุติธรรมหรือไม่สมเหตุสมผลในมุมมองของลูกหนี้ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าว ถ้าศาลยอมรับว่าผลของคดีไม่ยุติธรรม ศาลอาจยกคำร้อง ทั้งนี้ ถ้าลูกหนี้มีที่ปรึกษาเป็นตัวแทนตามสมควรในการเจรจาต่อรองซึ่งนำไปสู่การประนีประนอมยอมความ ดูเหมือนว่าศาลล้มละลายก็ไม่แน่ว่าจะตัดสินคดีให้เป็นประโยชน์กับลูกหนี้เว้นแต่เหตุผลบังคับซึ่งเป็นกรณีที่ผิดปกติ สำหรับข้อต่อสู้ที่ว่าคำพิพากษาหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนหน้านั้นมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยเกี่ยวกับรูปแบบ อาทิ การระบุคำว่า “นาง” นำหน้าชื่อใครบางคนซึ่งในช่วงตั้งแต่ที่มีการออกหมายเรียกจนมีคำพิพากษา ได้รับคำสั่งศาลให้หย่ากันถาวร จึงไม่ใช่คำคัดค้านที่เป็นสาระในทำนองเดียวกัน ในกรณีที่การประนีประนอมยอมความมิได้ถูกต้องแย้งทันที ศาลจะไม่หลงกล “ที่ล่อเหยื่อไว้” ให้ศาลรีบสาวลึกไปถึงเบื้องหลังของการติดต่อกันของคู่กรณีตามที่ลูกหนี้ขอ โดยหวังว่าข้อมูลบางอย่างจะได้รับการเปิดเผย ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ ใน *เร เนเวย์* มีข้อสรุปว่าในกรณีที่หนี้ตามคำพิพากษามีขึ้นตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ผู้ซึ่งคู่กรณีได้ตกลงกันตั้งแต่แรกแล้วว่า จะเสนอข้อพิพาทให้พิจารณา ลูกหนี้จะไม่ได้รับอนุญาตให้สืบเรื่องตามคำชี้ขาด และยกข้อโต้แย้งที่เขาปรารถนาจะเสนอต่ออนุญาโตตุลาการในครั้งนั้นขึ้นมาใหม่ในศาลล้มละลาย เนื่องจากเขามีได้กล่าวหาว่าอนุญาโตตุลาการมีความผิดฐานฉ้อฉลหรือประพฤติตนไม่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้คำชี้ขาดของเขาเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตาม ฟังจดจำไว้ว่าศาลตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อใดที่ธุรกรรมกับผู้ให้กู้เงินทำให้เกิดหนี้ตามคำพิพากษา และถ้าในคดีเดิมลูกหนี้ไม่อ้างสิทธิในการใช้ทางแก้ไขบรรเทาซึ่งเขามีสิทธิตามมาตรา 137 ของพระราชบัญญัติสินเชื่อผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) ศาลล้มละลายอาจอนุมัติทางแก้ไขบรรเทาในภายหลังในเวลาให้ผู้กู้มาขึ้นคำร้องเพื่อหนี้ตามคำพิพากษา

อีกสถานการณ์หนึ่งซึ่งศาลล้มละลายอาจมีเหตุที่จะไม่ยอมรับหนี้ตามคำพิพากษาก็คือ เมื่อเห็นได้ว่าศาลอื่นไม่ควรจะมีคำพิพากษาลูกหนี้ด้วยเหตุผลทางเทคนิคบางประการ อาทิ กรณีที่ลูกหนี้ซึ่งถูกกล่าวหา เป็นผู้เยาว์และหนี้ที่กล่าวหาหนี้ไม่สามารถบังคับได้ หรือเพราะหนี้ที่กล่าวหา นั้นตกเป็นโมฆะเพราะเหตุอื่นจนไม่สามารถบังคับชำระหนี้ได้ จะเห็นได้ว่า คำร้องย่อมถูกโจมตีได้ง่าย เพราะหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องไม่มีอยู่จริงแม้จะมีคำพิพากษาก่อนหน้านั้นหรือเพราะถ้ามองเรื่องอย่างกว้าง ๆ ศาลไม่ “ควร” ที่จะมีการล้มละลาย ในทำนองเดียวกัน เมื่อใดก็ตามที่

ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้ยื่นคำร้องเป็นเจ้าของประเภทที่ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ ผลจากการที่ข้อเท็จจริงนี้เป็นที่ประจักษ์ จะต้องเป็นว่า ศาลจะประกาศว่า ศาลไม่ “ควร” มีคำสั่งล้มละลายและศาลจะยกคำร้องนั้น เรื่องนี้อาจเกิดขึ้นถ้าลูกหนี้สามารถพิสูจน์ได้ในการพิจารณาคำร้องว่า เจ้าหนี้มีส่วนร่วมในหรือหนึ่งเลยในการทำหนังสือโอนสิทธิ ซึ่งเป็นการกระทำที่เจ้าหน้าที่ใช้กล่าวหาว่าลูกหนี้ล้มละลาย เมื่อนั้น ตามที่เราเห็นมาแล้ว เจ้าหนี้จะถูกกฎหมายปิดปากมิให้ยื่นคำร้อง ในทางกลับกัน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ยื่นคำร้องจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหนังสือโอนสิทธิไม่ว่าในทางใดก็ตาม ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้ได้เข้าทำความตกลงดังกล่าวกับเจ้าหนี้รายอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าหนังสือนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหนี้เหล่านั้นมากมายเพียงใดก็ตาม ไม่เป็น “เหตุผลเพียงพอ” ว่าทำไมศาลจึงไม่ “ควร” มีคำสั่งล้มละลายตามคำร้องของเจ้าหนี้ที่มีได้ให้ความยินยอมในการทำหนังสือดังกล่าว⁷⁵

สำหรับการสร้างความกดดันที่ไม่เหมาะสมและการกรรโชก เรื่องหนึ่งที่ต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่งจากศาลก็คือ ภัยซึ่งมีอยู่เสมอคือในช่วงที่มีการเจรจาระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ เกี่ยวกับหนี้ซึ่งมีอยู่ระหว่างทั้งสองฝ่ายนี้ เจ้าหนี้อาจใช้วิธีสร้างแรงกดดันจนไม่สามารถรับได้ขึ้นในการหาทางบีบบลูกหนี้เพื่อให้ได้เงินจากลูกหนี้ที่ไม่เต็มใจชำระหนี้ ความกดดันที่ว่านี้อยู่ในรูปแบบใดก็ได้ นับตั้งแต่วิธีการที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดว่าไม่เหมาะสมคือการขู่ว่าจะใช้กำลังทำร้ายร่างกายลูกหนี้หรือครอบครัวของลูกหนี้ ไปจนถึงวิธีการที่แยบยลกว่านั้นคือการบอกเป็นนัยถึงผลที่จะตามมาอันไม่พึงปรารถนาซึ่งลูกหนี้จะต้องประสบถ้าลูกหนี้ไม่ชำระเงินให้ครบ คำขู่ที่ชัดเจนว่าจะดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายโดยผลที่ตามมาคือความไม่สะดวกและความอับอายอดสูซึ่งจะเกิดขึ้นกับลูกหนี้จากมาตรการที่มีผลดังกล่าว เพียงแค่นั้นก็อาจทำให้เจ้าหนี้สามารถชักจูงให้ลูกหนี้อยอมทำความตกลงอย่างอื่นซึ่งอาจเป็นการกรรโชกที่มีประสิทธิผลก็ได้ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมดังกล่าวของเจ้าหนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับการใช้กระบวนการทางกฎหมายในทางที่ผิด และเป็นการลบเลือนความยุติธรรมอย่างชัดเจน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรคาดฝันว่าเมื่อศาลทราบเรื่องนี้แล้ว ศาลจะยอมให้เล่ห์กลของเจ้าหนี้เป็นผลสำเร็จ เพราะลูกหนี้ไม่ควรจะต้องหวาดหวั่นกับการนำระบบกฎหมายซึ่งมีเจตนารมณ์ที่จะปกป้องทั้งตัวลูกหนี้และเจ้าหนี้เช่นเดียวกัน มาใช้ให้ถูกต้องตามความจำเป็น และความต้องการของทั้งสองฝ่าย ฉะนั้น ลูกหนี้คนใดก็ตามที่ได้รับคามกดดันจากการกระทำเช่นนี้ หรือการกระทำในลักษณะอื่นใดก็ตาม ควรที่จะมาศาลในวันนัดพิจารณาคำร้องอย่างแน่นอนที่สุด เพื่อเปิดเผยให้ทราบว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ถ้าศาลรับฟังข้อกล่าวหาของลูกหนี้ ศาลจะถือว่าคำร้องนั้น “มีข้ออ้างพริ้ว” และจะถือเป็น

⁷⁵ Ibid., p. 78-80.

“เหตุผลพอเพียง” ว่าเหตุใดศาล “ควร” ยกคำร้องนั้นเสีย ในกรณีดังกล่าว ไม่จำเป็นเสียด้วยซ้ำ ที่ความพยายามจะใช้วิธีการกรงอกของเจ้าหนี้จะต้องประสบผลสำเร็จจริงๆ เสียก่อน ข้อเท็จจริงที่ว่า เจ้าหนี้ได้พยายามทำเช่นนั้นก็เพียงพอที่จะทำให้คำร้องใดก็ตามหลังจากนั้นของเจ้าหนี้นั้น “มีข้ออ้างพริ้ว” แม้จะเป็นคำร้องเกี่ยวกับหนี้ตามเงื่อนไขเดิมซึ่งแตกต่างไปจากข้อเสนอในการ ทำความตกลงอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตาม⁷⁶

เป็นเรื่องสมควรที่จะยกตัวอย่างอื่น ๆ บ้างเกี่ยวกับวิธีการต่างต่างนานาในการสร้างความกดดันเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ในกรณีหนึ่ง เจ้าหนี้ได้กำหนด เป็นเงื่อนไข ก่อนที่จะให้ความยินยอมต่อการทำหนังสือโอนสิทธิที่เสนอมานว่า ลูกหนี้จะต้องจัดหา หลักทรัพย์ค้ำประกันให้ซึ่งโดยวิธีนี้เขาจะได้รับชำระหนี้ครบถ้วน และเป็นการถือ โกงเจ้าหนี้ รายอื่นๆ ที่ได้ตกลงแล้วว่า จะรับเงินปันผล อีกกรณีหนึ่ง หลังจากยื่นคำร้องแล้ว เจ้าหนี้ตกลงว่าจะ ยอมให้ศาลยกคำร้องเมื่อลูกหนี้ยอมรับปากว่าจะชำระหนี้ให้จนครบถ้วนพร้อมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จริงทั้งหมดและยังมีกรณีอื่นๆ นอกจากนี้ แม้ว่าจะไม่มีคำคัดค้านที่มีมูล (prima facie) เกี่ยวกับข้อตกลงให้เจ้าหนี้ได้รับเงินมากกว่าหนี้ที่คิดเขาไว้ในตอนแรกเป็นเงื่อนไขที่ตกลงกัน ใน การระดมหนี้ที่ค้างชำระ การระดมหนี้ดังกล่าวก็น่าทึ่งจริง เพราะเหตุนี้เนื่องจากการสร้างความกดดันซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งการขู่ว่าจะใช้กฎหมายล้มละลายเป็นเครื่องมือที่เจ้าหนี้ ใช้ในการบังคับลูกหนี้ให้ยอมรับเงื่อนไขที่มีปัจจัยเรื่องค่าใช้จ่ายมาเกี่ยวข้องซึ่งตามปกติลูกหนี้ ไม่จำเป็นจะต้องจ่าย ทั้งนี้ ยังมีประเด็นข้อเท็จจริงที่ศาลต้องวินิจฉัยเสมอว่าในกรณีแวดล้อมของคดี แต่ละคดี โดยเฉพาะเจ้าหนี้มีความผิดฐานกรงอกหรือไม่ เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่เข้มงวดและรวดเร็ว ข้อใดกำหนดไว้ว่า การตกลง แม้จะอยู่ภายใต้เงามืดของกระบวนการพิจารณาล้มละลายที่คุกคามเข้ามา ก็ตาม เป็นการตกลงที่มีข้ออ้างพริ้วโดยอัตโนมัติ เนื่องจากผลสุดท้ายเจ้าหนี้จะได้รับเงินมากกว่า ที่เขามีสิทธิได้รับตามกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น อาจเป็นไปได้ว่าความคิดที่จะทำความตกลงดังกล่าว มาจากลูกหนี้เองจริงๆ และถ้าเป็นเช่นนั้น ลูกหนี้จะกล่าวหาเจ้าหนี้ในภายหลังว่าเจ้าหนี้กรงอก ไม่ได้ และในขณะที่เป็นความจริงว่าการที่ศาลพบว่าคำร้องของเจ้าหนี้มี “ข้ออ้างพริ้ว” มีผลทำให้ ศาลล้มละลายปิดประตูไม่ต้อนรับเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ยังคงมีอิสระที่จะใช้ทางแก้อื่นใดตามกฎหมายที่เขา มีสิทธิได้อย่างแน่นอน

นอกเหนือจากตัวอย่างการกรงอกดังกล่าว ยังมีกรณีอื่น ๆ ที่พฤติกรรมของเจ้าหนี้ เทียบเท่ากับการใช้กระบวนการทางกฎหมายในทางที่ผิดซึ่งเป็นเหตุให้ยกคำร้อง ดังนั้น ในกรณีที่

⁷⁶ Ibid., p. 80-81.

เจ้าหนี้ยกเอาหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระต่อบุคคลที่สามขึ้นมาอ้าง โดยมีเจตนาที่จะหาหนทางใช้อำนาจครอบงำลูกหนี้ หรือเพื่อให้ได้สิทธิในการออกเสียงลงคะแนนแต่งตั้ง Trustee ในคดีล้มละลาย ผู้ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าหนี้นั้นเคยถือเป็นเหตุผลที่ดีในการยกคำร้องของเจ้าหนี้ว่าเป็นการใช้กระบวนการทางกฎหมายในทางมิชอบ อย่างไรก็ตาม เราต้องแยกแยะอุบายนี้ออกจากวิธีที่สุจริตในการรับซื้อหนี้ เพื่อเพิ่มยอดหนี้ทั้งหมดที่เจ้าหนี้นั้นยังไม่ได้รับจากลูกหนี้ซึ่งตนประสงค์จะฟ้องล้มละลายให้มีจำนวนสูงกว่า 200 ปอนด์ พฤติกรรมนี้ไม่ถือเป็นการใช้กระบวนการทางกฎหมายในทางมิชอบ เว้นแต่ปรากฏว่า เจ้าหนี้พยายามใช้วิธีการอื่น ๆ เพื่อสร้างแรงกดดันลูกหนี้ด้วยตามที่อธิบายไว้ข้างต้น หรือพยายามหาผลประโยชน์จากบุคคลที่สามโดยไม่สมควรด้วย⁷⁷

คุณพิณิจตาม Bankruptcy Act 1914 มีความหมายกว้างและให้สิทธิศาลในการยกฟ้องเมื่อเห็นสมควร ถ้าเห็นว่าการมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีประโยชน์อะไร หรือถ้าเห็นได้ชัดว่าอาจมีผลทำให้เจ้าหนี้โดยรวมเสียเปรียบ

อย่างไรก็ตาม ความกลัวว่าเจ้าหนี้จะเสียเปรียบหรือกลัวว่าคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหนี้เพียงรายใดรายหนึ่งโดยคนอื่น ๆ อีกหลายคนเสียเปรียบนั้นไม่ถือเป็นเหตุผลที่เพียงพอ⁷⁸

การรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหนี้ต่อการกระทำของลูกหนี้อันเป็นมูลเหตุให้ถูกฟ้องล้มละลายซึ่งใช้พื้นฐานในการฟ้องทำให้หมดสิทธิยื่นฟ้องและอาจทำให้ไม่สามารถอ้างการกระทำดังกล่าวในคำฟ้องด้วย

นอกจากอำนาจในการยกฟ้องเนื่องจากเห็นว่าเป็น “เหตุผลที่เพียงพอ” แล้ว ศาลยังสามารถใช้อำนาจที่มีอยู่ในการจำหน่ายคดี หากปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้กระบวนการทางศาลโดยมิชอบ

ในคดี Re Otway ศาลมีคำสั่งยกฟ้อง เนื่องจากเจ้าหนี้ผู้ร้องเรียกเงินจำนวน 25 ปอนด์ สำหรับความยินยอมให้มีการเลื่อนการพิจารณาคดี (แต่ทั้งนี้ก็มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในคดีนั้นด้วย)

Evershed MR ได้สรุปวิธีการของศาลไว้อย่างกระชับและรัดกุมที่สุด ดังนี้

⁷⁷ Ibid., p. 81-82.

⁷⁸ Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy: Law and Practice, p. 20.

“ศาลมักจะเข้มงวดในการพิจารณาการกระทำของเจ้าหนี้ในการใช้การดำเนินคดีล้มละลาย และหากเห็นว่าเจ้าหนี้ใช้หรือขู่ว่าจะใช้การดำเนินคดีเพื่อบังคับข่มขู่ ศาลจะประกาศให้การกระทำของเจ้าหนี้เป็นการขู่กรรโชกทันทีและไม่ยอมให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์จากกระบวนการซึ่งถูกใช้โดยมิชอบนั้น”⁷⁹

3.2.1.4 การมีคำสั่งยกคำร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุผลในเรื่องการขาดสินทรัพย์

เหตุผลอีกประการหนึ่ง ซึ่งไม่เกี่ยวกับเหตุผลอื่นที่ศาลอาจยกคำฟ้องได้ โดยอ้างเหตุผลในข้อ 3.2.1.3 คือ ในกรณีที่ปรากฏว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป มีแต่จะทำให้เสียแรงและค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะมีข้อพิสูจน์แล้วว่าคงไม่มีสินทรัพย์หรือความหวังว่าทรัพย์สินจะบังเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะสามารถนำมาแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายได้อีกแล้ว หลักเกณฑ์ในการปฏิเสธไม่ออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นี้ถือว่าจะต้องปฏิบัติตาม ในกรณีที่ทรัพย์สินเท่าที่ลูกหนี้มีอยู่จะหมดไปเพราะข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้จะต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย หรือกรณีที่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงว่าลูกหนี้ยังไม่หลุดพ้นจากคำพิพากษาที่มีก่อนหน้านี้ คงไม่ต้องสงสัยว่าลูกหนี้จะมีทรัพย์สินใดหลงเหลืออยู่อีก แต่ทั้งนี้ในกรณีที่ข้อเท็จจริงยังไม่แน่นอนชัดเจนว่าลูกหนี้ไม่มีสินทรัพย์หรือไม่ ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เพื่อให้สถานภาพที่แท้จริงได้รับการเปิดเผยเมื่อลูกหนี้ตรวจสอบในตนเองเดียวกัน ในกรณีที่เป็นไปได้ที่ลูกหนี้อาจได้ทรัพย์สินมาในภายหลัง ซึ่งทรัพย์สินนั้นอาจนำมาแบ่งจ่ายได้ ศาลก็สามารถออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ได้ ในกรณีที่ปรากฏแต่เพียงว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการล้มละลายอาจทำให้สินทรัพย์เท่าที่มีอยู่นั้นหมดไป ข้อเท็จจริงนี้มีได้เป็นเหตุผลเพียงพอที่ศาลจะปฏิเสธไม่ออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ และศาลจะถือว่าคำร้องของลูกหนี้ที่ว่าตนไม่สามารถชำระหนี้ได้ในขณะนี้เกิดขึ้นเพราะทรัพย์สินที่ตนอาจจะนำมาชำระหนี้ตกค้างอยู่ในคดีของศาลฎีกา เป็นเหตุผลที่พอเพียงไม่ได้เช่นเดียวกัน เรื่องนี้ถือว่าเป็นโชคร้าย ซึ่งไม่สามารถป้องกันมิให้มีศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ได้⁸⁰

ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ เลยถือเป็นเหตุผลที่เพียงพอที่จะยกฟ้องอย่างไรก็ตาม กล่าวกันว่าแนวความคิดประการนี้ “ใช้เลียงเพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อน” จริง ๆ แล้ว คน ๆ หนึ่งอาจยากจนเกินกว่าจะถูกฟ้องล้มละลาย แต่การพิจารณาพิสูจน์เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องยาก และหลักฐานที่แสดงในการพิจารณาคดีก็จะต้องมีความชัดเจนพอที่จะชี้ให้เห็นว่าการตรวจสอบของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือผู้ดูแลทรัพย์ไม่มีประโยชน์ใด ๆ แต่ขอให้ดูบทบัญญัติ เกี่ยวกับการขอลอนฟ้องโดยใช้เหตุผลนี้หลังจากที่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้มีโอกาสตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว

⁷⁹ Ibid., p. 20–21.

⁸⁰ Ian F. Fletcher, Law of Bankruptcy, p 82.

ในคดีบรรทัดฐานคดีหนึ่งคือ Re Otway นอกจากลูกหนี้จะมีข้อโต้แย้งว่าทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวที่ตนมีจะถูกทำลายจากการมีคำสั่งรับฟ้องแล้ว ศาลยังพบว่าเจ้าหนี้ผู้ร้องมีความผิดฐานชู้กรรโชกเกี่ยวกับการดำเนินคดีด้วย ในคดีบรรทัดฐานอีกคดีหนึ่งคือ Re Betts ลูกหนี้เป็นบุคคลที่ยังไม่ถูกปลดล้มละลายอยู่แล้ว และเจ้าหนี้ได้พิสูจน์ถึงหนี้ที่มีอยู่ก่อนในคดีล้มละลายแรกซึ่งมีการชำระเงินปันผลเพียงจำนวนเล็กน้อย⁸¹

3.2.2 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตาม Insolvency Act 1986

3.2.2.1 การมีคำสั่งยกคำร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุผลที่บัญญัติในกฎหมาย

ในการพิจารณาคดีตาม Insolvency Act 1986 กฎเกณฑ์ที่ศาลอังกฤษจะพิจารณาไม่รับฟ้องบัญญัติอยู่ใน Insolvency Act 1986 Section 271 (3)

ตาม Section 271(3) บัญญัติว่า ศาลอาจยกคำร้องหากได้รับการยืนยันว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ทั้งหมดหรือถ้าศาลพอใจว่า

- (1) ลูกหนี้ได้ยื่นข้อเสนอขอประกันหนี้หรือระนองหนี้ที่เจ้าหนี้อื่นคำร้องไว้ และ
- (2) การยอมรับข้อเสนอดังกล่าว กำหนดไว้ว่าจะต้องมีการยกคำร้อง และ
- (3) ข้อเสนอดังกล่าวได้รับการปฏิเสธโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร⁸²

บทบัญญัตินี้กำหนดแนวทางไว้ว่าในการพิจารณาว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ของตนทั้งหมดได้หรือไม่ ศาลจะต้องพิจารณาหนี้ที่มีอยู่แล้วและหนี้ที่อาจมีขึ้นในอนาคตของลูกหนี้ ในทางกลับกัน ก็ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการตรวจสอบที่ต้องทำในการพิจารณาคดีว่าข้อเสนอของลูกหนี้ที่จะประกันหนี้หรือระนองหนี้ นั้น ได้รับการปฏิเสธ “โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร” หรือไม่

บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจของศาลในการพิจารณาคำร้อง ระบุไว้ใน Insolvency Rules 6.25(2) และ (3) ข้อกำหนดเดิมระบุไว้ว่า ถ้ามีการยื่นคำร้องเกี่ยวกับหนี้ตามคำพิพากษา หรือเงินที่

⁸¹ Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy: Law and Practice, p. 20.

⁸² Ian F. Fletcher, The Law of Insolvency, p. 132-133.

ศาลสั่งให้ชำระ ศาลมีสิทธิพิจารณารื้อยกคำร้องโดยเหตุที่ว่าการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวยังคงค้างพิจารณาอยู่ หรือมีการทูลเกล้าฯ ถวายคำพิพากษา มีประเด็นสำคัญที่พึงจดจำว่า อำนาจในการงดการพิจารณานั้นเป็นอำนาจตามดุลพินิจของศาลอีกเช่นกัน และข้อเท็จจริงที่ว่า ลูกหนี้ได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษานั้น มิได้ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่จะยื่นกรานให้มีการ stay กระบวนพิจารณาล้มละลายที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษานั้น ถ้ากฎหมายกำหนดเป็นอย่างอื่นแล้วไซ้ร ก็จะเป็นการสร้างเครื่องมือที่เกินรับมือได้ให้แก่ลูกหนี้ ตามข้อสังเกตของลอร์ด เอชเซอร์ มหาบัณฑิต ในเร ฟลาทอว์ โดยลูกหนี้อาจทำให้การพิจารณาคำร้องล่าช้าออกไป บางทีเป็นเดือนหรือแม้กระทั่งเป็นปี โดยลงทุนอุทธรณ์เล่นๆ แบบไม่หวังผล ในกรณีที่เป็นเช่นนั้น ถ้าศาลล้มละลายลงความเห็นว่า การอุทธรณ์ไม่เหมาะสม ศาลอาจมีคำสั่งล้มละลายได้โดยไม่ต้องดำเนินการอื่นๆ อีกให้วุ่นวาย ทั้งนี้ ในกรณีที่เหมาะสม ศาลอาจอนุญาตให้ stay การดำเนินกระบวนพิจารณา ถ้าผลการพิจารณาหนี้ที่พิพาทกันคือ ศาลประกาศว่าหนี้ดังกล่าวบังคับไม่ได้ ลูกหนี้อาจขอให้ศาลยกเลิกการดำเนินกระบวนพิจารณาที่พักการพิจารณาไปแล้วก็ได้และให้ศาลเรียกค่าใช้จ่ายจากผู้ยื่นคำร้อง บทบัญญัติในกฎ 6.25 (3) นี้กำหนดไว้ว่าคำร้องที่ยื่นหลังจากทำหนังสือทวงหนี้แล้ว จะต้องไม่ถูกยกเพียงเพราะเหตุที่ว่าจำนวนหนี้ที่ระบุไว้ในหนังสือทวงหนี้สูงกว่าความเป็นจริง เว้นแต่ภายในระยะเวลาผ่อนผันเพื่อให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามหนังสือทวงหนี้ ลูกหนี้ได้แจ้งไปยังเจ้าหนี้เพื่อคัดค้านความสมบูรณ์ของหนังสือทวงหนี้เพราะเหตุดังกล่าว ในกรณีที่ไม่มีกรแจ้งไปยังเจ้าหนี้ ให้ถือว่าลูกหนี้เห็นชอบตามหนังสือทวงหนี้แล้วถ้าภายในระยะเวลาผ่อนผันดังกล่าว และเป็นจำนวนเงินที่ถูกต้อง⁸³

3.2.2.2 การมีคำสั่งยกคำร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

อำนาจทั่วไปของศาลในการพิจารณาคำร้อง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับทางเลือกหลัก ๆ ว่าจะมีคำสั่งล้มละลายหรือจะยกคำร้องนั้น กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์กว้างๆ ไว้ เราได้อ้างถึงบทบัญญัติในมาตรา 266(3) แล้ว ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจยกคำร้องเพื่อขอคำสั่งล้มละลายหรืองดการพิจารณาโดยเหตุที่มีการฝ่าฝืนกฎหรือด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม ตามธรรมเนียมปฏิบัติ ศาลถือว่า การให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อประกันว่ากรณีทุกฝ่ายให้ความเคารพต่อเจตนารมณ์ตลอดจนตัวบทกฎหมายตามที่ควร ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าประทับใจเกี่ยวกับการใช้อำนาจศาล จะเห็นได้จากกฎหมายซึ่งเป็นกรณีตัวอย่าง

⁸³ Ibid., p. 133-134.

เกี่ยวกับสถานการณ์ซึ่งหนึ่งของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องเป็นหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งคุณ ๑ เหมือนจะใช้หลักฐานที่น่าเชื่อถือมากในการยื่นคำร้อง แม้เราอาจจะมองว่าวิธีการที่เหมาะสมซึ่งที่จริงแล้วเป็นวิธีเดียวที่ทำได้ ในการจัดการกับหนี้ตามคำพิพากษา จะทำได้โดยการอุทธรณ์คำพิพากษานั้นเองก็ตาม ยังมีอีกหนทางหนึ่งที่มีโอกาสสูง คือการยื่นคำคัดค้านต่อศาลล้มละลาย แม้ว่าศาลนี้จะไม่สามารถลบล้างผลของคำพิพากษาจากศาลอื่นได้อย่างแน่นอนก็ตามที่ ศาลล้มละลายก็สามารถใช้อำนาจควบคุมทั้งหมดในการวินิจฉัยว่าจะยอมรับคำพิพากษานั้นเพื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาล้มละลายหรือไม่ ดังนั้น ศาลล้มละลายจึงมีสิทธิ “ศึกษาคดี” ตามคำพิพากษาและทำการไต่สวนเกี่ยวกับกรณีแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งทำให้ได้คำพิพากษานั้นมา และถ้าศาลวินิจฉัยแล้วศาลมีสิทธิบอกปิดไม่ยอมรับหนี้ตามคำพิพากษาหรือมีคำสั่งล้มละลายเกี่ยวกับคำร้องใด ๆ ที่เกิดจากคำพิพากษานั้น ๆ แน่แน่นอนว่าหนี้ดังกล่าวยอมจะบังคับชำระได้ต่อไปโดยวิธีอื่นที่เปิดทางให้แก่เจ้าหนี้ แต่เครื่องมือที่มีอำนาจที่สุดของกฎหมายล้มละลายไม่เปิดทางให้เจ้าหนี้รายนั้น⁸⁴

การที่ศาลล้มละลายสามารถศึกษาคดีตามคำพิพากษาได้ในกรณีที่จำเป็น ปรากฏหลักฐานแน่ชัดในคดีหลายคดีที่เกี่ยวข้องกันในศตวรรษที่สิบเก้า วิธีการตรวจสอบนี้เป็นวิธีการที่ใช้ได้เสมอถ้ามีการร้องขอ โดยชัดเจนไม่ว่าจากลูกหนี้เองหรือจาก Trustee ในคดีล้มละลาย และวิธีการนี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการอ้างทฤษฎีที่ว่าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมต่อคำพิพากษาให้ตัวเองล้มละลาย เหตุผลหนึ่งที่ทำให้อำนาจนี้คงอยู่ก็คือ ลูกหนี้อาจได้รับคำพิพากษาหลายคดีที่ถูกร้องขึ้นเพื่อป้องกันตัวเองโดย “บรรดาพันธมิตร” ซึ่งสามารถรักษาทรัพย์สินของเขาแทนเขาไว้ได้ โดยการพิสูจน์หนี้ในภายหลังในคดีล้มละลาย ในทางกลับกันเมื่อลูกหนี้เป็นฝ่ายที่ไม่ได้รับความยุติธรรมเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำพิพากษานั้นได้มาจากการประนีประนอมยอมความหรือการขาดนัดพิจารณาคดีของลูกหนี้ โดยเนื้อแท้แล้วคำพิพากษาเพราะการขาดนัดของจำเลยเกี่ยวข้องกับทำให้ข้อเท็จจริงฝ่ายเดียวซึ่งอาจขาดข้อเท็จจริงภายนอกและอาจไม่ถูกต้อง หรือไม่ยุติธรรมเลยก็ได้ ในขณะที่อาจมีความเป็นไปได้เท่า ๆ กัน ที่จะแสดงให้เห็นว่า ข้อกำหนดในการประนีประนอมยอมความนั้นไม่ยุติธรรมหรือไม่สมเหตุสมผลในมุมมองของลูกหนี้ ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าว ถ้าศาลยอมรับว่าผลของคดีไม่ยุติธรรม ศาลอาจยกคำร้อง ทั้งนี้ ถ้าลูกหนี้มีที่ปรึกษาเป็นตัวแทนตามสมควรในการเจรจาต่อรองซึ่งนำไปสู่การประนีประนอมยอมความ ดูเหมือนว่าศาลล้มละลายก็ไม่น่าที่จะตัดสินคดีให้เป็นคุณกับลูกหนี้เว้นแต่เหตุผลบังคับซึ่งเป็นกรณีที่ผิดปกติ สำหรับข้อต่อสู้ที่ว่าคำพิพากษาหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนหน้านั้นมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยเกี่ยวกับรูปแบบ อาทิ การระบุคำว่า “นาง” นำหน้าชื่อใครบางคนซึ่งในช่วงตั้งแต่ที่มีการออกหมายเรียกจนมีคำพิพากษาได้รับคำสั่งศาลให้หย่า

⁸⁴ Ibid., p. 134.

กันถาวร จึงไม่ใช่คำตัดสินที่เป็นสาระ ในทำนองเดียวกัน ในกรณีที่การประนีประนอมยอมความมิได้ถูกโต้แย้งทันที ศาลจะไม่หลงกล “ที่ล่อเหยื่อไว้” ให้ศาลรีบสาวลึกไปถึงเบื้องหลังของการติดต่อกันของคู่กรณีตามที่ลูกหนี้ขอ โดยหวังว่า ข้อมูลบางอย่างจะได้รับการเปิดเผยซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ ใน *เร เนเวย์* มีข้อสรุปว่าในกรณีที่หนี้ตามคำพิพากษามีขึ้นตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ผู้ซึ่งคู่กรณีได้ตกลงกันตั้งแต่แรกแล้วว่า จะเสนอข้อพิพาทให้พิจารณา ลูกหนี้จะไม่ได้รับอนุญาตให้สืบเรื่องตามคำชี้ขาดและยกข้อโต้แย้งที่เขาปรารถนาจะเสนอต่ออนุญาโตตุลาการ ในครั้งนั้นขึ้นมาใหม่ในศาลล้มละลาย เนื่องจากเขามีได้กล่าวหาว่าอนุญาโตตุลาการมีความผิดฐานฉ้อฉลหรือประพฤติตนไม่เหมาะสมซึ่งจะทำให้คำชี้ขาดของเขาเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตาม ฟังจดจำไว้ว่าศาลต้นตออยู่เสมอเมื่อใดที่ธุรกรรมกับผู้ให้กู้เงินทำให้เกิดหนี้ตามคำพิพากษา และถ้าในคดีเดิมลูกหนี้ไม่อ้างสิทธิในการใช้ทางแก้ไขบรรเทา (relief) ซึ่งเขามีสิทธิตามมาตรา 137 ของพระราชบัญญัติสินเชื่อผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) ศาลล้มละลายอาจอนุมัติทางแก้ไขบรรเทาในภายหลังในเวลาที่ยื่นคำร้องเพื่อหนี้ตามคำพิพากษา⁸⁵

อีกสถานการณ์หนึ่งซึ่งศาลล้มละลายอาจมีเหตุที่จะไม่ยอมรับหนี้ตามคำพิพากษา ก็คือ เมื่อเห็นได้ว่าศาลอื่นไม่ควรมีคำพิพากษาลูกหนี้ด้วยเหตุผลทางเทคนิคบางประการ อาทิ กรณีที่ลูกหนี้ซึ่งถูกกล่าวหา เป็นผู้เยาว์และหนี้ที่กล่าวหาหนี้ไม่สามารถบังคับได้ หรือเพราะหนี้ที่กล่าวหาหนี้ตกเป็นโมฆะเพราะเหตุอื่นจนไม่สามารถบังคับชำระหนี้ได้ จะเห็นได้ว่าคำร้องขอยอมถูกโจมตีได้ง่าย เพราะหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องไม่มีอยู่จริงแม้จะมีคำพิพากษาต่อหน้านั้นหรือเพราะถ้ามองเรื่องอย่างกว้างๆ ศาลไม่ “ควร” ที่จะมีการล้มละลาย ในทำนองเดียวกัน เมื่อใดก็ตามที่ปรากฏว่าเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องเป็นเจ้าหนี้ประเภทที่ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ ผลจากการที่ข้อเท็จจริงนี้เป็นที่ประจักษ์ จะต้องเป็นว่า ศาลจะประกาศว่า ศาลไม่ “ควร” มีคำสั่งล้มละลายและศาลจะยกคำร้องนั้น เรื่องนี้อาจเกิดขึ้นถ้าลูกหนี้สามารถพิสูจน์ได้ในการพิจารณาคำร้องว่า เจ้าหนี้มีส่วนร่วมในหรือนิ่งเฉยในการทำหนังสือโอนสิทธิ แม้ว่าเจ้าหนี้รายนั้นกำลังจะยื่นคำร้องขอคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลายก็ตาม เมื่อนั้น ตามที่เราเห็นมาแล้ว เจ้าหนี้จะถูกกฎหมายปิดปากมิให้ยื่นคำร้อง ในทางกลับกัน โดยเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหนังสือโอนสิทธิไม่ว่าในทางใดก็ตาม ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้ได้เข้าทำความตกลงดังกล่าวกับเจ้าหนี้รายอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าหนังสือนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหนี้เหล่านั้นมากมายเพียงใดก็ตาม ไม่เป็น “เหตุผลเพียงพอ” ว่าทำไมศาลจึงไม่ “ควร” มีคำสั่งล้มละลายตามคำร้องขอเจ้าหนี้ที่มีได้ให้ความยินยอมในการทำหนังสือดังกล่าว

⁸⁵ Ibid., p. 134-136.

3.2.2.3 การมีคำสั่งขอร้องขอให้ล้มละลายด้วยเหตุผลในเรื่องการขาดสินทรัพย์

86

เหตุผลสุดท้ายอีกประการหนึ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับเหตุผลอื่นที่ศาลอาจยกคำฟ้องโดยใช้อำนาจศาลตามมาตรา 266(3) ของ Insolvency Act 1986 คือ ในกรณีที่ปรากฏว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป มีแต่จะทำให้เสียแรงและค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะมีข้อพิสูจน์แล้วว่า คงไม่มีสินทรัพย์หรือความหวังว่าทรัพย์สินจะบังเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งจะสามารถนำมาแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายได้อีกแล้ว หลักเกณฑ์ในการปฏิเสธไม่ออกคำสั่งล้มละลายนี้ ถือว่าต้องปฏิบัติตาม ในกรณีที่ทรัพย์สินเท่าที่ลูกหนี้มีอยู่จะหมดไปเพราะข้อเท็จจริงที่ว่าเขาจะต้องล้มละลายหรือกรณีที่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงว่าลูกหนี้ยังไม่หลุดพ้นจากคำพิพากษาที่มีก่อนหน้านี้ คงไม่ต้องสงสัยว่าลูกหนี้จะมีทรัพย์สินใดหลงเหลืออยู่อีก แต่ทั้งนี้ ในกรณีที่ข้อเท็จจริงยังไม่แน่นอนชัดเจนว่าลูกหนี้ไม่มีสินทรัพย์หรือไม่ ศาลจะมีคำสั่งล้มละลายเพื่อให้สถานภาพที่แท้จริงได้รับการเปิดเผยเมื่อลูกหนี้ตรวจสอบ ในทำนองเดียวกัน ในกรณีที่ปรากฏว่า เป็นไปได้ที่ลูกหนี้อาจได้ทรัพย์สินมาในภายหลัง ซึ่งทรัพย์สินนั้นอาจนำมาแบ่งจ่ายได้ ศาลก็สามารถออกคำสั่งล้มละลายได้ ในกรณีที่ปรากฏแต่เพียงว่า ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการล้มละลายอาจทำให้สินทรัพย์เท่าที่มีอยู่นั้นหมดไป ข้อเท็จจริงนี้มิได้เป็นเหตุผลเพียงพอที่ศาลจะปฏิเสธไม่ออกคำสั่งล้มละลาย และศาลจะถือว่าคำร้องของลูกหนี้ที่ว่าตนไม่สามารถชำระหนี้ได้ในขณะนี้เกิดขึ้นเพราะทรัพย์สินที่ตนอาจจะนำมาชำระหนี้ตกค้างอยู่ในคดีของศาลฎีกา เป็นเหตุผลที่พอเพียงไม่ได้เช่นเดียวกัน เรื่องนี้ถือว่าเป็นโชคร้ายแต่ไม่อาจป้องกันมิให้มีศาลคำสั่งให้เขาเป็นบุคคลล้มละลายได้

ศาลอาจใช้อำนาจเลื่อนการพิจารณาคำร้องออกไปเพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวข้องก็ได้ ในกรณีที่ศาลแน่ใจว่าไม่สมควรมีคำสั่งล้มละลายตามคำร้องนี้ ศาลมีสิทธิอนุญาตให้มีการแก้ไขคำร้องของเจ้าหนี้ได้โดยการตัดชื่อเจ้าหนี้หรือหนี้ใด ๆ ออกไป และดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป เสมือนหนึ่งว่าการดำเนินการทั้งหมดที่ทำมาตามวัตถุประสงค์ในการยื่นคำร้องเดิมนั้น ทำไปโดยหรือเกี่ยวกับเจ้าหนี้หรือหนี้ที่เหลืออยู่เท่านั้น นอกจากนี้ กฎยังยอมให้ศาลอนุมัติการเปลี่ยนตัวให้เจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมแทนเจ้าหนี้ที่ศาลพบว่าไม่มีสิทธิยื่นคำร้องหรือเจ้าหนี้ที่ยินยอมถอนคำร้องของตนหรือไม่มาศาลในวันพิจารณาคำร้องหรือไม่ติดตามเรื่องคำร้องของตนเท่าที่ควร อีกทางเลือกหนึ่ง เจ้าหนี้คนใดก็ตามที่ได้แจ้งความจำนงว่าจะมาศาลในวันนัดพิจารณาคำร้องแล้วอาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเป็นผู้บริหารคำร้องแทนเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้อง

⁸⁶ Ibid., p. 136 -138.

ก็ได้ ก่อนที่ศาลจะสามารถอนุมัติคำขอดังกล่าว ศาลต้องแน่ใจว่าผู้ยื่นคำขอเป็นเจ้าหนี้ที่ยังไม่ได้รับชำระหนี้ซึ่งไม่มีหลักประกันของลูกหนี้ และผู้ยื่นคำร้องเดิมเจตนาที่จะหาทางเลื่อน พัก หรือถอนคำร้องโดยวิธีใดก็ตาม หรือไม่ประสงค์ที่จะดำเนินการตามคำร้องเท่าที่ควร ทั้งนี้ ศาลอาจไม่ออกคำสั่งเปลี่ยนเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องก็ได้ถ้าพิสูจน์ได้ว่าหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องได้รับการชำระแล้ว มีหลักประกันหรือได้รับการประนอมหนี้ โดยวิธีการจัดแบ่งทรัพย์สินโดยบุคคลใดก็ตามที่มีใช้ลูกหนี้แล้ว หรือโดยวิธีการจัดแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้เองโดยความเห็นชอบของศาลหรือโดยได้รับการรับรองจากศาล

จากการศึกษาเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ จะเห็นว่าศาลอังกฤษมีหลักเกณฑ์และแนวทางในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. ศาลอังกฤษจะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหนี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่ชอบธรรมและความไม่สุจริตของเจ้าหนี้ โดยศาลจะไม่ยอมให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์จากกระบวนการซึ่งถูกใช้โดยไม่ชอบ เช่น การสร้างความกดดันที่ไม่เหมาะสมและการกรรโชกข่มขู่ให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องจ่าย การเรียกร้องการตอบแทนจากลูกหนี้เพื่อแลกกับการเลื่อนคดี การกำหนดเงื่อนไขกับลูกหนี้ อันเป็นการถือโกงเจ้าหนี้รายอื่น การที่เจ้าหนี้ยกเอาหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระต่อบุคคลที่สามขึ้นมาอ้างโดยเจตนาที่จะหาหนทางใช้อำนาจครอบงำลูกหนี้ หรือเพื่อใช้สิทธิออกเสียงตั้ง Trustee ที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าหนี้การที่เจ้าหนี้มีส่วนร่วมหรือหนึ่งในการโอนสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ เป็นต้น

2. ศาลอังกฤษสามารถใช้อำนาจวินิจฉัยว่า จะยอมรับคำพิพากษาใด ๆ เพื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายหรือไม่ก็ได้ เช่น กรณีคำพิพากษตามยอมที่ลูกหนี้ยินยอมต่อคำพิพากษาที่คู่ขึ้นเพื่อฟ้องตนเอง โดยบรรดาพันธมิตรของลูกหนี้ที่สามารถรักษาทรัพย์สินแทนลูกหนี้ได้ คำพิพากษากรณีลูกหนี้ขาดนัดยื่นคำให้การ หรือคำพิพากษาที่เกิดจากหนี้ของลูกหนี้ ซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็นหนี้โหม้มาเป็นต้น

3. ศาลอังกฤษจะพิจารณาความสมบูรณ์ของหนี้ เช่น หนี้ซึ่งนำมาฟ้องคดีเป็นหนี้หมดอายุความหรือไม่ เป็นหนี้ที่จะเกิดขึ้นภายในอนาคต และยังไม่ถึงกำหนดชำระกรณี

ตัวแลกเปลี่ยนที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ หรือหนี้ที่มีคำสั่งให้เสียภาษีแต่ยังไม่มีการชำระภาษี หนี้ที่นำมาฟ้องเป็น โฆษหรือไม่ เป็นต้น

4. ศาลอังกฤษจะพิจารณาหลักการที่เรียกว่า Lack of Assets กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่ปรากฏว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปมีแต่จะทำให้เสียค่าแรงและค่าใช้จ่าย โดยเปล่าประโยชน์ เพราะมีข้อเท็จจริงแน่ชัดว่า ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สิน หรือไม่มีความหวังว่าจะเกิดทรัพย์สินขึ้นในอนาคต ที่จะมาแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายได้ หรือการออกคำสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลาย ทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างเดียวของลูกหนี้หมดสิ้นไป ศาลก็จะนำมาเป็นเหตุอื่นที่ไม่ออกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือให้ลูกหนี้ล้มละลาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย

4.1 การดำเนินคดีล้มละลายในประเทศไทย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา กฎหมายว่าด้วยล้มละลายของประเทศไทยเป็นกฎหมายแขนงหนึ่งที่ได้
รับการกล่าวขานถึงอย่างมากและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่
การตราพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 4) เพิ่มเติมหลักการว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้
ในปี พ.ศ. 2541 การแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) ซึ่งเป็นการแก้ไข
เพิ่มเติมครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2542 เพื่อให้พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483
เพิ่มความเด่นชัดในการเป็นมาตรการหนึ่งของการชำระสะสางหนี้สินจนรวมไปถึงการตราพระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 เพื่อจัดตั้งศาลล้มละลายกลางขึ้นเป็นศาลชั้นอุทธรณ์ ให้มี
อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลายโดยเฉพาะ¹ หลังการประกาศใช้
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณา
คดีล้มละลายเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็ว และเที่ยงธรรม อธิบดีผู้พิพากษา
ศาลล้มละลายกลางโดยอนุมัติจากประธานศาลฎีกาได้ใช้อำนาจตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลล้มละลายกลาง และวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ประกาศใช้ข้อกำหนด
คดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐาน
บังคับใช้ศาลล้มละลายกลางเป็นพิเศษ และมีการประกาศใช้แบบพิมพ์ในศาลล้มละลายกลาง
ในระยะเวลาถัดมาอีกด้วย

กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่มีทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีบัญญัติรวมอยู่ใน
ฉบับเดียวกัน ที่ว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติก็ได้แก่การบัญญัติหลักเกณฑ์ของการที่บุคคลจะถูกฟ้อง
ให้ล้มละลายได้ การแต่งตั้งและถอดถอนเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน
พิทักษ์ทรัพย์ และการกระทำที่เป็นความผิด บทกำหนดโทษ ตลอดจนการมีหนี้สินล้นพ้นตัว
และเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย แม้ว่าไม่มีบทวิเคราะห์ทรัพย์ก็ถือว่าเป็นกฎหมาย

สารบัญญัติด้วยเช่นกัน ส่วนที่เป็นกฎหมายวิธีบัญญัตินั้นก็เพราะเหตุว่ากฎหมายล้มละลายได้บัญญัติถึงวิธีดำเนิน
กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ไว้ด้วย

¹ ศาลล้มละลายกลาง, ระเบียบวิธีปฏิบัติคดีล้มละลาย (กรุงเทพมหานคร: ศาลล้มละลายกลาง,
2542) คำนำ

เพื่อความสะดวกแก่การศึกษาและการทำความเข้าใจในที่จะแบ่งกระบวนการพิจารณาคดี
ล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1.1 กระบวนการพิจารณาคดีตั้งแต่ยื่นฟ้องจนถึงศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

กระบวนการพิจารณาในชั้นนี้ อาจกล่าวได้อีกอย่างว่า เป็นกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล
ซึ่งมีความหมายว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นก่อนที่เป็นการพิจารณาในศาลโดยตรงเป็น
รูปแบบวิธีพิจารณาที่ศาลเป็นผู้ควบคุมกระบวนการได้อย่างใกล้ชิด โดยคู่ความในชั้นนี้ ได้แก่ เจ้าหนี้ผู้เป็น
โจทก์และลูกหนี้เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวและสมควรจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม
วิธีการของกฎหมายล้มละลายหรือไม่ วิธีการพิจารณาต้องกระทำในศาลโดยเปิดโอกาสให้คู่ความ
ทุกฝ่ายต่างมีโอกาสนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ต่อศาลได้โดยตรงเพื่อให้ศาลมีคำวินิจฉัย ซึ่งมีรายละเอียดของ
กระบวนการพิจารณาคดีที่สำคัญตามที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 บัญญัติไว้ดังนี้

4.1.1.1 การฟ้องคดี

การขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลายได้นั้นมีได้ 2 กรณี คือการฟ้องคดี
ซึ่งกฎหมายล้มละลายได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการฟ้องคดีไว้ในมาตรา 7 ถึงมาตรา 10 ซึ่งผู้ที่
จะฟ้องหรือร้องขอให้มีการล้มละลายจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดบรรยายมาใน
คำฟ้อง และอีกกรณีหนึ่งคือการร้องขอให้ล้มละลายตามมาตรา 88 มาตรา 89 และค่าธรรมเนียม
ในการฟ้องนั้น พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 179 กำหนดค่าขึ้นศาลและค่าธรรมเนียมบางเรื่อง ซึ่งเรื่องอื่น ๆ
ให้คิดอัตราเดียวกันกับค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
เงินประกันค่าใช้จ่าย โจทก์จะต้องวางเงินประกันค่าใช้จ่ายไว้ต่อศาลในขณะยื่นฟ้องเป็นจำนวน 5,000 บาท ตาม
มาตรา 11 เมื่อโจทก์ได้ปฏิบัติถูกต้องครบถ้วนศาลก็จะสั่งรับฟ้องไว้พิจารณา

4.1.1.2 การนัดพิจารณา

ตามมาตรา 13 กำหนดว่า เมื่อศาลรับฟ้องคดีล้มละลายไว้แล้ว ให้กำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเป็นการด่วนและให้ออกหมายเรียกและส่งสำเนาคำฟ้องไปยังลูกหนี้ให้ทราบก่อนวันนั่งพิจารณาไม่น้อยกว่า 7 วันมาตรานี้เป็นบทบัญญัติพิเศษของกฎหมายล้มละลายที่ต้องการให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายดำเนินไปรวดเร็วกว่าคดีแพ่งสามัญ² จึงกำหนดให้ศาลนัดพิจารณาเป็นการด่วน

ในหมายเรียกมีกำหนดวันนัดพิจารณา ซึ่งให้จำเลยไปศาลแต่ไม่มีกำหนดเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าให้จำเลยยื่นคำให้การ จึงเป็นสิทธิของจำเลยที่จะยื่นหรือไม่ยื่นก็ได้ แต่ทางปฏิบัติจำเลยมักจะยื่นคำให้การในวันนัดพิจารณาก่อนสืบพยาน³

4.1.1.3 วิธีการคุ้มครองชั่วคราว

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องคดีล้มละลายแล้ว และก่อนมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในระหว่างนั้น ลูกหนี้อาจถือโอกาสหลบหนี หรือยักย้ายจำหน่ายทรัพย์สินของตน หรือกระทำการรื้อโก่งเจ้าหนี้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นผลเสียหายแก่เจ้าหนี้ พระราชบัญญัติล้มละลายฯ จึงได้กำหนดวิธีการคุ้มครองเจ้าหนี้ไว้เป็นการชั่วคราว ตามมาตรา 16 และมาตรา 17 ซึ่งแยกได้เป็น 2 วิธีคือ

(1) วิธีการควบคุมตัวลูกหนี้ ถ้าเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้อง และนำสืบได้ว่าลูกหนี้ออกไปหรือกำลังจะออกไปนอกเขตอำนาจศาลหรือได้ออกไปก่อนแล้ว และคงอยู่นอกเขตศาลโดยเจตนาที่จะป้องกันหรือประวิงมิให้เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้หรือปกปิด ซุกซ่อนโอนขาย จำหน่าย หรือยักยอกทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี หรือเอกสาร หรือกระทำหรือกำลังจะกระทำการรื้อโก่งเจ้าหนี้ หรือความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ ไม่ว่าจะคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ศาลมีอำนาจสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดใน 3 ประการต่อไปนี้

- ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าไปในเคหสถาน หรือที่ทำการของลูกหนี้ เพื่อตรวจสอบทรัพย์สิน สมุดบัญชี หรือเอกสารของลูกหนี้ และให้มีอำนาจสอบสวนลูกหนี้ได้

- ให้ลูกหนี้ให้ประกันว่าจะไม่หลบหนีไปนอกอำนาจศาล และจะมาศาลทุกคราวที่ศาลสั่ง ถ้าหากประกันไม่ได้ ศาลมีอำนาจสั่งขังไว้ไม่เกินครั้งละ 1 เดือน รวมแล้วไม่เกิน 6 เดือน

² ปรีชา พาณิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 61.

³ ศักดิ์ สนองชาติ, หลักปฏิบัติในกฎหมายล้มละลาย. บทบัญญัติ (2519): 402-403

- ออกหมายจับลูกหนี้มาขังไว้จนกว่าจะพิพากษาหรือจนกว่าลูกหนี้จะให้ประกัน

คำสั่งศาลดังกล่าวข้างต้นกระทบถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ก็เพียงแต่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ มีอำนาจตรวจสอบเท่านั้น ยังไม่ถึงขั้นยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่า เจ้าหนี้คนใดเคยร้องขอตามมาตรา 17 เพราะได้ผลน้อยกว่าการร้องขอตามมาตรา 17

(2) วิธีการควบคุมกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้หรือการสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ลูกหนี้ชั่วคราว พระราชบัญญัติล้มละลายฯ ได้บัญญัติถึงวิธีการพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ชั่วคราวไว้ คล้ายกับวิธีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยชั่วคราวก่อนคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 แต่คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แต่ผู้เดียวมีอำนาจควบคุมและจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งรวมทั้งการยึดหรืออายัด ทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย ลูกหนี้ผู้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวมีฐานะและถูกจำกัดสิทธิอย่างเดียวกันกับลูกหนี้ผู้ถูก พินัยทรัพย์เด็ดขาดหรือล้มละลาย

4.1.1.4 การถอนฟ้อง

คดีล้มละลายเมื่อยื่นฟ้องแล้ว โจทก์จะถอนฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาตตาม มาตรา 11 ซึ่งต่างกับคดีแพ่งธรรมดา ทั้งนี้เพราะการฟ้องคดีล้มละลายนั้นมีได้เพียงสำนวนเดียว และเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งปวง กฎหมายจึงบัญญัติให้การถอนฟ้องทำได้โดยยาก แต่ใน ทางปฏิบัติบางคดีเมื่อคู่ความตกลงกันได้ ศาลก็จะอนุญาตให้ถอนฟ้อง ซึ่งเป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ ของกฎหมายล้มละลาย

4.1.1.5 การพิจารณาคดีล้มละลาย

ตามมาตรา 13 กำหนดให้ศาลกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเป็นการด่วน แต่จะต้องออก หมายเรียกและส่งสำเนาคำฟ้องไปยังลูกหนี้ให้ทราบก่อนวันนั่งพิจารณาไม่น้อยกว่า 7 วัน ถ้าแจ้ง จำเลยน้อยกว่า 7 วัน เป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ไม่ชอบ⁴ คดีล้มละลายแตกต่างไปจาก คดีแพ่งสามัญ คือ คดีล้มละลาย ศาลไม่ต้องรอว่าจำเลยจะให้การหรือไม่ ให้ศาลนัดพิจารณา ไปได้เลย และกฎหมายล้มละลายไม่ได้บังคับว่าจำเลยจะต้องยื่นคำให้การเป็นแต่เพียงให้ส่งหมาย

⁴ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 5898/2531, ระหว่าง บริษัท รามาทาวน์เวอร์ จำกัด กับพวก โจทก์ บริษัท ต้องตา จำกัด จำเลย.

เรียกให้จำเลยมาศาล และส่งสำเนาฟ้องให้จำเลยทราบ จำเลยจะยื่นคำให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าจำเลยจะยื่นคำให้การ จำเลยควรจะต้องยื่นคำให้การก่อนวันนั่งพิจารณา⁵

ในการพิจารณาคดีล้มละลายไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน เพราะประเด็นในคดีล้มละลายมีว่า จำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ และโจทก์เป็นเจ้าของหนี้ที่มีคุณสมบัติในการฟ้องคดีได้หรือไม่เท่านั้น ดังนั้น ประเด็นในคดีล้มละลายจึงมีความชัดเจนไม่ต้องมีการชี้สองสถาน และด้วยเหตุที่กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น จึงถือเอาฟ้องโจทก์หรือพยานหลักฐาน โจทก์เป็นหลักซึ่งคล้ายคลึงกับคดีอาญา⁶ โดยปกติโจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน โจทก์มีหน้าที่สืบพยานให้ได้ความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 14

คดีล้มละลายไม่สามารถประนีประนอมยอมความได้

4.1.1.6 การสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

เมื่อจากกำหนดนั่งพิจารณาตามมาตรา 13 แล้ว ศาลต้องดำเนินการสืบพยานโจทก์และจำเลยจนเสร็จสิ้น แล้วศาลจะต้องมีคำสั่งหรือคำพิพากษาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 14 ที่บัญญัติว่า ในการพิจารณาคดีล้มละลายตามคำฟ้องของเจ้าหนี้นั้น ศาลต้องพิจารณาเอาความจริงตามที่บทบัญญัติไว้ในมาตรา 9 หรือมาตรา 10 ถ้าศาลพิจารณาได้ความจริงศาลก็อาจมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด แต่ถ้าไม่ได้ความจริงหรือลูกหนี้นำสืบได้ว่าอาจจะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือมีเหตุอื่นที่ไม่ควร ให้ลูกหนี้ล้มละลายให้ศาลยกฟ้อง มาตราที่บัญญัติให้เห็นได้ว่าการพิจารณาคดีล้มละลายตามคำฟ้องของเจ้าหนี้นั้น คือการสืบพยานต่อศาลตามที่เจ้าหนี้ยื่นฟ้องไว้ ปรากฏรายละเอียดตามคำฟ้องของเจ้าหนี้ศาลจะถือเอาคำฟ้องโจทก์หรือพยานหลักฐานของโจทก์เป็นหลัก แม้จำเลยไม่ยื่นคำให้การหรือไม่มาในวันนัดพิจารณา ศาลก็จะทำการพิจารณาไปโดยทำการสืบพยานโจทก์ฝ่ายเดียว แต่ถ้าจำเลยยื่นคำให้การและมาในวันนัดพิจารณา โดยอ้างพยานหลักฐานสนับสนุนคำให้การของตน ศาลก็จะทำการสืบพยานจำเลยด้วย แต่ในการพิจารณาของศาลมาตรา 14 กำหนดให้ศาลพิจารณาให้ได้ความจริงว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียวมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านบาท หรือสองล้านบาท แล้วแต่กรณีว่าลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลและเป็นหนี้ที่กำหนดจำนวนได้แน่นอนตามมาตรา 9 หรือถ้าเป็นเจ้าหนี้มີประกันก็ต้องได้ความจริง ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 ด้วย เมื่อได้ความจริง

⁵ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 597/2523, (ระหว่าง ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด โจทก์ นางกิ่งทอง เก่งมานะ จำเลย)

⁶ ปรีชา พานิชวงค์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 74.

ตามองค์ประกอบครบถ้วนดังกล่าวแล้ว ศาลก็อาจมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดก็ได้จะเห็นได้ว่า คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเป็นคำสั่งที่ศาลสั่งเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาคดี คือการสืบพยานต่อศาลแล้ว คำสั่งนี้จึงเป็นคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีมีผลเท่าคำพิพากษาตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483⁷

แต่หากศาลพิจารณาแล้วไม่ได้ความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 และมาตรา 10 โดยขาดไปแม้เพียงประการเดียว ก็ถือว่าไม่ได้ความจริงศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง⁸ หรือแม้ในกรณีที่ได้รับความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 และมาตรา 10 แล้วก็ตาม แต่ลูกหนี้สามารถนำสืบได้ว่าอาจชำระหนี้ได้ทั้งหมด ซึ่งเพียงแต่ลูกหนี้สามารถนำสืบได้ว่าอาจชำระหนี้ได้แม้ไม่แน่นอนว่าจะชำระหนี้ได้ทั้งหมดจริงหรือไม่ก็ไม่ใช่สำคัญ เช่น ลูกหนี้สามารถนำสืบว่าจะได้รับมรดกตามพินัยกรรมหรือจะได้รับชำระหนี้ตามสัญญาที่มีจำนวนเพียงพอจะชำระหนี้ หรือมีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย⁹ ให้ศาลพิพากษายกฟ้อง

เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว ศาลจะต้องมีหมายแจ้งคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามมาตรา 159

คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนี้สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ แต่ไม่อาจขอทุเลาการบังคับ¹⁰ และภายหลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว ศาลชั้นต้นจะพิพากษายกฟ้องหรือสั่งจำหน่ายคดี เพราะโจทก์ทิ้งฟ้อง ถอนฟ้อง หรือขาดนัดพิจารณาอีกไม่ได้¹¹

เมื่อพิจารณาขั้นตอนและวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 บัญญัติไว้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายต้องการเร่งรัดกระบวนการพิจารณา

⁷ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 บัญญัติว่า นิยาม “พิพากษา” หมายความว่าตลอดถึงการที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยทำเป็นคำสั่ง.

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 392/2536 (ระหว่าง ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด โจทก์ นายธรรมบุญศิริวัลย์ จำเลย)

⁹ ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 78.

¹⁰ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 845/2536 (ระหว่าง นายกิตติ ปิตรังสี โจทก์ นายวีระ พรหมภักดี จำเลย)

¹¹ คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 112/2518 ประชุมใหญ่.

โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากมาตรา 13 ที่บัญญัติให้ศาลต้องกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเป็นการด่วน
 ตรงนี้เจตนารมณ์ของกฎหมายคงมิได้ต้องการให้การนัดพิจารณาคดีเป็นการด่วนเฉพาะการนัดพิจารณาคดีครั้งแรก แต่
 ควรหมายความว่า การพิจารณาคดีล้มละลายทั้งคดีศาลเจ้าต้องพิจารณาให้
 เสร็จสิ้นเป็นการด่วนที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมถึงการที่กฎหมายกำหนดประเด็นในคดีไว้ค่อนข้าง
 ชัดเจนตามมาตรา 14 ที่โจทก์จะต้องพิสูจน์ความจริง ตามมาตรา 9 และมาตรา 10 เท่านั้น ทำให้ในคดีล้มละลาย
 ไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถานหรือมีการกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้ยื่นข้อออกไปช่วยให้โจทก์สามารถนำพยาน
 หลักฐานเข้าสืบแสดงต่อศาลได้อย่างถูกต้อง ไม่ต้องการนำพยานหลักฐานที่ไม่จำเป็นเข้ามาสืบพยานให้ล่าช้าออก
 ไป

4.1.2 กระบวนพิจารณาคดีล้มละลายหลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

กระบวนพิจารณาในขั้นตอนแรกของคดีล้มละลายคือขั้นตอนก่อนที่ศาลจะมีคำสั่ง
 พิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเป็นกระบวนพิจารณาที่กฎหมายล้มละลายกำหนดให้เป็นกระบวนพิจารณาที่
 คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลโดยตรง ศาลต้องออกนั่งพิจารณาสืบพยาน และวินิจฉัยชี้ขาด
 จากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนเอง ส่วนกระบวนพิจารณาภายหลัง
 จากที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดกฎหมายล้มละลายต้องการให้มีวิธีการในการดำเนินกระบวน
 พิจารณาที่แตกต่างกันออกไป เพราะในขั้นนี้ศาลมิได้เป็นผู้ออกนั่งพิจารณาสืบพยานที่คู่ความ
 นำเสนอต่อศาลโดยตรงเหมือนขั้นตอนแรก แต่จะเป็นกระบวนพิจารณาอีกรูปแบบหนึ่งที่มีผู้เข้ามาดำเนินการได้
 สนวนรวบรวมพยานหลักฐานนำความเห็นเสนอศาลอีกชั้นหนึ่ง และบางเรื่องก็มีอำนาจตัดสินใจไปได้เลย ซึ่งผู้ที่มา
 ทำหน้าที่ตรงนี้คือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 6 จึงต้อง
 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้... “กระบวนพิจารณาคดีล้มละลาย” หมายความว่า กระบวนพิจารณาซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะกระทำ
 ต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตั้งแต่เริ่มคดีจนถึงคดีสิ้นสุด”

หลังจากที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ และได้แจ้งคำสั่งให้พนักงานพิทักษ์
 ทรัพย์ทราบดังได้กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าคำสั่งศาลจะเป็นคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือคำสั่งพิทักษ์
 ทรัพย์เด็ดขาดก็ตามกระบวนพิจารณาต่อจากนั้นย่อมตกเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่
 จะต้องดำเนินการบังคับคดีโดยปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ ในส่วนที่
 บัญญัติ

ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งมีมากจนอาจกล่าวได้ว่า
 การดำเนินการในการปฏิบัติตามกฎหมายล้มละลายกระทำโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็น
 ส่วนใหญ่ แต่ภายใต้การควบคุมจากศาลในฐานะเป็นตัวแทนของศาลจึงทำให้ต้องบัญญัติรับรอง
 ในมาตรา 6 ว่ากระบวนพิจารณาที่กระทำต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็เป็นการดำเนินกระบวน

พิจารณาในคดีล้มละลายด้วย ในความเป็นจริงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีล้มละลายจะ สลับกันไปมาระหว่างผู้มีส่วนได้เสียต่อศาลบ้าง ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บ้าง และระหว่างศาล กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บ้าง จนกว่าคดีจะถึงที่สุดกระบวนการพิจารณาเหล่านี้ ได้แก่

4.1.2.1 การไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย

เมื่อมีการประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรกเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องรายงาน ศาลเพื่อขอให้ทำการไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผยเป็นการด่วนตามมาตรา 42 แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ เป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือกายพิการ ซึ่งศาลเห็นว่าไม่สามารถจะให้ ศาลไต่สวนโดยเปิดเผยได้ ศาลมีอำนาจงดการไต่สวนโดยเปิดเผยหรือจะสั่งให้มีการไต่สวนโดยวิธี อื่นใด ณ ที่ใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ ตามมาตรา 44

การไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย ก็เพื่อทราบกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ เหตุผล ที่ทำให้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ตลอดจนความประพฤติของลูกหนี้ ว่าได้กระทำหรือละเว้นกระทำการใด ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ หรือตามกฎหมายอื่นเกี่ยวกับการล้มละลาย หรือ เป็นข้อบกพร่องอันเป็นเหตุให้ศาลไม่ยอมปลดจากล้มละลายโดยไม่มีเงื่อนไข ศาลจะไต่สวนเฉพาะ ลูกหนี้เท่านั้น โดยลูกหนี้ต้องสาบานตัวและตอบคำถามของศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และเจ้าหน้าที่ซึ่งได้ขอรับชำระหนี้แล้ว (รวมถึงผู้ได้รับมอบอำนาจจากเจ้าหนี้ด้วย) เจ้าหนี้จะแต่ง ทนายความมาซักถามก็ได้ แต่ลูกหนี้ไม่มีสิทธิตั้งตัวแทนหรือทนายความมาทำการแทน วิธีการนี้ จะทำให้ศาลได้รับข้อมูลที่เชื่อถือได้ระดับหนึ่ง เพื่อประกอบในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

4.1.2.2 การประนอมหนี้ก่อนล้มละลาย

ลูกหนี้ซึ่งมีความประสงค์จะขอประนอมหนี้ ต้องทำคำขอประนอมหนี้และสัญญา คำประกัน (ถ้ามี) ยื่นต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยยื่นภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 45

ในการประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรก ถ้าที่ประชุมลงมติพิเศษยอมรับคำขอประนอมหนี้ ของลูกหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะรายงานศาล เพื่อให้ศาลนัดพิจารณาคำขอประนอมหนี้ และไต่สวนมูลหนี้โดยเปิดเผยต่อไป หรือลูกหนี้จะเป็นผู้ขอต่อศาลเองก็ได้ ตามมาตรา 49

การประนอมหนี้ซึ่งที่ประชุมเจ้าหนี้ยอมรับและศาลเห็นชอบด้วยแล้ว ผู้กมัด เจ้าหนี้ทั้งหมดในเรื่องหนี้ซึ่งอาจชำระได้ ไม่ว่าเจ้าหนี้จะได้อื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้หรือไม่ ก็ตาม แต่ไม่ผูกมัดเจ้าหนี้คนไหนคนใดในเรื่องหนี้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ ลูกหนี้ไม่อาจ หลุดพ้นโดยคำสั่งปลดจากล้มละลายได้ (เจ้าหนี้ตามมาตรา 77) เว้นแต่เจ้าหนี้คนนั้น ได้อินยอมด้วย ในการประนอมหนี้ ตามมาตรา 56 ฉะนั้น ผลแห่งการประนอมหนี้จึงทำให้ลูกหนี้พ้นจาก สภาพการล้มละลายและคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเป็นอันยกเลิก ลูกหนี้มีอำนาจจัดการและ ทรัพย์สินของตนได้ตามเดิม แต่ต้องไม่ขัดกับข้อตกลงหรือเงื่อนไขในการประนอมหนี้

หากหลังจากศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้แล้ว ถ้าปรากฏเหตุอย่างหนึ่ง อย่างใดตามมาตรา 60 วรรคแรก ได้แก่

- ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามที่ตกลงไว้ในในการประนอมหนี้
- ปรากฏแก่ศาลโดยมีพยานหลักฐานว่าการประนอมหนี้ไม่น่าอาจดำเนินไปได้ โดยปราศจากยุติธรรมหรือจะเป็นการเน้นช้ำ
- การที่ศาลได้มีคำสั่งเห็นชอบด้วยนั้นเป็นเพราะถูกหลอกลวงโดยทุจริต

เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รายงานหรือเจ้าหนี้คนใดมีคำขอ โดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจยกเลิกการประนอมหนี้และพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายได้

4.1.2.3 การขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย

เมื่อลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว หากไม่มีการประนอมหนี้หรือขอ ประนอมหนี้ไม่สำเร็จ ก็จะต้องถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายต่อไป ฉะนั้น ในการประชุมเจ้าหนี้ ครั้งแรกตามมาตรา 31 หากที่ประชุมไม่ยอมรับคำขอประนอมหนี้ของลูกหนี้ หรือลงมติให้ขอให้ ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ต้องรายงานศาลขอให้ศาลพิพากษา ให้ลูกหนี้ล้มละลาย

4.1.2.4 การรวบรวมและจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้

กระบวนการพิจารณาในชั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่สำคัญคือกระบวนการพิจารณาใน ส่วนของการรวบรวมทรัพย์สินรับและจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ล้มละลาย ดังนี้

4.1.2.4.1 กระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการรวบรวมทรัพย์สิน โดยกระบวนพิจารณาในส่วนของผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเริ่มเมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ แล้วแจ้งคำสั่งให้ผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ ผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเข้ามาในคดีเพื่อทำการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้โดยวิธีการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้มีดังต่อไปนี้

(1) การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามมาตรา 19 เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว หรือเด็ดขาดแล้ว คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นเสมือนหมายบังคับคดีในคดีแพ่ง เพื่อให้ผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์

- เข้าไปยึดสมุดควดงตรา สมุดบัญชี และเอกสารของลูกหนี้ และทรัพย์สิน ซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ หรือผู้อื่นอันอาจแบ่งได้
- เข้าไปสถานที่ใด ๆ ของลูกหนี้ หรือที่ลูกหนี้ครอบครองทั้งยังมีอำนาจหักงักงักเข้าไปสถานที่นั้น ๆ รวมทั้งเปิดตู้เงินฝาก ตู้หรือที่เก็บของตามที่จำเป็น
- ยึดทรัพย์สินอันเป็นของลูกหนี้นั้น ประการแรกไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้หรือผู้อื่นก็ยึดได้ทั้งสิ้น และอีกประการหนึ่งคือ ทรัพย์สินของผู้อื่น แต่อยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ ถ้าเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายก็ยึดได้เหมือนกัน
- ผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจในการยึด (อายัด) เงินเดือนๆ ข้าราชการ ได้ด้วย เป็นการบัญญัติยกเว้นหลักในคดีแพ่งสามัญ ซึ่งในคดีแพ่งไม่อาจกระทำได้ ตามมาตรา 121

(2) การทวงหนี้ หมายความว่า การที่ผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ที่มีอยู่เหนือผู้อื่น ตามมาตรา 118 และมาตรา 119

ในกรณีตามมาตรา 118 ต้องเป็นเรื่องที่ว่าบุคคลอื่นหรือบุคคลที่เป็นลูกหนี้ของบุคคลล้มละลายนั้นรับว่า เป็นหนี้ผู้ล้มละลายเป็นจำนวนเท่าใดแน่นอน หรือรับว่ามีทรัพย์สินอะไรของผู้ล้มละลายอยู่ในความครอบครองอย่างไรอย่างหนึ่งหรือสองอย่าง ผู้พนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงใช้อำนาจขอตตามตรา 118 และศาลจะออกคำสั่งบังคับให้ตามขอ วิธีการนี้เป็นวิธีการในการ

รวบรวมทรัพย์สินที่รวดเร็วกว่าการที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องไปฟ้องคดีแพ่ง เพื่อบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ของผู้ล้มละลาย เพราะสามารถข้ามขั้นตอนมาสู่การขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับและหมายบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องมีการฟ้อง การพิจารณา การพิพากษา ซึ่งทำให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากแม้จะดำเนินการเหล่านั้นไปก็ไม่ทำให้ผลของคดีคือการบังคับคดีกับลูกหนี้เปลี่ยนแปลงไปได้

ส่วนกรณีตามมาตรา 119 เป็นกรณีที่บุคคลที่ผู้ล้มละลายมีสิทธิเรียกร้องไม่ว่าจะให้ชำระหนี้หรือให้ส่งมอบทรัพย์สิน ไม่ยอมรับว่าเป็นหนี้หรือมีทรัพย์สินของผู้ล้มละลายไว้ในความครอบครอง เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่สามารถขอออกให้ศาลออกคำสั่งบังคับตามมาตรา 118 ได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงต้องดำเนินการออกหนังสือเพื่อให้บุคคลดังกล่าวชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สินแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เพื่อนำมารวบรวมในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยในหนังสือจะต้องระบุว่าหากจะคัดค้านต้องคัดค้านภายใน 14 วัน หากไม่คัดค้านถือว่าเป็นหนี้เท่ากับจำนวนที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้แจ้งไป ซึ่งทำให้เจ้าพนักงานสามารถขอให้ศาลบังคับให้บุคคลนั้นชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร ดังนั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีอำนาจขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับและขอให้ออกหมายบังคับคดี

หากผู้ถูกทวงหนี้ดังกล่าวคัดค้านภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สอบสวน เมื่อเห็นว่ามิได้เป็นหนี้ให้จำหน่ายชื่อจากบัญชีลูกหนี้แต่หากสอบสวนแล้วเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นว่าเป็นหนี้ก็ให้ส่งหนังสือแจ้งจำนวนหนี้ให้ทราบ และระบุว่าหากจะคัดค้านความเห็นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้คัดค้านต่อศาลภายใน 14 วัน นับแต่วันได้รับหนังสือ หากไม่ไปคัดค้านต่อศาลภายในกำหนดก็ถือว่าเป็นหนี้กองทรัพย์สินของลูกหนี้เด็ดขาดเช่นกัน แต่หากบุคคลถูกทวงหนี้คัดค้านต่อศาล โดยทำเป็นคำร้องก็ให้ศาลพิจารณา ถ้าเห็นว่าเป็นหนี้ให้มีคำสั่งบังคับแต่หากเห็นว่าไม่ได้เป็นหนี้ให้มีคำสั่งให้จำหน่ายจากบัญชีลูกหนี้

มาตรา 119 กำหนดรูปแบบในการบังคับชำระหนี้อีกแบบหนึ่งแทนการฟ้องคดีต่อศาลโดยให้มีการดำเนินการในชั้นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก่อน ซึ่งรวมถึงการให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีความเห็นว่าไม่ได้เป็นหนี้แล้วตัดออกจากบัญชีลูกหนี้ได้¹² แต่หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นว่าเป็นหนี้ก็เปิดโอกาสให้ผู้ถูกทวงหนี้คัดค้านต่อศาลได้ ซึ่งหากไม่ค้านก็ถือว่าเป็นหนี้กองทรัพย์สินเป็นเด็ดขาด ซึ่งเป็นระบบของการผลักรงให้ผู้ต้องเสียหายปกป้อง

¹² ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 321-322.

ตนเองภายในเวลาที่กำหนด หากไม่กระทำก็ถือว่าเป็นหนี้ของทรัพย์สินเด็ดขาด ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้เร็วขึ้นกว่าการฟ้องบังคับชำระหนี้เป็นคดีแพ่งทุกราย

(3) การไม่ยอมรับทรัพย์สินหรือสิทธิตามสัญญา ในคดีล้มละลายเมื่อลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ไม่ว่าจะเป็หนี้พิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว หรือพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดก็ตาม เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจเก็บรวบรวมและรับเงิน หรือทรัพย์สินที่จะตกได้แก่ลูกหนี้ หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากบุคคลอื่น ตามมาตรา 22 (2) บรรดาสัญญาที่ลูกหนี้ได้ทำไว้นั้น ถ้าไม่มีบทบัญญัติว่าให้เป็นอันระงับไปโดยเหตุแห่งการล้มละลายของคู่สัญญาแล้ว ก็ต้องถือว่าสัญญานั้นยังคงผูกพันต่อเนื่องกันอยู่ แต่ตัวลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์ห้ามมีสิทธิที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของตนไม่ อำนาจจัดการเกี่ยวกับกิจการทรัพย์สินย่อมตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพื่อประโยชน์แก่กองทรัพย์สิน พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 122 จึงได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะบอกเลิกหรือปฏิเสธสัญญาที่ลูกหนี้มีอยู่ในขณะที่ลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ ถ้าหากว่าลักษณะแห่งทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในขณะนั้นก็ดี ลักษณะแห่งสัญญาที่ลูกหนี้มีอยู่ในขณะนั้นก็ดี เป็นกรณีที่ทำให้เห็นว่า หากจะยอมรับทรัพย์สินนั้นไว้ต่อไปหรือยอมปฏิบัติตามสัญญานั้นต่อไปแล้วกองทรัพย์สินของลูกหนี้จะเสียหาย หมายความว่า ทรัพย์สินของลูกหนี้ดังกล่าวมีภาระที่จะต้องปฏิบัติตามแทนเพื่อให้ได้ทรัพย์สินนั้นไว้เกินกว่าประโยชน์ที่จะพึงได้จากทรัพย์สินนั้น หรือการที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้น มีภาระที่จะต้องปฏิบัติตามแทนเพื่อให้ได้ทรัพย์สินนั้นไว้เกินกว่าประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติตามสัญญานั้น

ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะไม่ยอมรับทรัพย์สินของลูกหนี้หรือสิทธิตามสัญญา จะต้องแจ้งการไม่ยอมรับนั้นเสียภายในกำหนดเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบว่ ทรัพย์สินของลูกหนี้หรือสิทธิตามสัญญามีภาระเกินควรกว่าประโยชน์ที่จะพึงได้ ถ้าไม่ดำเนินการเสียภายในกำหนดนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะต้องปฏิบัติตามสัญญา จะใช้อำนาจไม่ยอมรับ ตามมาตรา 122 ไม่ได้

การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับทรัพย์สินของลูกหนี้หรือสิทธิตามสัญญา อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด เพื่อป้องกันความเสียหายของบุคคลดังกล่าวนี้ มาตรา 122 วรรค 2 จึงบัญญัติไว้ว่า บุคคลใดได้รับความเสียหายโดยเหตุที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับดังกล่าวมีสิทธิขอรับชำระหนี้สำหรับค่าเสียหายได้ ส่วนกำหนดเวลาขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 92 ก็ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือมีสิทธิขอรับชำระหนี้สำหรับ

ค่าเสียหายภายในกำหนดเวลา ตามมาตรา 91 แต่ให้นับจากวันที่อาจใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ได้ ถ้ามีข้อโต้แย้งเป็นคดีให้นับจากวันคดีถึงที่สุด

(4) การขายทรัพย์สิน มีบัญญัติไว้หลายมาตรา ดังนี้

มาตรา 19 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ยึดไว้ตามมาตรา นี้ ห้ามมิให้ขายจนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เว้นแต่เป็นของเสีง่าย หรือถ้า หน่วงช้าไว้จะเป็นการเสีงความเสีงหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น”

มาตรา 123 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมได้มา เมื่อลูกหนี้ล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจขายตามวิธีที่สะดวก และเป็นผลดีที่สุด

การขายโดยวิธีอื่น นอกจากการขายทอดตลาดนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบของ กรรมการเจ้าหนี้ เว้นแต่ทรัพย์สินที่เป็นของเสีง่าย หรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเสีงหาย หรือค่าใช้จ่าย จะเกินส่วนแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น

ผู้ได้รับโอนทรัพย์สินจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการขายหรือการแบ่งไม่ต้อง รับผิดชอบในค่าภาษีอากร หรือจังกอบ สำหรับปีก่อนที่ได้รับโอน

ของเสีง่าย หรือหน่วงช้าไว้จะเสีงหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของ ทรัพย์สินนั้น ซึ่งในที่นี้หมายถึงพวก ของเสีง่าย หรือทรัพย์สินที่มีกำหนดระยะเวลาการใช้จำกัด เช่น ยารักษาโรค ค่าจ้างรักษาทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีอำนาจขายไปก่อนศาล มีคำพิพากษาให้ล้มละลายได้

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สิน ในคดีล้มละลายนั้น นอกจากการยึดทรัพย์สิน การทวงหนี้ การไม่ยอมรับทรัพย์สิน หรือสิทธิตามสัญญา หรือการขาย ทรัพย์สินแล้วยังมีเรื่องอื่น ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ในส่วนอื่น ๆ อีกเช่นในเรื่องที่เกี่ยวกับผล ของการล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศาลในคดีล้มละลายกับศาลในคดีแพ่ง ซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายที่ถูกยึดอยู่แล้วในคดีแพ่งก่อนล้มละลาย เมื่อลูกหนี้ ล้มละลายแล้วอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะมิอยู่เหนือทรัพย์สินเหล่านั้น ตามบทบัญญัติ

มาตรา 110, 111 หรือ 112 ก็จะเป็นผลให้ทรัพย์สินซึ่งอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี ต้องตกมาอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยผลของกฎหมายทันที

(5) การเพิกถอนการยึด การเพิกถอนการยึดนั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จะเพิกถอนตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 113 ซึ่งบัญญัติว่า “การขอให้ศาลเพิกถอนการยึด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอได้โดยทำเป็นคำร้อง”

การเพิกถอนการยึดที่จะเพิกถอนตามมาตรานี้ก็คือการยึด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอน เสียได้ ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลงทั้งรู้ว่าจะเป็นที่ให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความ ข้อนี้ท่านมิให้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ท่านนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาออกแต่การนี้ มิได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางที่เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้ โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

บทบัญญัตินี้กล่าวในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใดอันมิได้มีวัตถุประสงค์ เป็นสิทธิในทรัพย์สิน”

ฉะนั้น การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เพิกถอนการโอนตามมาตรา นี้ ย่อมแสดงว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ใช้สิทธิเช่นเดียวกับเจ้าหนี้ตามมาตรา 237 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ นั้นเอง

สำหรับอายุความการร้องขอให้เพิกถอนการยึดต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 240 ซึ่งบัญญัติว่า “การเรียกร้องเพิกถอนนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้อง ร้องเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่เวลาที่เจ้าหนี้ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน...” ดังนั้น อายุความที่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะร้องขอให้เพิกถอนได้ จึงมีกำหนด 1 ปี

(6) การเพิกถอนนิติกรรมที่เกิดจากการยึด ตามธรรมดาแล้วผู้ล้มละลายที่ รู้ตัวว่าตนมีหนี้สินล้นพ้นตัวมักจะทำนิติกรรมยึดเพื่อยกย้ายทรัพย์สินของตนเสียก่อนที่จะถูก รวบรวมทรัพย์สิน เพื่อชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งปวง กฎหมายล้มละลาย มาตรา 114 จึงบัญญัติ ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะขอเพิกถอนการยึดเพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้

ให้มากขึ้นไปอีก เพื่อจะได้รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เข้ากองทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ได้มากขึ้น โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

- ถ้านิติกรรมที่ขอเพิกถอนการถือผลตามมาตรา 113 เกิดขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น หรือเป็นการกระทำที่โดยเสนาหา หรือเป็นการที่ลูกหนี้ได้รับคำตอบแทนน้อยเกินสมควร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการกระทำที่ลูกหนี้ และผู้ที่ได้ลาออกแต่การนั้นรู้ว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ

- “เกิดขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น” คำว่า ก่อนมีการขอให้ล้มละลายหมายถึงก่อนวันฟ้อง หรือก่อนวันร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายย้อนหลังขึ้นไป 1 ปี สำหรับวันร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายนั้น หมายถึง การร้องขอให้นิติบุคคลหรือผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างฯ ล้มละลายตามห้าง

ส่วนคำว่า ภายหลังนั้น หมายถึง ระยะเวลาระหว่างวันที่ฟ้องหรือร้องขอให้ล้มละลายถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น เหตุที่กล่าวเช่นนี้ เพราะหลังจากลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ลูกหนี้จะไม่มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ เพราะอำนาจดังกล่าวตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 22 แล้ว

วิธีการเพิกถอนก็โดยการให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลเพิกถอน ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนได้ยกเว้นแต่ผู้รับ โอนหรือผู้รับประโยชน์จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้และต้องนำสืบให้ได้ว่าตนเป็นผู้กระทำการ โดยสุจริตและมีคำตอบแทนด้วยจึงจะเพิกถอนไม่ได้ เมื่อกฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นในลักษณะเป็นการกำหนดข้อต่อสู้ไว้เช่นนี้ จึงทำให้หน้าที่นำสืบว่าได้กระทำการโดยสุจริตและมีคำตอบแทนนั้นตกอยู่กับผู้รับ โอนหรือผู้รับประโยชน์¹³ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการจำกัดประเด็นในการต่อสู้ของผู้รับ โอนหรือผู้รับประโยชน์อยู่ในตัวด้วยจะได้ไม่สืบพยานนอกประเด็นให้เสียเวลา

¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 390/2523 (ระหว่าง นายสัญญา โอสถเมธิ โจทก์ นางพิมพ์ใจ วงษ์มาลี กับพวก จำเลย)

ในเรื่องอายุความเพิกถอนนั้นเนื่องจากเป็นคนละกรณีกับการเพิกถอนการฉ้อฉล จึงนำอายุความหนึ่งปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 240 มาใช้บังคับไม่ได้¹⁴ และกรณีการร้องเพิกถอนตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 114 ก็มีได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำบทบัญญัติในเรื่องอายุความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 ซึ่งมีกำหนด 10 ปี มาใช้บังคับ¹⁵

(7) การเพิกถอนการให้เปรียบ มาตรา 115 บัญญัติว่า “การโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำหรือยินยอมให้กระทำในระหว่างระยะเวลาสามเดือน ก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น โดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบแก่เจ้าหนี้อื่น ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนการโอนหรือการกระทำนั้นได้”

เหตุที่มาตรา 115 กำหนดระยะเวลาสั้นเพียงสามเดือน น่าจะเป็นเพราะการเพิกถอนตามมาตรา 115 ไม่ได้ให้สิทธิผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์นำสืบต่อสู้เหมือนอย่างมาตรา 114 กล่าวคือ มิได้บัญญัติให้คำนึงถึงความสุจริตและค่าตอบแทนของผู้รับโอนแต่จะพิจารณาถึงความมุ่งหมายของลูกหนี้ว่าจะให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบเจ้าหนี้อื่นหรือไม่เท่านั้น เพราะกฎหมายล้มละลายไม่ประสงค์ให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้รับประโยชน์มากกว่าเจ้าหนี้อื่นในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนฟ้องคดีที่ข้อเท็จจริงน่าจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลานั้น ลูกหนี้อยู่ในสถานะหนี้สินล้นพ้นตัวแล้วเท่านั้นเอง จึงให้ศาลมีอำนาจเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำหรือยินยอมให้กระทำในระหว่างระยะเวลาสามเดือนก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้นได้ หากเป็นการโอนหรือการกระทำที่มุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบเจ้าหนี้อื่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1146 - 1147/2523 (ระหว่าง นางฉวี ทัศนปริดา โจทก์ นายสุทิน กลับเจริญ จำเลย)

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 606 - 607/2525 (ระหว่าง ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทรานสปอร์ตเมชชีน แนน เอ็กพอร์ต-อิมพอร์ต เบอร์ลิน โจทก์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญยนต์ กับพวก จำเลย)

อายุความการฟ้องตามมาตรา 115 นี้ มีอายุความ 10 ปี เช่นเดียวกับมาตรา 114¹⁶

(8) การฟ้องสิทธิของบุคคลภายนอก ถึงแม้ว่ากฎหมายล้มละลายจะให้สิทธิเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ฟ้องการโอนทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบรรดาเจ้าหนี้ทั้งปวงไว้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายล้มละลายก็ได้มีบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอกที่สุจริต ตามมาตรา 116 ในกรณีที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อาจถูกฟ้องได้ตามมาตรา 114 หรือ 115

และได้โอนต่อไปยังบุคคลภายนอกแล้ว ก็ฟ้องเอาทรัพย์สินจากบุคคลภายนอกกลับคืนมาอีกไม่ได้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลภายนอกนั้นรับโอนมาโดยสุจริต มีค่าตอบแทนและก่อนมีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย

4.1.2.4.2 กระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้

(1) การขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ ในคดีล้มละลายนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว เจ้าหนี้จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ก็แต่โดยปฏิบัติตามวิธีการตามกฎหมายล้มละลายเท่านั้น คือต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้ลูกหนี้ในคดีล้มละลายนั้นชำระหนี้โดยอำนาจทางศาลแพ่งได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นโจทก์ในคดีล้มละลาย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือเจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้วแต่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาก็ตาม หากประสงค์จะได้รับการชำระหนี้จะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ ทั้งนี้ ดังที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 27 และมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้วกฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและแจ้งกำหนดเวลาให้เจ้าหนี้ทั้งหลาย เสนอคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยให้ประกาศโฆษณา ในราชกิจจานุเบกษา ในหนังสือพิมพ์รายวัน ไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3227/2535 (ระหว่าง นายสุจินต์ ปสุตานนท์ โจทก์ นางเบญจวรรณ หรือฟงฟง พิพัฒน์พันเลิศ จำเลย)

เจ้าหนี้ทั้งหลายจะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในสองเดือน นับแต่วันประกาศโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และเนื่องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ประกาศโฆษณาคำสั่งทั้งในราชกิจจานุเบกษา และในหนังสือพิมพ์รายวัน ในทางปฏิบัติกำหนดเวลาสองเดือนจึงเริ่มนับ “ตั้งแต่วันที่ประกาศโฆษณาคำสั่งครั้งสุดท้าย มิใช่ นับจากวันที่ลงประกาศ”¹⁷ เมื่อพ้นกำหนดเวลาสองเดือนแล้ว เจ้าหนี้จะยื่นคำขอรับชำระหนี้หรือแม้ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้แล้วจะขอเพิ่มเติมอีก จึงกระทำไม่ได้เพราะจะเป็นการขยายระยะเวลาการยื่นคำขอเว้นแต่เจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักร เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจขยายกำหนดเวลาให้อีกได้ไม่เกินสองเดือน เจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักร หมายถึง เจ้าหนี้ซึ่งมีสัญชาติไทยหรือสัญชาติต่างประเทศ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกราชอาณาจักร มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่ในขณะที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนั้นเจ้าหนี้นี้มิได้อยู่ในราชอาณาจักร ซึ่งการยื่นขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักรนี้กฎหมายมิได้บังคับว่าเจ้าหนี้จะต้องขอขยายระยะเวลาเสียก่อนครบกำหนดยื่นคำขอคือ 2 เดือน นับแต่วันประกาศโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเพียงแต่ทำคำร้องขอขยายระยะเวลาพร้อมคำขอรับชำระหนี้และยื่นต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนด 2 เดือน ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขยายกำหนดเวลาให้ได้ ตามมาตรา 91¹⁸ กรณีนี้ไม่อยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23

หลังจากนั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะประกาศให้เจ้าหนี้ตรวจคำขอรับชำระหนี้ และโต้แย้งคัดค้านได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดเมื่อครบกำหนดที่เจ้าหนี้อาจใช้สิทธิโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะดำเนินการสอบสวนพยานหลักฐานเพื่อประกอบการทำความเห็นเสนอศาลต่อไป

เมื่อทราบคำสั่งศาลแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะแจ้งคำสั่งศาลให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและหากบุคคลใดไม่เห็นชอบกับคำสั่งก็อาจใช้สิทธิในการอุทธรณ์ - ฎีกา คำสั่งศาลได้เมื่อคำสั่งศาลถึงที่สุดประการใดแล้ว ยอดหนี้ที่ศาลมีคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ถือเป็นยอดหนี้ที่เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย ส่วนเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้เป็นจำนวนเท่าใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับจำนวนทรัพย์สินของลูกหนี้ว่าจะมีจำนวนมากน้อยเพียงใด

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 690/2509 (ระหว่าง นางพวงเล็ก กันตะบุตร หรือประจักษ์ราษฏร์ โจทก์ นายสมบูรณ์ ดิยวลิย์ ที่ 1 กับพวก จำเลย)

¹⁸ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 717/2524 (ระหว่าง บริษัท เรือแพน-อิสลามัดฯ โจทก์ บริษัท ไทยคอมเมอร์เชียล เนวิกเกชั่น จำกัด จำเลย)

(2) การแบ่งทรัพย์สิน เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมทรัพย์สินของผู้ล้มละลาย และรวบรวมคำขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ทำให้ศาลมีคำสั่งแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องแบ่งทรัพย์สินทุกระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ขยายเวลาต่อไปโดยมีเหตุสมควร ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 124

วิธีการแบ่งทรัพย์สินเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องทำบัญชีส่วนแบ่งและนัดไต่สวนเจ้าหนี้และบุคคลล้มละลายมาตรวจบัญชีส่วนแบ่ง โดยจะต้องนัดล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน และต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อย 1 ฉบับ หากในวันตรวจบัญชีส่วนแบ่งไม่มีผู้คัดค้าน มาตรา 126 ให้ถือว่าบัญชีส่วนแบ่งถูกต้องและเป็นที่สุด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ได้ แต่ถ้ามีผู้คัดค้านให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เลื่อนการจ่ายเงินส่วนแบ่งไปจนกว่าคำสั่งศาลในเรื่องนั้นจะถึงที่สุด ตามมาตรา 127 แต่หากเห็นว่า การรอเช่นนี้จะทำให้เจ้าหนี้คนอื่นเสียหาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจกันเงินค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่าย สำหรับรายที่คัดค้านไว้แล้วจ่ายเงินส่วนแบ่งให้เจ้าหนี้อื่นไปก่อนก็ได้

เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมและแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะทำการแบ่งครั้งที่สุดตามมาตรา 131

4.1.2.5 การสิ้นสุดการล้มละลาย

การเป็นบุคคลล้มละลายของลูกหนี้และการจัดการทรัพย์สินตามกฎหมายล้มละลายสิ้นสุดลงได้ 3 ทางคือ

- การประนอมหนี้
- การปลดหนี้จากการล้มละลาย
- การยกเลิกล้มละลาย

ทั้งสามกรณีต้องเป็นคำสั่งของศาล โดยพิจารณาประกอบกับความเห็นจากรายงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาภายหลังศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์
 กฎหมายล้มละลายได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว
 โดยการให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งมีฐานะเป็นตัวแทนศาลทำการรวบรวมข้อเท็จจริง ทำการ
 ปฏิบัติหน้าที่แทนศาลแล้วค่อยเสนอศาลเพื่อมีคำสั่ง โดยในการสั่งของศาลแต่ละเรื่องกฎหมาย
 ล้มละลายได้วางกรอบของวิธีการดำเนินการของศาลไว้ เช่น กรณีตามมาตรา 118 กรณีนี้
 เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เสนอให้ออกคำสั่งศาลก็สามารถออกคำสั่งได้ทันที โดยไม่
 จำเป็นต้องมีการดำเนินการสืบพยานก่อนเหมือนอย่างคดีแพ่งสามัญเช่นเดียวกับกรณีตามมาตรา
 119 วรรค 4 ซึ่งกฎหมายล้มละลายได้วางกรอบระยะเวลาและวิธีการ เพื่อให้โอกาสผู้มีส่วนได้เสีย
 ปกป้องตนเองแล้ว หากไม่ปกป้องหรือคัดค้านภายในกำหนดศาลก็บังคับได้ทันทีเช่นกัน ส่วนกรณี
 ตามมาตรา 119 วรรค 3 หากผู้เกี่ยวข้องคัดค้านกฎหมายให้ศาลพิจารณา ซึ่งการพิจารณาครั้งนี้
 ควรเป็นการพิจารณาเพียงในประเด็นที่กฎหมายกำหนดไว้คือ ผู้คัดค้านมิได้เป็นลูกหนี้หรือมีทรัพย์สิน
 ของผู้ล้มละลายไว้ในครอบครองหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้พยานหลักฐานค่อนข้างชัดเจนสามารถ
 วินิจฉัยได้จากความเห็นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และคำคัดค้านเช่นเดียวกับประเด็นของ
 การเพิกถอนการโอนตามมาตรา 113, มาตรา 114 ที่กฎหมายให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มี
 ความเห็นขอให้ศาลเพิกถอนการโอน กรณีนี้ในการพิจารณาศาลสามารถพิจารณาได้จากความเห็น
 ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นหลัก และเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อ
 เจ้าหนี้แล้วค่อยพิจารณาคำคัดค้านของผู้เสียหาย และประเด็นที่ผู้เสียหายอาจคัดค้านได้ ตามมาตรา
 114 ว่าสุจริตและเสียค่าตอบแทนจำนวนเหมาะสมทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ประเด็นอื่น ๆ
 ได้อีก ทำให้การพิจารณาคดีค่อนข้างกระชับ กรณีตามมาตรา 115 เป็นเรื่องที่ความเห็นของ
 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่เสนอมายังศาลจะมีกำหนดประเด็นค่อนข้างชัดเจน ในการให้ศาลชี้ว่า
 การกระทำได้กล่าวเป็นการให้เปรียบเทียบเจ้าหนี้หรือไม่ เพราะพิจารณาเพียงว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าหนี้
 จริงหรือไม่ และภายในระยะเวลา 3 เดือนก่อนฟ้องล้มละลายได้รับชำระหนี้ หรือผู้ล้มละลาย
 ได้กระทำการอย่างอื่นซึ่งเป็นการให้เปรียบเทียบเจ้าหนี้หรือไม่ ถ้าชี้ให้ศาลเพิกถอนได้ทันที โดยแทน
 ไม่ต้องพิจารณาคำคัดค้านอื่นของผู้เสียหาย นอกจากการคัดค้านใน 2 ประเด็นนี้เท่านั้น ซึ่งใน
 ความเห็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมหลักฐานและการคัดค้านของผู้เสียหายไว้แล้ว ซึ่งศาล
 สามารถพิจารณาสั่งได้ทันที โดยไม่ต้องมีการสืบพยานเลยก็ได้เนื่องจากมาตรา 92 ได้บัญญัติทาง
 เยียวยาความเสียหายของเจ้าหนี้ไว้แล้วคือ ให้อำนาจรับชำระหนี้ได้ นอกจากการที่เจ้าพนักงาน
 พินิจทรัพย์ต้องรวบรวมหลักฐานแล้วขอให้ศาลมีคำสั่งแล้ว บางกรณีกฎหมายล้มละลายก็เปิด
 โอกาสให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตัดสินใจได้เอง โดยไม่ต้องขอให้ศาลมีคำสั่ง เช่น กรณีตาม
 มาตรา 122 การปฏิเสธสัญญาหรือหนี้ที่มีภาระมากเกินไป ตามหลักผู้ที่ถูกปฏิเสธไม่จำเป็นต้องขอ

ให้ศาลพิจารณาอีก เนื่องจากสามารถยื่นคำขอรับชำระหนี้เป็นทางเยียวยาความเสียหายได้อยู่แล้ว เป็นต้น

4.2 เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย

4.2.1 ความเป็นมาในการริเริ่มใช้ข้อกำหนดเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย

เดิมขณะที่ใช้พระราชบัญญัติล้มละลายรัตน โกสินทรศก 127 (พ.ศ. 2451 หรือ ค.ศ. 1908) บังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยยังมีได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย โดยพระราชบัญญัติล้มละลาย รัตน โกสินทรศก 127 มาตรา (5) บัญญัติว่า

“มาตรา 5 ถ้าลูกหนี้้นำหลักฐานมาแสดงให้ศาลเป็นที่พอใจได้ว่า ตนมีทรัพย์สินสมบัติพอใช้หนี้ได้หมดแล้ว ก็ให้ศาลยกคำร้องของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้องนั้นเสีย และศาลจะมีคำสั่งในเรื่องค่าธรรมเนียมตามแต่ศาลจะเห็นสมควร

ถ้าลูกหนี้ไม่สามารถที่จะแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลได้ว่า ตนมีทรัพย์สินสมบัติพอใช้หนี้ทั้งหลายได้แล้ว ก็ให้ศาลมีคำสั่งว่า ลูกหนี้คนนั้นเป็นคนล้มละลาย และให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานจัดการตามข้อความที่ได้กล่าวไว้ในมาตรา 3”¹⁹

จะเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติล้มละลายรัตน โกสินทรศก 127 กฎหมายค้ำนึ่งถึงทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสำคัญว่า มีทรัพย์สินพอใช้หนี้ให้กับเจ้าหนี้ทั้งหลายได้หรือไม่ หากมีทรัพย์สินพอชำระหนี้ก็จะยกคำร้องของเจ้าหนี้ผู้ยื่นคำร้อง หากมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ก็จะมิคำสั่งให้ลูกหนี้คนนั้นเป็นคนล้มละลาย การใช้อำนาจดุลพินิจพิจารณาเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายยังไม่ปรากฏในกฎหมายฉบับนี้

ข้อกำหนดเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายไทย เริ่มใช้เมื่อ ร.ศ. 130 (ตรงกับ พ.ศ. 2454 หรือ ค.ศ. 1911) ในรัชสมัยของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงตรากฎหมายเรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย รัตน โกสินทรศก 130 ขึ้นใช้แทน

¹⁹ ราชกิจจานุเบกษา กรุงเทพมหานครในพระบรมมหาราชวัง, เล่มที่ 8 แผ่นที่ 50 วันที่ 13 มีนาคม รัตน โกสินทรศก 110 หน้า 445.

พระราชบัญญัติล้มละลาย รัตนโกสินทรศก 127 ที่ถูกยกเลิกไป²⁰ โดยพระราชบัญญัติล้มละลาย รัตนโกสินทรศก 130 มาตรา 13 บัญญัติว่า

“มาตรา 13

- (1) ในเวลาพิจารณาฟ้องคดีล้มละลายนั้น ศาลต้องเรียกสักขีพยานเอาความจริงในข้อเหล่านี้ คือ
 - (ก) จำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์
 - (ข) ข้อที่ลูกหนี้ผู้เป็นจำเลยดการใช้เงิน
 - (ค) ได้ส่งหมายแลสำเนาฟ้องให้จำเลยแล้ว
- (2) ถ้าพิจารณาได้ความจริงดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็ให้ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นผู้ล้มละลาย
- (3) ถ้าในการพิจารณา ศาลไม่เชื่อหลักฐานในข้อความที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้ ก็ดี หรือลูกหนี้ได้นำสืบให้ศาลเชื่อว่าตนเองจะใช้หนี้สินให้หมดได้ก็ดี หรือว่ามีเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งไม่ควรจะออกคำสั่งก็ดี ถ้าเป็นเช่นนี้ ศาลจะยกฟ้องของโจทก์เสียแลเลิกถอนคำสั่งให้รักษาทรัพย์ชั่วคราว (ถ้าได้สั่งไว้) ด้วยก็ได้
- (4) ถ้าลูกหนี้ชี้แจงต่อศาลเป็นที่เชื่อถือได้ว่า เหตุผลซึ่งทำให้ลูกหนี้งดการใช้นั้น เป็นการชั่วคราว และมีเหตุอันสมควรจะเชื่อว่า ลูกหนี้ยังพอจะสามารถใช้หนี้ของตนได้หมดเช่นนี้แล้ว ศาลจะผ่อนเวลาให้ลูกหนี้มีกำหนดไม่เกิน 1 ปี โดยให้มีข้อสัญญาประการใดตามแต่ศาลจะเห็นสมควรก็ได้

²⁰ ทวี กสิยพงศ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พร้อมด้วยประมวลระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีล้มละลาย, หน้า 10.

- (5) ถ้าลูกหนี้ได้มาแก้คดีตามฟ้อง แลปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นหนี้โจทก์ทีเดียว หรือว่าเป็นหนี้อยู่เพียงจำนวนซึ่งโจทก์ไม่มีอำนาจจะฟ้องได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าลูกหนี้ได้นำเงินหรือหาประกันมาให้ไว้ต่อศาลตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรให้พอใช้หนี้ของโจทก์ ในเมื่อการพิจารณาต่อไปจะได้ความจริงว่าเป็นหนี้จริง กับให้พอใช้ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในการที่จะต้องพิจารณาสืบให้ได้ความนั้น เช่นนี้ แล้วศาลมีอำนาจที่จะงดการพิจารณาตามฟ้องคดีล้มละลายนั้นไว้ภายในกำหนดเวลาที่จะต้องพิจารณาสืบสวนในเรื่องหนี้สินนั้นก็ได้
- (6) เมื่อได้งดการพิจารณาไว้เช่นนี้แล้ว ศาลจะพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นผู้ล้มละลายตามฟ้องของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ต่อไปก็ได้ แลเมื่อทำดังนี้แล้วก็ให้ศาลยกฟ้องซึ่งได้งดการพิจารณาไว้ดังกล่าวแล้วนั้นเสียโดยจะสั่งประการใด ๆ ตามแต่จะเห็นสมควรก็ได้
- (7) เมื่อผู้ใดได้ยื่นฟ้องคดีล้มละลายแล้ว ห้ามไม่ให้ถอนฟ้องโดยไม่ได้รับอนุญาตของศาล”²¹

จะเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย รธนโกสินทรศก 130 มาตรา 13 (3) กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยเริ่มบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจว่า มีเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งไม่ควรจะออกคำสั่งให้ลูกหนี้เป็นผู้ล้มละลายหรือไม่ ถ้ามีก็ให้ศาลยกฟ้องของโจทก์ ซึ่งศาลฎีกาในสมัยนั้นก็ได้อธิบายพิพากษาเกี่ยวกับเรื่องเหตุอื่นที่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไว้ด้วยเช่นกัน ดังที่จะกล่าวต่อไปในข้อ 4.2.2 ในขณะนั้นประเทศอังกฤษกำลังใช้กฎหมายล้มละลาย Bankruptcy Act 1890 บังคับใช้อยู่²² และท่านอาจารย์ทวี กสิยพงศ์ นักกฎหมายล้มละลายของไทยได้กล่าวไว้ว่า “พระราชบัญญัติล้มละลายรัตนโกสินทรศก 130 การยกร่างตัวบทนั้น ได้คัดลอกพระราชบัญญัติล้มละลายของอังกฤษและของเมืองขึ้นเอาประติดประต่อกันเป็นตอน ๆ ซึ่งบางตอนต่อกัน

²¹ พระบริรักษ์นิติเกษตร, พระราชบัญญัติล้มละลายเก่าใหม่พร้อมด้วยคำพิพากษาศาลฎีกา บรรทัดฐาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หว่าเชียง, ม.ป.ป.), หน้า 11.

²² J.H. Thompson, The Principle of Bankruptcy Law, p 1.

ไม่สนิท”²³ ดังนั้น ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า พระราชบัญญัติล้มละลายรัตนโกสินทร์ศก 130 ถัดออกมาจาก Bankruptcy Act 1890 ของประเทศอังกฤษ ต่อมากฎหมายฉบับนี้ ได้ถูกยกเลิกไปโดย Bankruptcy Act 1914 ซึ่งเป็นต้นฉบับของพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ของประเทศไทยในเวลาต่อมา

Bankruptcy Act 1914 Section 5 (3) บัญญัติหลักการเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไว้ว่า

“(3) If the court is not satisfied with the proof of any of these matters, or is satisfied by the debtor that he is able to pay his debts, or that for other sufficient cause no order ought to be made, it may dismiss the petition.”²⁴

ส่วนพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 14 บัญญัติว่า

“มาตรา 14 ในการพิจารณาคดีล้มละลายตามคำฟ้องขอเจ้าหนี้ ศาลต้องพิจารณาเอาความจริงตามที่บทบัญญัติไว้ในมาตรา 9 หรือมาตรา 10 ถ้าศาลพิจารณาได้ความจริงให้ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด แต่ถ้าไม่ได้ความจริงหรือลูกหนี้นำสืบได้ว่าอาจชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือมีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ให้ศาลยกฟ้อง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้โดยชัดเจนว่า มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย 2483 ได้คัดลอกบทบัญญัติ เรื่องเหตุอื่นอันไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายมาจาก มาตรา 5 ของ Bankruptcy Law 1914 ของประเทศอังกฤษ

ศาลฎีกาของไทยยังได้นำข้อกฎหมายเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ตามมาตรา 14 ดังกล่าวข้างต้นไปใช้ตัดสินพิพากษาคดีหลาย ๆ เรื่อง ดังจะกล่าวต่อไปในข้อ 4.2.2

²³ ทวี กสิยพงษ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พร้อมด้วยประมวลระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีล้มละลาย, หน้า 11.

²⁴ Christopher Berry & Edward Bailey, Bankruptcy: Law and Practice, p. 17.

4.2.2 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลไทยที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายว่าด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

ศาลฎีกาได้เคยพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไว้หลายคดี ซึ่งพอจะจำแนกคำพิพากษาของศาลฎีกาตามข้อพิจารณาและเหตุผลที่ใช้ในคดีได้ดังต่อไปนี้

4.2.2.1 เรื่องความสุจริตในการฟ้องคดีของเจ้าหนี้และความสมยอมของเจ้าหนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 184/2465 ห้างหุ้นส่วนยี่ห้อฮั่วเซงเซียงเปิน หุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนทำการค้าขายสินค้าป่า ช. เป็นผู้จัดการได้อ่านามสมญาของห้างไปทำสัญญาซื้อข้าวของโจท พวกหุ้นส่วนรู้ไม่คัดค้าน แต่โจทเองก็ทราบว่าเป็นกิจการส่วนตัวของ ช. คนเดียว โจทจะยกเอาฉีรายนี้มาฟ้องให้ห้างถูกเป็นหุ้นส่วนอื่นล้มละลายด้วยไม่ได้²⁵

คำพิพากษาข้างต้นวินิจฉัยตรงกับแนวทางการพิจารณาของศาลอังกฤษที่พิจารณาเรื่องพฤติการณ์การสมยอมของเจ้าหนี้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในสรุปตอนท้ายของบทที่ 3

คำพิพากษาฎีกาที่ 692/2466 ระหว่างนางสาวสวิง เสริมประเสริฐ โจทก์ นางใย วงษ์ตันเลียบ จำเลย มีใจความว่า โจทก์ฟ้องคดีแพ่งสามัญ ได้นำยึดทรัพย์จำเลยอันมีราคาพอคุ้มกับหนี้ที่ชนะคดี แต่มีผู้ร้องขัดทรัพย์ โจทก์จึงฟ้องขอให้จำเลยล้มละลาย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีชั้นขัดทรัพย์ยังไม่ถึงที่สุด โจทก์จะฟ้องคดีล้มละลายซ้อนไม่ได้²⁶

คำพิพากษาข้างต้นวินิจฉัยตรงกับแนวทางการพิจารณาของศาลอังกฤษที่พิจารณาในเรื่องความสมบูรณ์ของหนี้ที่นำมาฟ้องล้มละลายดังที่กล่าวมาแล้วในสรุปตอนท้ายของบทที่ 3

²⁵ พระยาจินดาภิรมย์ราชสาบตี (จิตร ณ สงขลา) และพระนาถมณฑาตุลสุนทรวาที (ชม สุชะวีนิช), คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี), 2465 หน้า 63.

²⁶ หลวงสารกิจปริษา, คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายลักษณะล้มละลาย (ม.ป.ท.), 2506, หน้า 55.

4.2.2.2 เรื่องหนี้ที่จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบหรือเกินกำหนดอายุความ²⁷

ฎีกา 5355/2530 ป. นำเช็คขาดอายุความมาฟ้องล้มละลายถือว่าเป็นเหตุที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย แม้จำเลยไม่ให้เกิดการต่อสู้ ศาลก็ยกขึ้นเองได้

คำพิพากษาฎีกาที่.....(หนังสืออ้างอิงไม่ปรากฏเลขคำพิพากษาฎีกา) มีใจความว่า โจทก์เป็นหนี้จำเลยอยู่ 2 จำนวน และได้นำหนี้จำนวนหนึ่งมาฟ้องจำเลยให้ล้มละลาย ศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยเด็ดขาดแล้ว แต่โจทก์ยื่นคำขอรับชำระหนี้สำหรับรายที่ฟ้องเกินกำหนด ศาลสั่งยกคำขอ และโจทก์มิได้ยื่นขอรับชำระหนี้สำหรับรายที่ 2 คดีนี้ไม่มีเจ้าหนี้อื่นขอรับชำระหนี้เลย ศาลจึงสั่งยกเลิกการล้มละลายตามรายงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ต่อมาราวปีเศษโจทก์ได้นำหนี้ 2 จำนวนดังกล่าวมาฟ้องจำเลยให้ล้มละลายอีก โดยอ้างว่าหนี้ยังไม่ระงับไปตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย มาตรา 136 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า หนี้ของโจทก์ขาดสิทธิเรียกร้องในทางล้มละลายแล้ว เท่ากับเป็นการขายกำหนดการขอรับชำระหนี้ จึงเป็นเหตุที่ไม่สมควรจะให้เอาหนี้นี้มาฟ้องจำเลยให้ล้มละลาย นับว่ามีเหตุที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14 จึงพิพากษายกฟ้อง²⁸

ฎีกา 588/2535 โจทก์เคยฟ้องจำเลยล้มละลายแต่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ ศาลยกเลิกล้มละลาย โจทก์เอาหนี้เดิมมาฟ้องล้มละลายอีก ถือว่าเป็นเหตุที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

คำพิพากษาทั้ง 3 คดี ดังกล่าวข้างต้น วินิจฉัยตรงกับแนวทางการพิจารณาของศาลอังกฤษที่พิจารณาในเรื่องความสมบูรณ์ของหนี้ที่นำมาฟ้องล้มละลาย ดังที่กล่าวมาแล้วในสรุปตอนท้ายของบทที่ 3

4.2.2.3 เรื่อง ความสามารถและฐานะที่จะขวนขวายชำระหนี้คืนของลูกหนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1012/2537 จำเลยรับราชการเป็นทหารบกยศจ่าสิบเอก รับเงินเดือนอัตรา 7,370 บาท และมีสิทธิในที่ดินซึ่งได้มาจากการจัดสรรของกองทัพบก ราคาประมาณ 20,000 บาท แม้ว่าจำเลยจะเป็นหนี้ โจทก์จำนวน 55,668 บาท และเป็นหนี้บุคคลอื่นอีก 10,000 บาทเศษ แต่เมื่อได้พิจารณาถึงสถานะของจำเลยแล้ว จำเลยอยู่ในฐานะที่จะขวนขวายชำระหนี้ โจทก์ได้ กรณีมีเหตุยังไม่ควรให้จำเลยล้มละลาย ตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 14

²⁷ พระยาจินดาภิรมย์ราชสาภบดี (จิตร ฅ สงขลา) และพระนาถมณฑาตุลสุนทรวาที (ชม สุขะวิณิช) คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, 2465, หน้า 63.

²⁸ หลวงสารกิจปรีชา. คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายลักษณะล้มละลาย, หน้า 55-56.

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อลูกหนี้ ไม่ควรคำนึงถึงว่าลูกหนี้จะมีสถานะเป็นข้าราชการหรือไม่ การที่ลูกหนี้เป็นข้าราชการก็ไม่สามารถเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ได้ ควรคำนึงถึงความสุจริตในการชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นหลัก หรือพิจารณาถึงประวัติการผ่อนชำระหนี้ของลูกหนี้ประกอบด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1885/2542 เมื่อโจทก์บังคับคดีแล้ว จำเลยทั้งสองได้ผ่อนชำระเงินให้แก่โจทก์ครั้งละ 10,000 บาท บ้างครั้งละ 15,000 บาท เป็นระยะเวลาจนถึง 13 ครั้ง แสดงว่าจำเลยทั้งสองได้ชวนขวยรวบรวมเงินที่จะชำระหนี้ให้แก่โจทก์ ยังมีได้ละเลยที่จะไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา แม้จำเลยทั้งสองเป็นหนี้โจทก์ แต่การที่จะให้บุคคลใดสมควรเป็นบุคคลล้มละลายนั้น ไซ้แต่ฟังว่าลูกหนี้เป็นหนี้แล้วต้องเป็นบุคคลล้มละลายเสมอไป ทั้งพฤติการณ์ที่จำเลยทั้งสองเป็นหนี้โจทก์ก็สืบเนื่องมาจากการค้าขายขาดทุน ไม่ปรากฏว่าจำเลยทั้งสองประกอบกิจการหรือก่อหนี้โดยทุจริตหรือประพฤตินั้น การพนัน จำเลยทั้งสองมิได้เป็นหนี้เจ้าหนี้รายอื่น ๆ อีกโดยสภาพ หากให้จำเลยทั้งสองต้องเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว นอกจากจำเลยทั้งสองต้องออกจากการทำงาน จำเลยทั้งสองยังต้องขาดสภาพที่จะหาเงินมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ และยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ครอบครัวทั้งหมดอีกด้วย เมื่อจำเลยทั้งสองประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งมีที่ทำงานที่แน่นอน มีรายได้ตามภาวะเศรษฐกิจที่จะยังชำระหนี้ให้แก่โจทก์บางส่วนได้ ถือได้ว่าจำเลยทั้งสองยังมีความสามารถในการรวบรวมเงินชำระหนี้ กรณีจึงเป็นเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ (จำเลยทั้งสอง) ล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าการยกฟ้องในคดีดังกล่าว เป็นเรื่องที่ลูกหนี้สามารถนำสืบได้ว่า อาจชำระหนี้ได้ทั้งหมดหรือศาลมั่นใจว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด โดยพิจารณาจากประวัติการผ่อนชำระหนี้ กรณีดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายเป็นเรื่องความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ต่างหาก

4.2.2.4 เรื่องทรัพย์สิน อาชีพและการประกอบกิจการการค้าของลูกหนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 6669/2541 แม้ทรัพย์สินของจำเลยจะติดจำนองธนาคารก็ถือว่าทรัพย์สินดังกล่าวยังเป็นทรัพย์สินของจำเลย ทั้งไม่ปรากฏว่าธนาคารอื่น ๆ ที่รับจำนองทรัพย์สินของจำเลยไว้มีการบังคับจำนองบ้างแล้วหรือไม่ หรือมีจำนวนหนี้จำนองท่วมราคาทรัพย์สินหรือไม่

ก็ไม่มีหลักฐานปรากฏ ประกอบกับจำเลยได้พยายามติดต่อโจทก์เพื่อขอชำระหนี้มิได้หลบหนี ดังนั้น เมื่อโจทก์ยังมีได้ดำเนินการขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลย เพื่อจัดการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของจำเลยนำเงินมาชำระหนี้ ทั้งการฟ้องคดีล้มละลายที่จะขอให้จำเลยเป็นบุคคลล้มละลายมิใช่เป็นการฟ้องคดี เพื่อบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้โดยตรง แต่เป็นเพียงวิธีการจัดการทรัพย์ของลูกหนี้ เพื่อชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ของลูกหนี้ด้วยแล้ว เมื่อจำเลยยังมีทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์และจำเลยยังมีอาชีพประกอบกิจการค้าขายยังพอมีรายได้ จึงมีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้จำเลยล้มละลายตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 14

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นทำนองเดียวกับที่ไว้ต่อคำพิพากษาฎีกาที่ 1885/2542 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1289/2542 แม้จำเลยจะเป็นหนี้โจทก์ตามคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ซึ่งเป็นหนี้ที่ผูกพันจำเลย อันถือว่าเป็นหนี้จำนวนแน่นอนและเป็นหนี้โจทก์ไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาทก็ตาม แต่เมื่อโจทก์ได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์ของจำเลยแล้ว และได้ถอนการยึดทรัพย์เสีย กรณีจึงไม่เข้าข้อที่จะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัวตาม พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 8 (5) เมื่อโจทก์ขอถอนการยึดทรัพย์แล้ว ต่อมาจำเลยได้นำเงินจำนวน 170,000 บาท มาชำระแก่โจทก์ ซึ่งเป็นจำนวนที่ยังไม่ครบตามคำพิพากษาประกอบกับภายหลังที่โจทก์บังคับคดียึดทรัพย์แล้ว โจทก์ไม่ได้ยึดทรัพย์ของจำเลยรายการอื่น ๆ อีก แม้ภายหลังที่โจทก์ฟ้องคดีแล้วจะทราบว่าจำเลยมีที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างซึ่งเป็นทรัพย์ที่จำนองไว้กับโจทก์ยังเป็นทรัพย์ติดจำนองอยู่ แต่จำเลยก็ได้ผ่อนชำระเป็นรายเดือนมาโดยตลอด ประกอบกับปัจจุบัน จำเลยมีอาชีพเป็นผู้จัดการเขตของบริษัท ท. จำเลยยังมีทรัพย์สินและประกอบอาชีพเป็น

หลักแหล่งมีรายได้แน่นอนเพียงพอที่จะขวนขวายนำเงินมาชำระหนี้แก่โจทก์ได้ ทั้งไม่มีข้อเท็จจริงใด ๆ ที่พอจะแสดงได้ว่าจำเลยยังเป็นหนี้บุคคลหรือเจ้าหนี้อื่นอีก ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานโจทก์จึงยังไม่เพียงพอแก่การพิจารณาหาความจริงว่า จำเลยเป็นบุคคลมีหนี้สินล้นพ้นตัวและสมควรจะเป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 14

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นทำนองเดียวกับที่ไว้ต่อคำพิพากษาฎีกาที่ 1885/2542 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

4.2.2.5 เรื่องความสุจริตใจหรือการขวนขวายของลูกหนี้ในการชำระหนี้คืน

คำพิพากษาฎีกาที่ 85/2538 การที่จำเลยทั้งสองกับ น. ต้องร่วมกันรับผิดชอบโจทก์ ทั้งห้าในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมตามคำพิพากษา โจทก์ทั้งห้าย่อมมีสิทธิเลือกบังคับชำระหนี้ทั้งหมด เอาจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่ง หรือทั้งสามคนร่วมกันก็ได้หากบังคับชำระหนี้ได้ไม่ครบหรือไม่ได้เลย และอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องให้ลูกหนี้คนใดล้มละลายได้ โจทก์ทั้งห้าก็มีสิทธิฟ้องให้ล้มละลาย ได้ด้วย การที่โจทก์ทั้งห้าเลือกฟ้องจำเลยที่ 2 ให้ล้มละลายหาเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตไม่

เมื่อศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสองมีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่มีเหตุที่ไม่ควรให้ จำเลยทั้งสองล้มละลาย จำเลยที่ 2 ไม่ได้อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จึงฟังข้อเท็จจริงเป็นไปตาม คำพิพากษาศาลชั้นต้นว่า จำเลยทั้งสองมีหนี้สินล้นพ้นตัวและวินิจฉัยเฉพาะปัญหาตามอุทธรณ์ของ โจทก์ว่ามีเหตุไม่ควรพิพากษาให้จำเลยทั้งสองล้มละลายหรือไม่ ที่จำเลยที่ 2 ฎีกามีได้มีหนี้สิน ล้นพ้นตัวจึงเป็นข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

จำเลยที่ 2 อ้างว่ามีรายได้เดือนละ 200,000 – 300,000 บาท แต่ไม่ปรากฏว่าเคย ชำระหนี้ให้โจทก์ทั้งห้าเลย ข้ออ้างจึงเลื่อนลอยไม่น่าเชื่อถือไม่พอฟังว่าจำเลยที่ 2 มีรายได้ที่อาจ ชำระหนี้ได้ทั้งหมด จึงไม่มีเหตุที่ไม่ควรให้จำเลยที่ 2 ล้มละลาย

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นฟ้องด้วยในกรณีที่ว่าต้อง พิจารณาความสุจริตในการชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นหลักด้วยว่า จะมีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือ ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 6107/2540 แม้จำเลยจะมีเงินเดือนเดือนละ 15,420 บาท แต่ก็ยังเป็นเงินเดือนของข้าราชการไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา 286 (2) โจทก์ย่อมไม่สามารถบังคับคดีเพ่งให้จำเลยชำระหนี้ด้วยเงินเดือนได้ ที่จำเลยอ้างว่ามีรายได้พิเศษ จากการเป็นพนักงานขายของเดือนละประมาณ 10,000 บาท แต่จำเลยก็ไม่เคยผ่อนชำระให้แก่ โจทก์เลย ส่วนทรัพย์สินที่มารดาจะยกให้ นั้น แม้จะมีอยู่จริงแต่ก็ไม่แน่นอนว่ามารดาจะยกให้ จริงหรือไม่ ข้ออ้างของจำเลยดังกล่าวคงฟังได้เฉพาะเรื่องเงินเดือนเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินอื่น ๆ ฟังไม่ได้ดังที่อ้างเมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยมีทรัพย์สินอื่นใดที่จะยึดมาชำระหนี้ได้ ถือได้ว่าจำเลยเป็น บุคคลมีหนี้สินล้นพ้นตัว แม้จำเลยจะเป็นข้าราชการ แต่ไม่พยายามชำระหนี้หรือขวนขวายหาเงินมา ชำระหนี้โดยสุจริต จึงไม่มีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้จำเลยล้มละลาย

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นทำนองเดียวกับที่ให้ไว้ต่อคำ พิพากษาฎีกาที่ 85/2538 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 478/2542 ข้อที่จำเลยฎีกาว่า มีทรัพย์สินเพียงพอชำระหนี้ ดังที่บรรยายมาในฎีกา เพื่อแสดงว่าจำเลยสามารถชำระหนี้ทั้งหมดของโจทก์ได้นั้น เป็นการลวงผัน เวลาที่จำเลยจะพิสูจน์ว่าสามารถชำระหนี้ได้ เพราะจำเลยมิได้นำสืบไว้ให้ปรากฏในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ทั้งเมื่อจำเลยเป็นหนี้โจทก์ตามคำพิพากษาและศาลได้หมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี บังคับเอาชำระหนี้ของจำเลยแล้ว จำเลยก็มีได้ขวนขวายหาเงินมาชำระหนี้หรือเอาทรัพย์สินมาตี ใช้นี้โจทก์ การที่จำเลยอ้างขึ้นมาในชั้นฎีกาว่า มีทรัพย์สินพอชำระหนี้โจทก์ได้ทั้งหมดนั้น จำเลยควรแถลงข้อความจริงและส่งมอบทรัพย์สินต่าง ๆ เหล่านั้นให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพราะทรัพย์สินต่าง ๆ ของจำเลยเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายได้ กรณีจึง ไม่มีเหตุที่ไม่สมควรให้จำเลยล้มละลาย

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นทำนองเดียวกับที่ให้ไว้ต่อคำ พิพากษาฎีกาที่ 85/2538 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

4.2.2.6 เรื่องพฤติการณ์การฟ้องคดีของเจ้าหนี้และการเป็นหนี้อยู่กับบุคคลอื่นของ ลูกหนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 7248/2540 ข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวตาม พ.ร.บ. ล้ม ละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 8 นั้น เป็นเพียงเหตุหนึ่งที่ถูกกฎหมายให้อำนาจโจทก์ฟ้องจำเลยให้ล้มละลายได้เท่านั้น ส่วนการพิจารณาคดีล้มละลาย มาตรา 14 ให้ศาลพิจารณาเอาความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 หรือมาตรา 10 และการที่ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ใดเป็นบุคคลล้มละลาย

ไม่ใช่อาศัยแต่คำฟ้องเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายอย่างเดียว แต่จะต้องพิจารณาถึง เหตุผลอื่นประกอบที่พอแสดงให้เห็นว่า จำเลยตกอยู่ในฐานะผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวจริง เพราะการวินิจฉัยให้บุคคล ล้มละลายนั้นย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามกฎหมาย ตลอดจนสถานะของบุคคลและสิทธิ ในทางทรัพย์สินของผู้นั้นโดยตรง ข้อเท็จจริงในคดีนี้แม้จะรับฟังว่า จำเลยเป็นหนี้โจทก์พร้อมดอกเบี้ยคิดถึงวัน ฟ้องเป็นเงิน 72,915.75 บาท และมี พฤติการณ์เข้าข้อสันนิษฐานตามกฎหมายก็ตาม แต่มูลคดีเดิมที่โจทก์ฟ้องต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้นั้น เป็นมูลหนี้ เกิดขึ้นในปี 2532 ซึ่งยอดหนี้ที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบ 36,077.25 บาท เท่านั้น โจทก์ร่อนจนกระทั่งปี 2539 จึงได้นำคดี มาฟ้องเป็นคดีล้มละลาย พฤติการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดการคิดคำนวณ ดอกเบี้ยเรื่อยมานับแต่ปี 2532 ทำให้ต้นเงินและดอกเบี้ยเมื่อคิดถึงวันฟ้องคดีนี้เป็นจำนวนถึง 72,915.75 บาท อีก ทั้งการสืบหาทรัพย์สินของจำเลยปรากฏว่าบ้านทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้น ของจำเลย ปิดประตูใส่กุญแจอยู่ในลักษณะทิ้งร้างเท่านั้น แต่โจทก์ไม่ได้เข้าไปตรวจดูว่ามีทรัพย์สินอื่นใดบ้างกลับแถลงต่อ เจ้าพนักงานบังคับคดีว่าไม่มีทรัพย์สินของจำเลยอยู่ในบ้านและ โจทก์ก็มีได้นำ

เจ้าพนักงานบังคับคดีที่ไปทำการยึดทรัพย์สินของจำเลยมาเบิกความสนับสนุนให้เห็นถึงฐานะของจำเลยว่ามีทรัพย์สินอันจะพึงให้ยึดได้จริง เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยเป็นหนี้บุคคลอื่นใดอีกรูปคดียังไม่พอฟังว่าจำเลยเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว กรณีมีเหตุที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

คำพิพากษาข้างต้นวินิจฉัยตรงกับแนวทางการพิจารณาของศาลอังกฤษที่พิจารณาในเรื่องพฤติการณ์การนำคดีมาสู่ศาลล้มละลายของเจ้าหนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในสรุปตอนท้ายของบทที่ 3

คำพิพากษาฎีกาที่ 1153/2542 แม้จำเลยจะมีเงินเดือนประจำ และมีทรัพย์สินเป็นหุ้นอยู่ในสหกรณ์ออมทรัพย์กรมชลประทานก็ตาม แต่เงินเดือนของจำเลยหลังจากหักค่าใช้จ่ายในครอบครัวแล้วคงเหลือประมาณ 2,000 บาท ซึ่งพอเพียงสำหรับการผ่อนชำระหนี้ได้เฉพาะดอกเบี้ยเท่านั้น แต่จำเลยก็หาได้ชำระให้แก่โจทก์ไม่ นอกจากนี้จำเลยยังเป็นหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์สูงเกินกว่าทุนเรือนหุ้นที่จำเลยถืออยู่ในสหกรณ์อีกด้วย ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทั้ง ไม่มีเหตุที่ไม่ควรให้ล้มละลาย พระราชบัญญัติล้มละลายพุทธศักราช 2483 มาตรา 14

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ในคดีดังกล่าว เนื่องมาจากศาลไม่มั่นใจในความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ กรณีดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

4.2.2.7 เรื่องการที่ลูกหนี้มีลูกหนี้ร่วมที่มีทรัพย์สินพอจะชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 418/2538 การพิจารณาว่าลูกหนี้ร่วมคนใดมีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ หรือมีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือไม่ เป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน เมื่อจำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นลูกหนี้ร่วมของโจทก์ แม้จำเลยที่ 1 มีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สินพอจะชำระหนี้ให้แก่โจทก์ได้ย่อมเป็นเรื่องเฉพาะตัวของจำเลยที่ 1 เมื่อจำเลยที่ 2 ถูกบังคับยึดทรัพย์ออกขายทอดตลาด และไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่สามารถชำระหนี้แก่โจทก์ได้ จำเลยที่ 2 จึงต้องด้วยข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวตาม พ.ร.บ. ล้มละลายฯ มาตรา 8 (5) การที่จำเลยที่ 1 มีทรัพย์สินพอที่จะชำระหนี้แก่โจทก์ได้ ถือไม่ได้ว่าเป็นเหตุอื่นที่ไม่ควรให้จำเลยที่ 2 ล้มละลายตามมาตรา 14 ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 2430/2539 พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบฟังได้แต่เพียงว่า จำเลยทั้งสามเป็นหนี้โจทก์ตามคำพิพากษาและพฤติการณ์ของจำเลยทั้งสามเข้าข้อสันนิษฐานตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 8 ว่าเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวเท่านั้น ปัญหาว่าความจริงจำเลยทั้งสามมีทรัพย์สินพอชำระหนี้ได้หรือไม่ เป็นหน้าที่ของจำเลยที่อาจนำสืบหักล้างประโยชน์ที่โจทก์ได้รับจากข้อสันนิษฐานแห่งกฎหมายได้ พยานหลักฐานที่จำเลยนำสืบปรากฏชัดว่า จำเลยที่ 2 และที่ 3

มีทรัพย์สินคือที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างที่บริษัท ไทยประเมินราคา จำกัด ได้ประเมินราคาไว้สูงถึง 36,775,820 บาท แม้จะเป็นการประเมินราคาของเอกชนแต่ก็เป็นการประเมินเพื่อประโยชน์

ในการขอกู้เงินจากธนาคาร และต่อมาธนาคารได้รับงานที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างไว้ในวงเงิน 3,000,000 บาท แสดงถึงความเชื่อถือของธนาคารและจำเลยที่ 2 และที่ 3 มีหนังสือสัญญาขายที่ดินนำสืบว่ามีราคาเกือบ 2,000,000 บาท แม้หนังสือสัญญาขายที่ดินเป็นสำเนาเอกสาร แต่ก็รับรองสำเนาโดยเจ้าหน้าที่ว่าเป็นภาพถ่ายจากเอกสารต้นฉบับที่ถูกต้องแล้วจึงรับฟังได้ข้อนำสืบของจำเลยที่ 2 และที่ 3 มีน้ำหนักพอที่จะหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายได้ ส่วนจำเลยที่ 1 แม้ไม่ปรากฏว่า

มีทรัพย์สินที่โจทก์จะพึงยึดมาชำระหนี้ได้ แต่เมื่อเห็นตามคำพิพากษาของโจทก์เป็นหนี้ร่วมที่จำเลยทั้งสามต้องรับผิดชอบต่อโจทก์และจำเลยที่ 2 และที่ 3 มีทรัพย์สินเพียงพอชำระหนี้แก่โจทก์ได้คดีมีเหตุอื่นที่ไม่ควรให้จำเลยที่ 1 ล้มละลาย”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2776/2540 การที่จำเลยถูกยึดทรัพย์ตามหมายบังคับคดี และจำเลยไม่มีทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะพึงยึดมาชำระหนี้ได้นั้นเข้าข้อสันนิษฐานว่า จำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัวตามมาตรา 8 (5) แห่ง พ.ร.บ. ล้มละลายฯ จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวที่จำเลยนำสืบว่า ปัจจุบันห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ซึ่งจำเลยค้าประกันหนี้ที่โจทก์นำมาฟ้องคดีนี้ยังประกอบกิจการค้ามีทรัพย์สินมูลค่าประมาณ 40,000,000 บาท มาเป็นเหตุผลประกอบพยานหลักฐานอื่นของจำเลย ว่าจำเลยอยู่ในฐานะที่สามารถชดเชยและมีเหตุที่ไม่ควรให้จำเลยล้มละลายก็ตาม แต่ที่จำเลยอยู่ในฐานะลูกหนี้ร่วมกับห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. นั้น โจทก์ก็มีสิทธิเรียกให้จำเลยชำระหนี้ทั้งหมดแก่โจทก์โดยสิ้นเชิงโดยไม่ต้องคำนึงว่า หากลูกหนี้ร่วมคนอื่นชำระหนี้แก่โจทก์ด้วยจะสามารถชำระหนี้แก่โจทก์ทั้งหมดหรือไม่ เพราะการพิจารณาว่าลูกหนี้ร่วมคนใดมีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือไม่เป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน จึงต้องพิจารณาเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมผู้นั้นว่าหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับลูกหนี้ร่วมคนอื่น ดังนั้น แม้โจทก์จะไม่มีสิทธิบังคับเอาแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ก็มีได้เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใด จึงนำมาเป็นเหตุที่ไม่ควรให้จำเลยล้มละลายหาได้ไม่เมื่อจำเลยได้รับเงินเดือนจากบริษัท 3 แห่ง แห่งละ 6,000 บาท แต่เงินเดือนดังกล่าวก็นำมาเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวของจำเลยเดือนละ 3,000 บาท ส่วนที่เหลือให้แก่ภริยาและบุตร จึงไม่มีเงินเดือนเหลือชำระหนี้ให้แก่โจทก์ได้ ศาลชอบที่จะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยเด็ดขาด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4278/2543 วินิจฉัยตามแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2776/2540

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายเป็นการเฉพาะตัว ไม่เกี่ยวกับลูกหนี้ร่วมคนอื่น อันอาจจะทำให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติจากการวินิจฉัยคดีที่มีข้อเท็จจริงคล้ายกัน กรณีดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกันกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

4.2.2.8 เรื่องการเป็นหนี้ประเภทหนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม

คำพิพากษาฎีกาที่ 7848/2540 แม้จำเลยจะเป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว แต่หนี้ตามที่โจทก์ฟ้องเป็นหนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูที่จำเลยยอมจะจ่ายให้โจทก์ตามกฎหมายและหน้าที่ทางศีลธรรม ซึ่งกำหนดให้มีการชำระเป็นงวด ๆ ในจำนวนไม่มากนัก ส่วนหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูนั้น จำเลยก็ถูกหักเงินเดือนเพื่อผ่อนชำระหนี้ดังกล่าวอยู่ อันเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เงินเดือนของจำเลยเหลือไม่พอจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่โจทก์ ทั้งยังได้ความอีกว่า จำเลยยินยอมให้โจทก์รับเงินเดือนส่วนที่เหลือได้ แต่โจทก์ไม่ยอมรับเพราะเห็นว่าไม่ครบตามจำนวนที่ตกลงไว้ แสดงให้เห็นว่าจำเลยมีเจตนาที่จะปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความด้วยดี แต่โจทก์กลับไม่ยอมรับเมื่อคำนึงถึงว่าขณะโจทก์จำเลยหย่ากันนั้นมีทรัพย์สิน เช่น บ้านและที่ดินเป็นสินสมรส แต่จำเลยก็ยกให้โจทก์ทั้งหมด โดยจำเลยไม่ต้องการส่วนแบ่งในทรัพย์สินดังกล่าวแต่อย่างใด รูปคดีจึงมีเหตุที่ไม่ควรให้จำเลยล้มละลาย ตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 14

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าว การที่เจ้าหนี้นำหนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูมาฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลาย ทั้ง ๆ ที่ลูกหนี้มีพฤติการณ์ที่ชวนชวยชำระหนี้ให้เจ้าหนี้แล้ว และเมื่อคำนึงถึงหลักความยุติธรรมทั่วไป หลักศีลธรรม เมตตาธรรม และสถาบันครอบครัว ย่อมควรให้ความกรุณาแก่ลูกหนี้ ไม่ควรจะให้กระบวนการล้มละลายในการบีบบังคับลูกหนี้จนเกินสมควร

4.2.2.9 หนี้ตามคำพิพากษาซึ่งยังไม่ถึงที่สุด และหนี้ค่าภาษีอากรที่เจ้าพนักงานประเมิน

ฎีกาที่ 2276/2531 หนี้ตามคำพิพากษาซึ่งยังไม่ถึงที่สุด ถือว่าเป็นหนี้ซึ่งกำหนดจำนวนได้แน่นอน แต่เนื่องจากคดียังไม่ถึงที่สุด จึงมีเหตุที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 14

ฎีกาที่ 24/2536 หนี้ที่เกิดขึ้นโดยผลของคำพิพากษา แม้จะยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม คู่ความต้องผูกพันในผลคำพิพากษาจนกว่าคำพิพากษาจะถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขกลับ ถือว่าเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน กรณีจึงไม่มีเหตุที่ยังไม่สมควรให้จำเลยที่ 1 ล้มละลาย

ฎีกาที่ 3210/2532 หนี้ตามที่โจทก์ฟ้องยังไม่ถึงที่สุด ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นให้จำเลยชำระหนี้ กรณีจึงไม่มีเหตุที่ยังไม่สมควรให้จำเลยล้มละลายตามมาตรา 14

ฎีกาที่ 5205/2531 มูลหนี้ภาษีอากรที่เจ้าพนักงานประเมินได้นำมาฟ้องจำเลย ล้มละลาย จำเลยได้นำคดีฟ้องขอศาลเพิกถอนการประเมิน ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษา คดียังไม่ถึงที่สุด การประเมินของเจ้าพนักงานและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์อาจจะถูกถอนโดยคำพิพากษาของศาลก็ได้ พฤติการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเหตุที่ยังไม่สมควรให้จำเลยล้มละลายตามมาตรา 14

คำพิพากษาทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวข้างต้น วินิจฉัยตรงกับแนวทางของศาลอังกฤษในเรื่องความแน่นอนชัดเจนหรือความสมบูรณ์ของหนี้ที่นำมาฟ้องคดีล้มละลาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในสรุปตอนท้ายของบทที่ 3

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าแนวคำพิพากษาฎีกาของศาลไทยเกี่ยวกับเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายยังขาดหลักเกณฑ์ และขอบเขตที่แน่นอนชัดเจน ยังไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ได้แน่นอน ก่อให้เกิดปัญหาในการใช้และตีความกฎหมายในเรื่องนี้ ทั้งนี้ ยังไม่ได้พิจารณาศึกษาถึงแนวคำพิพากษาของศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ ซึ่งแน่นอนย่อมมีแนวทางเกี่ยวกับเรื่องนี้แตกต่างกันไปอีกมากมาย ถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญในการใช้ดุลพินิจของศาลไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและพิพากษาคดีเกี่ยวกับ เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามกฎหมายไทย

การศึกษาบทบัญญัติในเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2843 และคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับเรื่องนี้พบว่า บทบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจดุลพินิจแก่ศาลอย่างกว้างขวาง และถ้อยคำของตัวบทกฎหมายก็มิได้ให้คำจำกัดความเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไว้ ทำให้นักกฎหมายไม่ทราบว่าเป็นเหตุประการใดบ้าง จึงเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องพิจารณาวางกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลโดยแท้จริง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้หลักกฎหมายดังกล่าว และก่อให้เกิดผลกระทบต่อหลักกฎหมาย คู่ความ เศรษฐกิจ และสังคม ดังนี้

5.1 ปัญหาในเรื่องการขาดความเข้าใจในหลักกฎหมายเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย

5.1.1 ลักษณะของปัญหา

เริ่มต้นจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ไม่มีบทวิเคราะห์ คำว่า “ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว” ไว้โดยเฉพาะ ทำให้เกิดปัญหาในการตีความ ตามแนวคำพิพากษาฎีกาของศาลไทย ตีความไว้ว่า ลูกหนี้มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สินถือว่ามีหนี้สินล้นพ้นตัว¹⁶ ซึ่งเป็นหลักการที่คำนึงถึงทรัพย์สินของลูกหนี้มากกว่าความสามารถในการชำระหนี้สินของลูกหนี้ ทำให้เกิดปัญหาว่า ในสถานการณ์ที่ลูกหนี้ขาดสภาพคล่องทางการเงิน หรือในกรณีที่บริษัทของลูกหนี้มีงบดุลที่แสดงว่ามีหนี้สินมากกว่าสินทรัพย์ ทั้ง ๆ ที่บริษัทของลูกหนี้ยังคงทำการค้ามีรายได้มี ความสามารถที่จะชำระหนี้สินให้แก่เจ้าหนี้ แต่ถ้าถือตามแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว ลูกหนี้ก็ต้องตกอยู่ในภาวะบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว เป็นการเสี่ยงจะถูกเจ้าหนี้ทางการค้าอื่น ๆ หรือเจ้าหนี้สถาบันการเงินยื่นฟ้องคดีล้มละลาย โดยอ้างว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว และมีการกระทำที่เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายตามมาตรา 8 (1) ถึง (9) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เท่านั้น ซึ่งอาจจะเป็นการฟ้องเพื่อบีบบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ดังกล่าวก่อน เจ้าหนี้รายอื่น โดยการชำระหนี้นอกศาลก็เป็นได้ แล้วขออนุญาตศาลถอนฟ้องโดยอ้างเหตุผลอื่น ๆ

เพื่อให้ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้อง เช่น ได้มีการโอนสิทธิเรียกร้อง หรือมีผู้มาชำระหนี้แทนลูกหนี้ เป็นต้น ในทางปฏิบัติศาลเคยให้ถอนฟ้องมาแล้ว ปัญหาแรกนี้ก็เกิดขึ้นมาจากความไม่ชัดเจนของการมีหนี้สินล้นพ้นตัวตามกฎหมาย

ปัญหาประการที่สองพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ไม่มีบทวิเคราะห์ คำว่า “เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย” ไว้เช่นกัน จึงยังทำให้นักกฎหมายขาดความเข้าใจในเรื่องนี้ ไม่สามารถเข้าใจว่า เหตุอื่นในที่นี้เป็นเหตุประการใดได้บ้าง ทำให้ผู้ใช้กฎหมายโดยเฉพาะที่ปรึกษากฎหมาย ทนายความ และผู้พิพากษา ยกหลักกฎหมายในเรื่องนี้ขึ้นมาใช้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ ไม่คำนึงถึงแนวคิดและวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ทำให้การบังคับใช้หลักกฎหมายในเรื่องนี้ขัดต่อเจตนารมณ์ที่ถูกต้องแท้จริงของกฎหมายล้มละลาย

5.1.2 ผลกระทบ

เมื่อบุคคลมีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว ตามแนวคิดของกฎหมายล้มละลายต้องนำบุคคลเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการของกฎหมายล้มละลาย เพื่อวัตถุประสงค์หลัก คือ ในการจัดการแบ่งสรรทรัพย์ของลูกหนี้มาชำระให้แก่บรรดาเจ้าหนี้โดยเสมอภาค เพื่อปลดภาระหนี้สินของลูกหนี้ให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสตั้งตัวใหม่ และเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนไม่ให้ลูกหนี้ไปก่อความเสียหายให้กับบุคคลอื่น แต่กรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้อง โดยอ้างเหตุที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย เท่ากับว่าเป็นหลักกฎหมายที่เป็นข้อยกเว้นของหลักกฎหมายล้มละลาย เป็นการปล่อยบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวเข้าสู่สังคมอีก โดยไม่มีมาตรการใด ๆ กับบุคคลประเภทนี้ ดังนั้น ข้อยกเว้นดังกล่าวต้องเป็นข้อยกเว้นที่เคร่งครัดที่สามารถยอมรับได้สำหรับบุคคลทั่วไป และไม่เป็นการทำลายหลักกฎหมายล้มละลาย ดังที่ ศาลในประเทศอังกฤษได้วางบรรทัดฐานไว้อันเป็นที่ชัดเจนและยอมรับทั่วไปของนักกฎหมายอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น ศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้องหากเจ้าหนี้ใช้สิทธิฟ้องคดีล้มละลายโดยมีเจตนาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

5.2 ปัญหาในเรื่องการใช้อำนาจตามอำเภอใจในการใช้ดุลพินิจอย่างมิชอบหรือบิดเบือน

5.2.1 ลักษณะของปัญหา

ปัญหานี้เกิดขึ้นเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล หลายคดีเจ้าหนี้ผู้เป็น โจทก์และทนายความของเจ้าหนี้ผู้เป็น โจทก์ในคดีล้มละลายสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจนพิสูจน์ได้ว่า ลูกหนี้มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สินมากมายหลายเท่า และไม่สามารถชำระหนี้ทั้งหมดได้ สมควรมี

คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ แต่ศาลก็มีคำพิพากษายกฟ้องโดยอาศัยเหตุผลว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย เหตุอื่นดังกล่าวเป็นเหตุที่กว้างขวางไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าศาลจะยกเหตุอื่นใดในท้องถื่นนวนหรือนอกถื่นนวนขึ้นพิจารณาบ้าง บางครั้งก็ขัดต่อความรู้สึกของเจ้าหนี้ บางครั้งแม้ศาลฎีกาคำพิพากษาด้วยตนเองยังมีดุลพินิจไม่เหมือนกันในคดีที่มีข้อเท็จจริงคล้ายกัน ดังเช่นกรณีลูกหนี้มีลูกหนี้ร่วมที่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ ศาลฎีกาก็มีการใช้ดุลพินิจแตกต่างกัน ในกรณีดังกล่าว 3 คดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 418/2538, 2430/2539 และ 2776/2540 ที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 3.2.2.7 ดังนั้นหากมีผู้ประพฤติดมิชอบในวงการศาล ย่อมสามารถใช้ช่องว่างของกฎหมายในเรื่องนี้ ไปแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบได้โดยการใช้อำนาจดุลพินิจอย่างบิดเบือนเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนมุ่งหวัง และยิ่งก่อให้เกิดปัญหาความถักถั่นและการเลือกปฏิบัติต่อตัวลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไม่ได้รับความเป็นธรรม

5.2.2 ผลกระทบ

หากมีการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจหรือบิดเบือนหรือโดยมิชอบในเรื่องนี้ ย่อมมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อระบบกฎหมายล้มละลาย และต่อความเชื่อมั่นในสถาบันยุติธรรมของวงการกฎหมายไทย การใช้ดุลพินิจดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปแสวงหาผลประโยชน์อันมหาศาลแก่ตนและพวกพ้อง อาจทำให้ต่างชาติโดยเฉพาะบุคคลที่ทำกิจการสถาบันการเงินและการให้สินเชื่อระหว่างประเทศ และในประเทศเกิดความไม่พอใจ อาจก่อให้เกิดปัญหาในการพิจารณาปล่อยสินเชื่อ เกิดอุปสรรคทางเศรษฐกิจและการค้า หรืออาจนำมาซึ่งความกดดันต่อศาลเพื่อให้มีการพิจารณาแก้ไขปัญหานี้ก็เป็นได้

5.3 ปัญหาเรื่องอันตรายต่อสาธารณชน

5.3.1 ลักษณะของปัญหา

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องให้ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่ต้องถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด โดยอ้างเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย การยกฟ้องดังกล่าวเป็นการปล่อยให้ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวกลับเข้าสู่สังคมไปใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินของตนเองต่อไป เสมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับเขา เพราะเป็นการยกฟ้องโดยไม่มีมาตรการใด ๆ ที่จะป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นจากลูกหนี้รายดังกล่าวที่อาจก่อให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต ซึ่งหากลูกหนี้รายดังกล่าวไปก่อหนี้สินอื่นอีกก็ย่อมไม่มีความสามารถชำระหนี้ได้ เพราะเขามีหนี้สินล้นพ้นตัว ทำให้เจ้าหนี้รายอื่นได้รับความเดือดร้อน หรือเจ้าหนี้รายอื่นก็อาจนำคดีมาฟ้องล้มละลาย

ลูกหนี้รายดังกล่าวต่อไปได้อีก ทำให้ไม่มีการแก้ปัญหาดังกล่าว และทำให้เกิดปัญหาแบบไม่รู้จบสิ้น ดังนั้น ในเรื่องนี้จึงเกิดคำถามว่า ทำอย่างไรจึงสามารถปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนไว้ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย และในส่วนลูกหนี้เองก็ไม่สามารถที่เข้าสู่กระบวนการล้มละลาย เพื่อปลดเปลื้องภาระหนี้ และเริ่มต้นใหม่ได้

5.3.2 ผลกระทบ

ประชาชนทั่วไป และสถาบันการเงินเกิดความเสี่ยงในการทำธุรกิจการค้ากับบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ศาลยกฟ้องด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย บุคคลประเภทนี้จะไม่ได้รับการเตือนจากทางราชการ หรือเอกชน (ถ้าไม่มีประวัติเรื่องการเสียเครดิต) เพราะไม่มีการประกาศคำพิพากษายกฟ้องในราชกิจจานุเบกษา หรือในเอกสารใด ๆ ที่เกี่ยวกับคำพิพากษายกฟ้องดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่เขาได้ชื่อว่าเป็นบุคคลมีหนี้สินล้นพ้นตัว การกระทำผิดนัด ผิดสัญญา หรือความเสียหายย่อมจะเกิดขึ้นได้โดยง่ายขายสำหรับลูกหนี้ประเภทนี้ หรือจะปล่อยให้เป็นที่ของประชาชน และสถาบันการเงินโดยลำพัง ที่จะต้องคอยสืบประวัติทางการเงินของเขา ทั้ง ๆ ที่ลูกหนี้รายนี้ได้เคยถูกฟ้องคดีล้มละลาย และศาลมีคำสั่งยกฟ้องมาแล้ว เท่ากับว่าศาลเป็นผู้ส่งบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวกับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลธรรมดาทั่วไปโดยไม่มีการแจ้งเตือนอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องติดต่อกิจการกับบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว อันเป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เป็นกฎหมายพิเศษที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้ และสาธารณชน รวมทั้งให้ออกาสลูกหนี้ที่สุจริตได้ปลดเปลื้องภาระหนี้สินเพื่อเริ่มต้นใหม่ ด้วยเหตุนี้ กรณีที่ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้วก็ต้องนำมาเข้าสู่กระบวนการล้มละลายโดยคำนึงถึงการคุ้มครองประโยชน์ดังกล่าวเป็นหลัก ส่วนข้ออ้างเรื่องการกระทบสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามกฎหมาย ตลอดจนสถานะของบุคคลและสิทธิในทางทรัพย์สินของลูกหนี้ ย่อมต้องถือว่าเป็นเรื่องอันด้อยกว่าการคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้และสาธารณชน สาเหตุก็เพราะลูกหนี้มีได้อยู่ในสภาวะปกติ กล่าวคือ ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ดังนั้น การใช้หลักกฎหมายเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย จึงต้องใช้อย่างเคร่งครัดด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง ต้องถือว่าเป็นข้อยกเว้น หลักการทั่วไปของกฎหมายล้มละลาย ซึ่งต้องตอบคำถามให้ได้ว่า เมื่อลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว ทำไมจึงไม่นำเข้าสู่กระบวนการของกฎหมายล้มละลาย ทำไมไม่มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินเด็ดขาดของลูกหนี้ เพื่อให้เจ้าพิทักษ์ทรัพย์ผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อนำมาแบ่งปันชำระหนี้ให้เจ้าหนี้โดยเสมอภาค ทำไมศาลถึงมีคำพิพากษายกฟ้อง ยกฟ้องด้วยเหตุใด เป็นเหตุที่เหมาะสมรับฟังได้หรือไม่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายหรือไม่ คำถามเหล่านี้จึงเป็นคำถามที่ต้องคำนึงถึงและต้องมีคำตอบที่ชัดเจนก่อนจะนำหลักกฎหมายว่าด้วยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายไปใช้

การที่กฎหมายให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางให้แก่ศาล ในการพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลายในกรณีเกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 14 ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัดและระมัดระวังอย่างยิ่งโดยมีวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายเป็นเครื่องชี้ว่าการใช้ดุลพินิจดังกล่าว ในทางตรงกันข้าม การใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวตามอำเภอใจหรือบิดเบือน หรือโดยมิชอบยอมก่อให้เกิดความเสียหาย และผลกระทบต่อด้านลบต่อกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม แต่อย่างไรก็ตาม หลักกฎหมายในเรื่องนี้ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งและสมควรจะคงมีอยู่ต่อไป เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคัดเลือกลูกหนี้ที่สมควรเข้าสู่ระบบกฎหมายล้มละลาย และในขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกัน หรือกำจัดการดำเนินคดีที่มีขอบด้วยกฎหมายของเจ้าหนี้อีกทางหนึ่งด้วย แต่จากการศึกษาพบว่าหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของศาลในเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายยังขาดความแน่นอนชัดเจน และยังไม่เหมาะสม สมควรที่จะกำหนดกรอบและหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้เกิดความแน่นอนชัดเจน และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 เห็นควรรวบรวมบรรดาหลักกฎหมายล้มละลายและคำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษ และคำพิพากษาของศาลไทยที่เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายมาศึกษาและวิเคราะห์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 และบทที่ 4 โดยอาศัยแนวความคิดของกฎหมายล้มละลายเป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายทำนองเดียวกับวิธีการในการบัญญัติพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่า การใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

6.2.1.1 การที่จะใช้หลักกฎหมายในเรื่องนี้ ต้องใช้เป็นกรณียกเว้นจากหลักกฎหมายล้มละลายทั่วไป และต้องจำกัดขอบเขตของหลักการนี้ให้แคบลง

6.2.1.2 พิจารณาความสุจริตในการชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือลูกหนี้มีการขวนขวายอย่างแท้จริง เพื่อจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้หรือไม่

6.2.1.3 พิจารณากระบวนการฟ้องคดีล้มละลายของเจ้าหนี้ว่า โปร่งใสหรือไม่ ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ มีเจตนาร้าย หรือเจตนาทุจริต ซุกซ่อนไว้หรือไม่

6.2.1.4 พิจารณาจากสิทธิเรียกร้อง หรือหนี้ระหว่างลูกหนี้ และเจ้าหนี้เป็นหนี้สมบูรณ์หรือไม่ เหมาะสมถึงขนาดให้เจ้าหนี้ดำเนินคดีล้มละลายกับลูกหนี้หรือไม่

6.2.1.5 พิจารณาซึ่งนำหนักผลกระทบต่อส่วนรวมว่า การให้ลูกหนี้ล้มละลายจะกระทบถึงปัญหาของส่วนรวมหรือไม่ เปรียบเทียบกับการดำเนินคดีแพ่งสามัญอย่างใด จะได้รับผลกระทบต่อส่วนรวมมากน้อยกว่ากัน

6.2.1.6 พิจารณาว่าการดำเนินคดีล้มละลายจะก่อประโยชน์ใด ๆ ให้กับเจ้าหนี้หรือสาธารณชน หรือตัวลูกหนี้เองหรือไม่

6.2.2 เห็นสมควรมีมาตรการ โฆษณาคำพิพากษายกฟ้องคดีล้มละลายในคดีที่ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง โดยอาศัยเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการโฆษณาเหตุผลในคำพิพากษาที่ยกฟ้องของศาลให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ ตรวจสอบ และวิพากษ์วิจารณ์ มีผลทำให้ศาลต้องระมัดระวังการใช้ดุลพินิจและใช้เหตุผลในคำพิพากษาที่เกี่ยวกับในเรื่องนี้ เพื่อนำมาใช้เป็นกฎเกณฑ์ต่อไป และเพื่อเป็นการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวให้บุคคลทั่วไปได้ทราบ จะได้ใช้ความระมัดระวังในการทำธุรกรรมของลูกหนี้ประเภทนี้ และเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับส่วนรวมจากการกระทำของลูกหนี้ประเภทนี้ได้อีกทางหนึ่งด้วย

6.2.3 เห็นสมควรเสนอแก้ไขและปรับปรุงพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ดังนี้

6.2.3.1 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย โดยให้ถือเป็นข้อยกเว้นของหลักกฎหมายล้มละลายทั่วไป และให้เหมาะสมและชัดเจนแน่นอน และให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย โดยมีหลักเกณฑ์ดังที่กล่าวไว้ในข้อ 6.2.1.1 ถึงข้อ 6.2.1.6 กล่าวคือ ให้ใช้เพิ่มเติมข้อความ วรรค 2 ของมาตรา 14 ดังนี้

“การพิจารณาว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาโดยเคร่งครัดถือว่าเป็นข้อยกเว้นของกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย โดยคำนึงถึงความสุจริตในการชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือการจนทวายอย่างแท้จริงของลูกหนี้ในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ความสุจริตของเจ้าหนี้ในการฟ้องคดี ความสมบูรณ์ของหนี้ ผลกระทบต่อส่วนรวม โดยเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีแพ่งสามัญ และประโยชน์ที่จะได้รับการดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายนั้น ๆ”

6.2.3.2 เห็นสมควรเสนอแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 โดยการเพิ่มเติมบทนิยามเกี่ยวกับคำว่า “ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว” หมายความว่า ลูกหนี้ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ และไม่มีหนทางที่จะชำระหนี้ทั้งหมดคืนให้แก่เจ้าหนี้ทุกรายได้ และคำว่า “เหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย” หมายความว่า เหตุที่ศาลใช้พิจารณาพิพากษายกฟ้องเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ตามมาตรา 14 ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายจะได้ตีความและใช้กฎหมายในเรื่องนี้ได้ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จินดาภิรมย์ราชสภาพดี (จิตร ณ สงขลา), พระและนามมณฑลคุณสุนทรวาที (ชม สุขะวิณิช).

คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี, 2465.

โชค จารุจินดา. กฎหมายล้มละลาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507.

ทวี กสิยพงศ์. คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พร้อมด้วยประมวลระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีล้มละลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2526.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: วิคตอรีเพาเวอร์พอยท์, 2528.

บริษัทนิติเกษตร, พระ. พระราชบัญญัติล้มละลายแก้ไขใหม่พร้อมด้วยคำพิพากษาฎีกาบรรทัดฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หว่าเชียง, (ม.ป.ป.)

ปรีชา พานิชวงค์. คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543.

เลเดเกอร์ เอ.ซี.. กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย. พระนคร : เดลิเมร์, 2549.

วิชา มหาคุณ. กฎหมายล้มละลาย ฉบับสมบูรณ์ หลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ ว่าด้วยการล้มละลาย การฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ และศาลล้มละลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2544.

วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ. กฎหมายฟื้นฟูกิจการ. กรุงเทพมหานคร : วิศิษฐ์สรอรรถ, 2543.

ศักดิ์ สอนงชาติ. หลักปฏิบัติในกฎหมายล้มละลาย. บทบัญญัติ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2519

ศาลล้มละลายกลาง. ระเบียบวิธีปฏิบัติล้มละลาย. กรุงเทพมหานคร: ศาลล้มละลายกลาง, 2542.

สารกิจปริษา, หลวง. คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายลักษณะล้มละลาย. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

สารนัย ประสาสน์, หลวง. หลักปฏิบัติตามกฎหมายล้มละลายที่เกี่ยวกับศาล, กรุงเทพมหานคร: 2512.

สุธีร์ สุภนิษฐ์. หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542.

ภาษาอังกฤษ

Baird, G. Douglas, and Jackson, H. Thomas . Cases Problems and Materials on Bankruptcy. USA.: Little, Brown & Company (Canada), 1985.

Berry, Christopher, and Bailey, Edward . Bankruptcy: Law and Practice. London: Butterworths, 1987.

Broude, F Richard . Reorganizations under Chapter 11 of Bankruptcy Code. New York: Law Journal Seminar-Press, 1988.

Cork, Sir Kenneth. Report of the Review Committee on Insolvency Law and Practice. London: Her Majesty's Stationary Office, 1981.

Dalhuisen, H Jan . European Bankruptcy Laws. USA.: American Bar Association, 1974.

Flatcher , Ian F. The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell, 1990.

Fletcher, I. F. Law of Bankruptcy. London: Richard Clay (The Chaucer Press), 1978.

Friedman, M. Lawrence . A History of American Law. New York: Simon & Schuster, 1985.

Goode, R., M. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Sweet & Maxwell, 1990.

Legal Department, International Monetary Fund. Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issue. USA.: 1999.

Riesenfeld, A Stefan . Cases and Materials on Creditor's Remedies and Debtors' Protection. U.S.A.: St Pual Minn, 1979.

Thompson, J. H. The Principles of Bankruptcy Law. London: HFL (PUBLISHERS), 1972

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพจน์ คมน่อนันต์ เกิดเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2506 ที่จังหวัดอ่างทอง สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2528 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2541 ปัจจุบันทำงานในตำแหน่งทนายความ บริษัท สำนักกฎหมายสากล สยามพรีเมียร์ จำกัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย